

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra romanistiky

Mgr. Šárka Koníčková

**ANALÝZA ODCHYLEK OD NORMY V BAKALÁŘSKÝCH
A DIPLOMOVÝCH PRACÍCH STUDENTŮ OBORŮ FRANCOUZŠTINA SE
ZAMĚŘENÍM NA APLIKOVANOU EKONOMII A ODBORNÝ JAZYK PRO
HOSPODÁŘSKOU PRAXI SE ZAMĚŘENÍM NA MARKETING**

**ANALYSIS OF DEVIATIONS FROM LANGUAGE STANDARD IN
BACHELOR'S AND MASTER'S THESES IN THE FIELD OF MARKETING WRITTEN
BY STUDENTS GRADUATING WITH A MAJOR IN FRENCH FOR APPLIED
ECONOMICS AND SPECIALIZED FRENCH IN ECONOMIC PRACTICE**

Disertační práce

Vedoucí práce: **doc. Mgr. Jaromír Kadlec, Dr.**, FF UP Olomouc

OLMOUC 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala doc. Jaromíru Kadlecovi, Dr., za vedení disertační práce a Mgr. Jarmile Bekové, Ph.D., za její cenné rady při jejím dokončení.

Rovněž bych chtěla vyjádřit poděkování Pierru Armandovi za konzultace, Françoisu Cassièrovi za inspiraci a Bc. Mirce Kunštátské za korekturu finálního textu.

Nakonec bych chtěla poděkovat své rodině, blízkým kamarádům za jejich podporu v průběhu zpracování práce, a především Pánu Bohu.

OBSAH

OBSAH	4
ÚVOD	8
I Teoretická východiska výzkumu.....	10
1 Norma.....	11
1.1 Specifická poloha mezi územ a kodifikací (správnost).....	14
1.2 Obecná poloha mezi jazykem a územ (vhodnost, přiměřenost)	16
1.3 Typy norem	17
2 Odchylka od normy	19
2.1 Chyba.....	19
2.2 Interference.....	21
3 Vývoj přístupu k odchylkám od normy.....	22
3.1 Kontrastivní lingvistika a její aplikace v rámci didaktiky cizích jazyků	22
3.1.1 Hypotéza kontrastivní analýzy a interference.....	23
3.1.2 Klasifikace interferencí.....	25
3.1.2.1 Mezijazykové, vnitrojazykové a kombinované interference	25
3.1.2.2 Sekundární mezijazykové vlivy	27
3.1.2.3 Interference proaktivní a retroaktivní	27
3.1.2.4 Interference v kompetenci a v performanci	28
3.1.2.5 Asociativní a reproduktivní interference.....	28
3.1.2.6 Interference zjevná a skrytá	28
3.1.2.7 Interference paradigmatická a syntagmatická.....	29
3.1.2.8 Interference podle jazykové roviny.....	29
3.1.2.9 Interference podle hierarchie složitosti	29
3.1.2.10 Interkulturní interference	30
3.1.2.11 Interference podle stupně	31
3.2 Generativní a transformační mluvnice a její aplikace v rámci didaktiky cizích jazyků	31
3.2.1 Analýza chyb	31
3.2.2 Klasifikace chyb	32
3.2.2.1 Typologie podle příčiny vzniku	33
3.2.2.2 Typologie podle závažnosti	33
3.2.2.3 Typologie podle jazykových rovin.....	33
3.2.2.4 Typologie podle formálních příznaků.....	34
3.2.3 Interlingva.....	34
3.3 Bilingvismus a jeho aplikace v didaktice cizích jazyků	35
3.4 Shrnutí	36
4 Současné výzkumy v oblasti chyby a interference	38
5 Shrnutí (metodologie)	40
II Správnost	41
1 Ortografie	42
1.1 Francouzský pravopis.....	42
1.2 Srovnání francouzského a českého pravopisu	46
1.3 Pravopis samohlásek	47

1.3.1	Pravopis e-ových samohlásek	49
1.3.1.1	Znaménka u zavřeného [e]	50
1.3.1.2	Znaménka u otevřeného [ɛ]	50
1.3.1.2.1	Vynechání znaménka	50
1.3.1.2.2	Přidání znaménka	51
1.3.1.2.3	Nesprávné znaménko	51
1.3.1.3	E-caduc – nesprávné přidání znaménka	52
1.3.2	Samohlásky [ø], [œ]	53
1.3.3	Nosové samohlásky [ã], [ê], [ø], [œ]	54
1.3.4	Pravopis samohlásek [y] a [i] a polosouhlásek [ɥ] a [j]	56
1.4	Pravopis souhlásek	57
1.4.1	Ortografické chyby na základě záměny písmen	57
1.4.1.1	Pravopis souhlásek [k] a [g]	57
1.4.1.1.1	Pravopis hlásky [k]	57
1.4.1.1.2	Pravopis hlásky [g]	58
1.4.1.2	Pravopis hlásky [s]	59
1.4.2	Ortografické chyby na základě vynechání/ přidání grafických znaků	60
1.4.2.1	Grafické s	60
1.4.2.2	Grafické t	60
1.4.3	Ortografické chyby na základě zdvojení písmen	61
1.4.3.1	Písmeno l	61
1.4.3.2	Písmeno m	62
1.4.3.3	Písmeno n	62
1.4.3.4	Písmeno p	63
1.4.3.5	Písmeno r	63
1.4.3.6	Písmeno s	63
1.4.3.7	Písmeno t	64
1.4.3.8	Shrnutí: chybné zdvojení písmen	64
1.4.4	Ortografické chyby na základě sekundární interference s anglickým jazykem	64
1.4.5	Ortografické chyby způsobené grafickou podobností písmen	65
1.4.6	Psaní velkých a malých písmen	65
1.4.7	Další pravopisné odchylky: interpunkční znaménka	65
1.5	Shrnutí	66
2	Morfologie	69
2.1	Podstatné jméno	69
2.1.1	Chyby v určování ženského a mužského rodu	69
2.2	Přídavná jména	71
2.3	Determinanty (Určovatelé)	71
2.3.1	Členy	73
2.3.1.1	Člen neurčitý	73
2.3.1.2	Člen určitý	74
2.3.1.3	Člen dělivý	74
2.3.1.4	Vynechání členu	77
2.3.2	Neurčité determinanty	78
2.4	Zájmena	79
2.4.1	Vztažné zájmeno <i>dont</i>	79

2.4.2	Ukazovací zájmena	80
2.5	Slovesa.....	80
2.5.1	Časování sloves.....	82
2.5.1.1	Slovesa 1. třídy.....	82
2.5.1.2	Slovesa 2. třídy.....	82
2.5.1.3	Nepravidelná slovesa	84
2.5.2	Záměna konjunktivu za indikativ	88
2.5.3	Záměna přičestí minulého a přídavného jména	89
2.5.4	Záměna přičestí minulého a infinitivu	89
2.5.5	Záměna přičestí přítomného a přídavného jména slovesného	89
2.5.6	Využití přechodníkových vazeb	90
2.5.7	Slovesná vazba.....	91
2.6	Předložky.....	92
2.7	Shrnutí	93
3	Syntax.....	96
3.1	Věta jednoduchá	97
3.1.1	Věta oznamovací.....	98
3.1.1.1	Porušení kongruence (shody větných členů)	98
3.1.1.2	Porušení valence	99
3.1.1.2.1	Pleonasmus	99
3.1.1.2.2	Chybná elipsa	100
3.1.1.2.3	Kontaminace	101
3.1.1.2.4	Inverze	102
3.1.1.2.5	Inverze chybná.....	103
3.1.1.2.6	Chybně vytvořené větné konstrukce na základě kalku.....	103
3.1.2	Věta tázací.....	105
3.1.2.1	Jednoduchá inverze	106
3.1.2.2	Složená inverze	106
3.2	Souvětí.....	108
3.2.1	Juxtapozice.....	109
3.2.2	Větné vsuvky	109
3.2.3	Koordinace.....	110
3.2.4	Subordinace	111
3.2.4.1	Záměna slovesných způsobů.....	112
3.2.4.2	Časová souslednost	113
3.2.5	Korelace	114
3.2.6	Konektory	115
3.2.6.1	Časové konektory.....	116
3.2.6.2	Podmínkové konektory	117
3.2.6.2.1	Si	117
3.2.6.2.2	Comme si.....	117
3.2.6.2.3	A supposer que	117
3.2.6.3	Odporovací a přípustkové konektory	117
3.2.6.3.1	Mais	118
3.2.6.4	Stupňovací konektory	118
3.2.6.5	Důsledkové konektory	118
3.2.6.6	Příčinné konektory	119

3.2.6.6.1	Car	119
3.2.6.6.2	En effet	121
3.2.6.7	Vysvětlovací konektory	121
3.3	Shrnutí	121
4	Lexikologie.....	124
4.1	Nová slova – záměna <i>signifiant</i>	124
4.1.1	Nová slova	124
4.1.2	Nová slovní spojení	125
4.2	Záměna významu – záměna <i>signifié</i>	126
4.3	Shrnutí	130
III	Přiměřenost	132
1	Definice stylu, subkód vs. funkční styl	133
2	Odborný jazyk marketingu.....	136
2.1	Marketing	138
2.2	Slovní zásoba odborného jazyka: termíny	140
2.2.1	Termíny z oboru marketingu.....	142
2.2.1.1	Výpůjčky z angličtiny	142
2.2.1.2	Výpůjčky z jiných oborů.....	145
2.2.2	Frekvence marketingových termínů v diplomových pracích studentů	146
2.2.3	Odchytky od normy způsobené anglickými výpůjčkami	149
2.2.3.1	Rozdíly mezi anglicismy v českém a francouzském jazyce	149
2.2.3.2	Slang odborníků	150
2.2.3.3	Znalosti anglického jazyka.....	151
2.2.3.4	Oprávněné použití anglicismů	153
2.2.4	Mluvený versus psaný jazyk.....	154
2.3	Morfologie a syntax odborného jazyka	155
2.3.1	Osobní zájmena.....	157
2.3.2	Ukazovací zájmena	157
2.3.3	Determinanty	158
3	Charakteristika stylu programem Tropes.....	166
4	Shrnutí.....	169
	ZÁVĚR	171
	Resumé.....	175
	Summary	177
	Anotace	178
	Bibliografie	180
	Zkratky a symboly.....	190
	Seznam tabulek a grafů	192
	Příloha č. 1: Chyby při psaní písmena s	193
	Příloha č. 2: Termíny marketingu podle Kotlera	194
	Příloha č. 3: Seznam zkoumaných prací	200
	Příloha č. 4: Konektory	201

ÚVOD

Předkládaná disertační práce si klade za cíl analyzovat odchylky od systémových rysů a zvláštních výrazových prostředků subkódu odborného jazyka v oblasti marketingu u studentů odborné francouzštiny.

Pod pojem „odchylka“ zařazujeme chyby (viz část I, podkapitola 2.1) a vzhledem k faktu, že studenti nejsou rodilí mluvčí, zkoumáme, zda dochází k interferenci (viz I, 2.2). Tyto pojmy blíže vysvětlujeme v jejich širším kontextu a uvádíme jejich klasifikaci. Práce se pro vymezení odborného jazyka opírá o definici subkódu jazyka J. Šabršuly (III, 1).

Dále je nutno vymežit pojem „studenti odborné francouzštiny“, pod kterým rozumíme studenty magisterského navazujícího studijního oboru Odborná francouzština pro hospodářskou praxi (OFHP) a bakalářského oboru Francouzština se zaměřením na aplikovanou ekonomii (APLEKF). Z pohledu výuky francouzského jazyka tyto obory spadají do oblasti *Français sur Objectifs Spécifiques*, kterou volně překládáme jako odborná francouzština, a stavíme tyto obory do protikladu k oborům s filologickým zaměřením. Zkoumaný korpus byl sestaven z 27 diplomových a bakalářských prací studentů magisterského oboru OFHP (16) a bakalářského oboru APLEKF (11) na Univerzitě Palackého. Rozhodujícím faktorem pro zařazení do korpusu bylo uvedení pojmu marketing jako jednoho z klíčových slov.

Náš výzkum má vzhledem ke sledovanému korpusu 27 prací spíše kvalitativní charakter. Část práce věnující se marketingové terminologii se opírá také o kvantitativní statistické metody. Za účelem popisu modelu odborného jazyka jsme vytvořili vlastní metodologický rámec inspirovaný dvojí polohou pojmu *norma* popsanou Nebeskou (blíže vysvětlenou v části I, kapitola 1). Práce tedy zkoumáme nejprve z pohledu správnosti a poté přiměřenosti vzhledem k normě.

V naší disertační práci jsme aplikovali dvě základní metody práce s moderními nástroji ICT. Za prvé se jedná o využití informačních a komunikačních technologií, které denně používají téměř všichni, ale jejich inovativní způsob zapojení do výzkumu může

přinést zajímavé výsledky na poli vědy. V předkládané práci jsou tak využity ortografické korektory fungující pod Windows 2013. Za druhé nástroje méně tradiční, v českém prostředí dosud nevyužité, jejichž zástupcem je nástroj pro diskurzivní analýzu Tropes V8, používaný také k sémantické analýze, a text miningu. Tento program byl původně vytvořen (v roce 1994) Pierrem Molettem a Agnes Landré na základě prací Rodolpha Ghiglioneho. Jedním z jeho mnoha nástrojů je také analýza stylu práce, a to podle teorie Patricka Charaudeaua (1992, 641), který dělí styl, nebo také způsob uspořádání diskurzu, na argumentativní, narativní, popisný a enunciační (více viz III, 1). Analýza pomocí moderních ICT není schopna zachytit všechny chyby, a proto byly práce podrobně čteny a další chyby kompletovány. Pokud není uvedeno jinak, jsou příklady excerpovány z korpusu studentských prací.

Dále je nutno zdůraznit, že našim cílem není klasifikovat práce studentů na úrovni Evropského referenčního rámce pro výuku cizích jazyků. Jakkoliv považujeme tento klasifikační rámec za potřebný pro evaluaci nabytých znalostí, domníváme se, že je vhodný zejména k pedagogickým účelům.

V první části se zaměříme na vysvětlení pojmů norma, chyba a interference. V druhé části určíme odchylky od normy z pohledu správnosti a v třetí části vymezíme odchylky od normy z pohledu přiměřenosti.

I Teoretická východiska výzkumu

„(...) u těch, kteří se učí nebo se naučili více jazykům. Totiž u nich se mateřský jazyk stále vtírá do mysli a přisvojuje si právo dávat zákony ostatním, nově do mysli přicházejícím, jako by byl on sám nejdokonalejším a normou pro ostatní. Víím, že se to děje proto, že první vjemy utkvívají nejpevněji a všechno první je jaksi měřítkem všeho ostatního stejného druhu.“

Jan Amos Komenský

Známým citátem z oblasti didaktiky cizích jazyků vystihuje J. A. Komenský ve svém díle *Nejnovější metoda jazyků (Linguarum methodus novissima)* principy interference u nerodilých mluvčích, kterou blíže popíšeme v následující kapitole. V rámci zvoleného cíle výzkumu a korpusu vytvořeného na základě bakalářských a magisterských diplomových prací českých studentů je nutno nejdříve pojednat o interferenci, odlišit tento pojem od odchylky od normy a zároveň vymezit jazykovou normu, vzhledem ke které jsou oba předchozí pojmy definovány.

1 Norma

V oboru lingvistiky je pojem *normy* spojován s Pražským lingvistickým kroužkem, který jej podrobně rozpracoval, ale tento termín se objevuje ve vědě již dříve. Podíváme-li se na etymologii slova *norma*, fr. *norme*, latinsky shodně s češtinou *norma*, zjistíme, že v latině znamená ‚pravoúhlé pravítko‘, nebo tedy v dobovém kontextu ‚úhelnice na měření pravého úhlu‘ a až přeneseně ‚princip, pravidlo‘ (Bréal, Bailly, 1885, 217). Podle těchto autorů je slovo *norma* vypůjčeno ze starověké řečtiny ze slova *γνώμα*, *gnôma* (č. značka), nebo *γνώριμος*, *gnôrimos* (č. známý).¹ Je tak zajímavé pozorovat, že pojem *norma* se objevuje v Římě, kde neustálé rozšiřování území vedlo k nutnosti zavádění norem. V řeckém systému měst byla pravidla sdělována v rámci komunity. Dnes samotný termín *norma* je příkladem mezioborových termínů (viz III, 2.2.1.2).

Pokud tedy tyto principy vztáhneme k jazyku a podíváme se do současné literatury, jak jsou tyto principy definovány, zjistíme, že s termínem *jazykové normy* pracoval i Hjelmslev (Dubois aj., 1973, 342), pro něhož je jazykovou normou „rys nebo množina rysů (např. foné

mů – pozn. autora), která umožňuje rozlišit jeden prvek od ostatních.“ Tento přístup k termínu *normy* má v lingvistice spíše okrajový charakter. Norma z pohledu strukturalismu v pojetí Pražského lingvistického kroužku (Havránek, 1932, 33) představuje „soubor jazykových prostředků gramatických i lexikálních (strukturálních i mimostrukturálních), pravidelně užívaných.“

Nebeská (2003, 17–22) shrnuje atributy normy následovně: „inherentnost, implicitnost, pravidelnost užívání jazykových prostředků, bezpříznakovost, závaznost, ustálenost a funkčnost, zahrnující ovšem v sobě kultivovanost a jednotu.“ Dále zdůrazňuje, že předmětem takto chápané normy byl pouze inventář jazykových

¹ Tady je zajímavé si povšimnout, že Řekové ve svém slovníku normy nepotřebovali a potřeba tohoto slova vyvstává až s řízením rozsáhlé Římské říše.

prostředků“ (Nebeská, 2003, 15) a nevztahoval se na pravidla užívání, která se stávají předmětem normy až v 50. letech v pracích Doležela, Havránka, Jedličky a dalších autorů (Nebeská, 2003, 44).

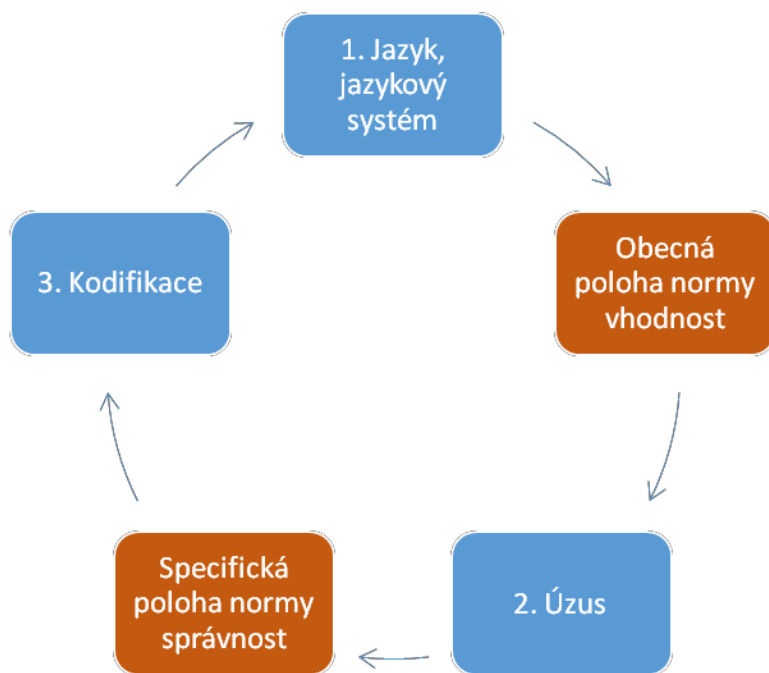
Nebeská (1992, 23) pak rozlišuje v rámci jazykové normy dvě polohy, a to obecnou a specifickou, které charakterizuje následovně:

V prvním případě *norma* zaujímá prostor mezi pojmy *jazyk/jazykový systém a úzus*; tuto polohu budeme pracovně nazývat polohou obecnou. V druhém případě *norma* zaujímá prostor mezi pojmy *úzus a kodifikace* a představuje kritérium jazykové správnosti; tuto polohu nazveme polohou specifickou.

Tato autorka tak dokázala zachytit dvě polohy pojmu *norma*, které odlišuje na základě závaznosti. V obecné poloze je závaznost ztotožněná s vhodností a přiměřeností na rozdíl od specifické polohy, u níž se pojí se správností. Pro druhou polohu Nebeská (1992, 27) navrhuje pojem *standard*. V našem pojetí má dynamika mezi oběma normami cyklický charakter (viz schéma č. 1). Takto definované schéma se nám zároveň jeví jako vhodné pro zkoumání znalostí odborného jazyka v písemné formě ze dvou hlavních důvodů:

1. Z didaktického pohledu se student nejprve při nabývání znalostí v určitém oboru učí novým pojmům, které jsou často kodifikovány v učebnicích a dávány do souvislosti s jinými prvky systému. Student o nových pojmech začíná přemýšlet, stávají se součástí jeho jazykového systému a učí se je používat přiměřeně dané situaci. Nakonec je sám schopen je použít v písemném projevu a zde je možno zkontrolovat jak správnost, tak vhodnost.
2. Z lingvistického pohledu je pro nás důležité zkoumat správnost odrážející se zejména v ortografii a také vhodnost mající vliv na styl. Mohli bychom namítnout, že prvky z úzu často přechází do jazykového systému bez kodifikace, což je typické zejména pro mluvený projev. Nicméně odborného jazyka, který je vysoce standardizován, se to týká minimálně.

Graf č. 1: Cyklický charakter dynamiky dvou poloh normy

Dva významy pojmu *norma* zaznamenává i francouzská lingvistika (Dubois aj., 1973, 342):

1. Systém pravidel definujících, co má být vybráno mezi úzy daného jazyka, pokud se chceme podřítit estetickému a sociokulturnímu ideálu. Norma, která implikuje zakázané úzy, tak dává vzniknout normativní gramatice.
2. Normou je tak nazýváno to, co je běžným (sdíleným) územ v určité jazykové komunitě, norma tedy koresponduje se sociální institucí, která vytváří jazyk.

I tady bychom mohli vidět dvě polohy pojmu *norma*. První definice zdůrazňuje jedinečnost prestižní normy, které bychom se měli podřítit, zatímco druhá definice relativizuje pojem ideálu a vztahuje ho k jednotlivým sociálním institucím. V obou definicích je také vidět malý posun oproti strukturálnímu přístupu kladoucímu hlavní důraz na jazyk. Ve francouzském pojetí můžeme vypořadovat sociolingvistické vlivy upřednostňující uživatele jazyka.

1.1 Specifická poloha mezi územ a kodifikací (správnost)

Nebeská (1992, 26) ztotožňuje specifickou polohu se spisovnou normou, neboť je kodifikován pouze spisovný jazyk. Spisovné normě pak připisuje tři navzájem se doplňující charakteristiky: „silnější pocit závaznosti, uvědomělé zachovávání a opora v kodifikaci” (Nebeská, 1992, 26). Z pohledu soudobé lingvistiky je nutno dodat, že kodifikace dnes zasahuje i do jiných vrstev lexika (slovníky vulgarismů, slangových výrazů). Nicméně role instituce kodifikující spisovný jazyk zůstává stále významná. Pro náš výzkum důležitá ortografická norma (tzv. *orthographe d'usage*) souboru lexikálních jazykových prostředků je zachycena ve slovníku Francouzské akademie. Vývoj tohoto souboru se pak odráží v každoročně vydávaných slovnících např. *Le Robert*, *Larousse*, *Hachette*. Gramatické jazykové prostředky jsou předmětem ortografické normy (*orthographe de règle*), např. *Le bon usage. Grammaire française* od Grevisse (1993). Ve Francii si normativní gramatika zakládá na rozlišení jazykových úrovní (*niveau de langue*): spisovný jazyk (*langue cultivée*), lidový jazyk (*langue populaire*), nářečí (*patois*) atd. (Dubois aj., 1973, 342). Mezi těmito úrovněmi definuje jeden prestižní jazyk, který nazývá správným jazykem *bonne langue*, *bon usage*, který souvisí se sociokulturním ideálem. V *Dictionnaire linguistique* (1973, 68–69) je *bon usage* charakterizován následovně:

Norma je soubor pravidel, která je třeba dodržovat, abychom dobře ovládali jazyk (slovem „dobře“ se zde míní vzorce, které zbývá stanovit). Norma se nejčastěji zakládá buď na autoritě určitých osob (spisovatelů) nebo určitých institucí či v samotném správném užití (*bon usage*), které se shoduje se způsobem, jakým někteří mluvčí v daných podmínkách jazyk používají. Podle kultury skupiny, která určuje *bon usage*, je výčet uživatelů více či méně uzavřený. (...) Pojem „*bon usage*” je odlišný od pojmu „autorita“, i přesto může *bon usage* položit základy autoritě a autorita se může odkazovat na *bon usage*, a proto normativní gramatik může být uznán za autoritu, aniž by byl sám spisovatelem. Naopak spisovatelé, kteří nikdy neměli v úmyslu

určovat pravidla v jazyce a kteří by si nikdy nepomysleli, že by jejich dílo mohlo být vzorem psaného projevu, jsou zahrnuti do seznamu autorů *bon usage*. (...) ²

Zde tedy vidíme vztah *bon usage* a *normy*. V kontextu našeho výzkumu bychom chtěli upozornit na rostoucí význam korpusů pod odborným vedením, které se stávají další institucí pro ověřování správnosti zejména u nerodilých mluvčích. Využívání těchto korpusů je tak spojeno se sbližováním úzu a kodifikace.

² La norme, ensemble de règles qu'il faut respecter pour bien parler la langue (« bien » se référant ici a des modèles qui restent à définir), a pour fondements le plus souvent soit l'autorité de certaines personnes (écrivains) ou de certaines institutions, soit le *bon usage*. Celui-ci coïncide avec la manière dont certains utilisateurs de la langue emploient celle-ci dans des conditions données. Selon la culture du groupe qui établit le bon usage, la liste de ces utilisateurs est plus ou moins fermée (...) La notion de bon usage est différente de celle d'autorité, bien que le bon usage puisse fonder l'autorité et que l'autorité puisse se référer au bon usage : ainsi un grammairien normatif pourra se voir reconnaître l'autorité sans être lui-même un écrivain. En sens inverse, des écrivains n'ayant jamais eu l'intention de légiférer en matière de langue, n'ayant jamais imaginé que leur œuvre serait un modèle d'écriture peuvent être inclus dans la liste des auteurs de bon usage.

1.2 Obecná poloha mezi jazykem a územ (vhodnost, přiměřenost)

Nebeská (1992, 25) obecnou polohu charakterizuje následovně:

Jestliže norma zaujímá prostor mezi systémem a územ, k jejím rysům nutně patří, že jedinec jako příslušník jazykového společenství soubor konvencionalizovaných jazykových prostředků pravidelně užívá, ale neobrací se k němu primárně jako k autoritě, norma zde není kritériem jazykové správnosti. V obecné poloze je tedy jazyková norma implicitní, neuvědomělá, míra závaznosti je nižší, závaznost má povahu vhodnosti přiměřenosti.

Z toho plyne, že respektování normy bychom sice mohli poměřovat binárně jako přiměřené – nepřiměřené. Nicméně rozlišení přiměřenosti je do značné míry subjektivní a má podle našeho názoru graduální charakter: nepřiměřené – spíše nepřiměřené – spíše přiměřené – přiměřené.

Dále je nutno vzít v potaz další vlastnost normy v obecné poloze, a to její inherentnost vůči jazykovému systému. Inherentností normy se v pracích lingvistů pražské školy rozumí, že „norma není mimo jazyk, ale existuje v jazyce samém“ (Nebeská, 2003, 45). Tady je důležité si uvědomit, jak dále píše Nebeská (1992, 24), následující fakt:

V klasickém období pražské školy byla vázanost normy na systém manifestována i tím, že norma byla ztotožňována především s inventářem jazykových prostředků; pokud se (a to zejména v pozdějších letech) do normy zahrnoval i soubor pravidel a zákonitostí jejich užívání, byla tím míněna zejména vzájemná spojitelnost (kombinatorika) jazykových prostředků.

Omezené pojetí normy se změnilo při definování norem stylových, kdy se důraz přenesl na pravidla užívání jazykových prostředků. Důraz je tedy kladen na adekvátnost a důsledkem tohoto posunu je zřetelné oddálení obecné polohy normy od její polohy specifické. Právě definování stylových norem (tzv. funkčních stylů – viz část III, kapitola 1) odlišuje český a francouzský přístup. Ve frankofonní literatuře je pojem *styl* totiž spojován s individuálním stylem autora a pro obecné označení je upřednostňován pojem *jazyk*. Například Bally (1909, 118) definuje tzv. *vědecký jazyk – langue scientifique*.

1.3 Typy norem

Každá norma má své limity, a různé lingvistické směry používají odlišné názvy, stejně jako odlišné charakteristiky pro tyto limity. Současní francouzští lingvisté a sociolingvisté tak hovoří o variantnosti jazyka. Již Labov mluvil o variantách geografických, sociálních a funkčně kontextových (in Černý, 1996, 395). Marquilló Larruy (2003, kapitola 4, oddíl 2, odst. 2) ve svém souhrnu hovoří o diatopické, diastratické a diafázní (situační) variantě a přidává k ní diachronní a variantu psané a mluvené formy. V českém kontextu se pracuje s pojmem *varieta (útvár) jazyka*. Čermák si všímá rozdílu mezi pojmy *registr* a *funkční styl*: „V angloamerické sociolingvistice se mluví i o dalších varietách, zvl. o registru, definovaném sociální situací (...); v české lingvistice se tu užívá termín *funkční jazyk*, resp. *funkční styl*, vymezený oblastí použití“ (Čermák, 2011, 45). O tomto tématu blíže pojednává kapitola 1 v části III. Tato variantnost jazyka nás vede k rozlišování více typů norem. Marie-Louise Moreau ve svém díle *Sociolinguistique* (1997, 217–225) rozšiřuje typologii normy a kromě forem endogenních a exogenních oddělených na základě diatopické osy rozlišuje dalších pět kritérií:

- 1) *Funkční normy* – jsou spojené s užitím jazyka členy příslušné skupiny bez kodifikace.
- 2) *Deskriptivní normy* – rekonstruují funkční normy, ale nehodnotí je. Jsou početně menší, protože ne všechny jevy jsou předmětem zájmu lingvistů.
- 3) *Preskriptivní normy* – jsou naopak založeny na hodnocení a definují modely, které mají být napodobovány.
- 4) *Evaluativní normy* – hodnotí formy z pohledu estetického a morálního.
- 5) *Fantaskní normy*³ – abstraktní a nepřístupná množina příkazů a zákazů, které se materializují v užití osobou, a vzhledem ke které každý dělá chyby.

Jak vidíme, samotná norma není monosémním pojmem a její vymezení se různí z pohledu zmiňovaných českých lingvistů, kladoucích hlavní důraz na funkce jazyka –

³ Překlad termínu převzat z disertační práce Tomáše Klinky (2014, 42)

správnost a přiměřenost – vedoucí k vymezení pojmu *funkční styl*, a z pohledu výše uvedené definice francouzské lingvistiky, zdůrazňující sociokulturní a estetický ideál. V našem výzkumu se snažíme tyto dva přístupy skloubit a zároveň bereme v potaz limity normy a její typologii. Normu ve specifické poloze pro nás představuje *français standard*, tedy spisovný francouzský jazyk. Z pohledu přiměřenosti je to odborný jazyk, který odvozujeme na základě terminologie použité Kotlerem aj. (Kotler, Keller, Manceau, Dubois, 2009) a také na základě odborného stylu práce. Nicméně i zde je nutno přihlížet k diachronnímu hledisku.

V této podkapitole jsme tak definovali normu a dále se zaměříme na odchylku od normy.

2 Odchylka od normy

Odchylka od normy je nejčastěji spojována s termínem *chyby*. Proto nejprve vymezíme tento pojem a poukážeme na problematiku definování interference.

2.1 Chyba

Tradičně definujeme chybu jako „výkon, který se odchyluje od předepsané výkonové normy či od řešení, které vede k danému cíli, nebo takové které k němu vede oklikou, s příliš velkými ztrátami“ (Kulič, 1971, 5). Jazykovou chybu popisuje James (1998, 1) jako „nepodařený kousek jazyka“ („*an unsuccessful bit of language*“).

V odborné francouzské terminologii rozlišujeme ještě mezi pojmy *faute* a *erreur*, na rozdíl od obecného lexika, kde jsou považovány za synonymní.

I přestože je slovo *faute* negativně konotováno s hříchem, např. odvozené sloveso *fauter*⁴ znamená doslova mít mimomanželský sexuální poměr, v odborné terminologii je u tohoto slova vyzdvihován rys dobrovolnosti. Jak zmiňuje Marquilló Larruy (2003, kapitola 1, odst. 7): Eva se v ráji dobrovolně rozhodla kousnout do jablka. V rámci výuky cizího jazyka se jedná o chyby, které je student sám schopen opravit. Zatímco *erreur*, jakožto pojem neutrální, odkazuje na chyby nedobrovolné, z neznalosti. Tato opozice odpovídá pojmům chyby v performanci (*faute*) a v kompetenci (*erreur*) v Corderově teorii (viz níže).

Je také zajímavé sledovat vývoj pojmu *chyba*, který z pohledu psycholingvistiky velmi detailně zachycuje Marquilló Larruy .

⁴ Toto sloveso je mimo jiné také příkladem diatopické variantnosti normy, jelikož na africkém kontinentu znamená dopustit se ortografické chyby ve francouzštině (dle *Larousse online*). Dříve totiž toto mělo obecný význam „dopustit se chyby“ (CNRTL).

Tabulka č. 1: Vývoj pojmu chyba

Směr	Období	Referenční lingvistické teorie	Referenční psychologické teorie	Koncepty	Vědci	Vztah k L1	Předmět výzkumu
Kontrastivní analýza	Od 1950	Strukturalismus Distribucionalismus L. Bloomfield	Asocianismus Behaviorismus B. F. Skinner	Negativní, pozitivní transfer Interference, kalky, výpůjčky	C. C. Fries R. Lado B. Py C. Noyau	L1 musí být vytěsněn z výuky	Struktury jazyka nezávislé na produkci studenta
Analýza chyb	Od 1970	Generativní lingvistika N. Chomsky	Konstruktivismus J. Piaget	Chyba relativní a absolutní Chyba systematická a nesystematická Chyba v performanci a v kompetenci Zjednodušení Nadměrné zobecnění Fosilizace	P. Corder R. Porquier B. Py C. Noyau	Srovnání mezi L1 a L2 a chyby vztahující se intralingvním interferencím	Sběr chyb, málo brán v potaz kontext: psaný a mluvený projev, typ textu
Interlingva	Od 1980	Generativní lingvistika N. Chomsky Sociolingvistika W. Labov	Konstruktivismus J. Piaget	Cilový jazyk (Vnitřní gramatika, idiosynkretické přístupy)	L. Selinker Cl. Perdu B. Py D. Véronique K. Vogel	Chyby usouvztažněny se správnými formami: odhalení systému	Longitudinální korpusy (více metodologické přesnosti při sběru dat)
Bilingvní mluvčí	Od 1985-1990	Etnografie komunikace Pragmatika Enonciation	Sociální interakcionismus L. Vygotskij J. Bruner	Exolingvní situace Transkodické značky Didaktická smlouva Potenciálně naučitelné sekvence Smíšený slovní repertoár	J. F. de Pietro M. Matthey Th. Vasseur L. Mondada B. Py	Odrasový můstek k naučení L2	Konverzační výměny mezi rodilými a nerodilými mluvčími (asymetrie jazykových dovedností)

MARQUILLO LARRUY, Martine (2003). *L'interprétation de l'erreur*. [Kindle DX verze]. Získáno z Amazon.com, kapitola 6.

Jak je patrné z výše uvedené tabulky, lze rozlišit v zásadě čtyři přístupy k chybování v cizím jazyce. Tyto vývojové etapy popíšeme na pozadí lingvistických teorií ve třetí kapitole této části dizertační práce.

Chyby pak budou předmětem našeho zkoumání v části správnosti. Odchylka od normy ale nemusí být vždy chybou. Zejména ve stylistice hovoříme o odchylkách od stylových norem a tyto odchylky, jak již bylo uvedeno v kapitole o normě (kapitola 1, část I), nelze hodnotit jen na binární ose správnosti-chybnosti, ale je nutno vzít v potaz graduální charakter těchto odchylek.

2.2 Interference

Hledání příčin odchylek od normy je v rámci didaktiky cizích jazyků spojováno s pojmem *interference* (případně *transfer*). Interference je tak v rámci tohoto oboru obecně považována za jednu z příčin chyby. Kromě didaktiky cizích jazyků pracuje s tímto pojmem také translatologie a další aplikované lingvistické disciplíny. Tady nutno dodat, že termín *interference* označuje více či méně odlišné skutečnosti, jak v rámci jednotlivých lingvistických disciplín, tak v rámci samotné didaktiky cizích jazyků. Je nutno sledovat rozdíly jak na diachronní ose, tak geografické. Vývoj tohoto termínu bude popsán v následující kapitole, zejména pak v části zabývající se kontrastivní lingvistikou.

3 Vývoj přístupu k odchýlkám od normy

Jak jsme ukázali v předcházející podkapitole, pojem chyby si prošel čtyřmi základními obdobími, v následujícím přehledu si je ukážeme na pozadí tří základních lingvistických směrů: kontrastivní lingvistika, generativní lingvistika a směry zabývající se bilingvismem.

3.1 Kontrastivní lingvistika a její aplikace v rámci didaktiky cizích jazyků

Vzhledem ke zvolenému tématu jsou pro nás důležité pohledy jak francouzských autorů píšících o kontrastivní lingvistice, tak českých autorů zabývajících se didaktikou cizích jazyků. Počátečním cílem kontrastivní lingvistiky bylo dle Debysera (1970, 31) „přesné a systematické srovnání dvou jazyků termín po termínu a především jejich strukturálních rozdílů.“ Debyser zejména zdůrazňuje, že se jedná o aplikovanou vědní disciplínu se zaměřením na výuku cizích jazyků.

Přestože někdy vzdává čest Boppovi a W. Von Humboltovi, [kontrastivní lingvistika] nezdědila nic ze srovnávací gramatiky 19. století a není klasifikační, filologickou ani historickou (Debyser, 1970, 32).

Hendrich (1988, 28) pak rozlišuje mezi pojmy „konfrontace a kontrastování“. Termín *konfrontace* spojuje se synchronním porovnávacím popisem jazyků v pražské lingvistické škole. Jak píše Trnka (1937, 240):

Funkční jazykozpyt zdůrazňuje především, že cizí jazyk, kterému učíme, je systém jazykových hodnot, nikoli součet drobných, navzájem nespojených zjevů, jež se dnes srovnávají opět jen s drobnými, izolovanými zjevy mluvnice jazyka mateřského. Novým požadavkem tudíž je, aby žáci za pokynů učitelových poznávali a vmýšleli se do cizího systému jazykových hodnot vzhledem k celé jeho struktuře.

Konfrontace se dle Hendricha (1988, 28) neorientuje jen na rozdíly, nýbrž i na shody ve zkoumaných jazycích. Vliv na jazyk pak může mít charakter neutrální, pozitivní

a negativní. Naproti tomu Čermák (2011, 234) upozorňuje, že termín *konfrontační lingvistika* se mimo oblast sovětského vlivu neujal.

Hendrich (1988, 28) dále dodává:

„Kontrastivní popis byl v aplikované lingvistice původně spojován s americkým deskriptivním strukturalismem. Ve shodě s metodologií deskriptivismu bylo však srovnání dvou jazykových struktur orientováno více na formu (distribuční analýzu), v aplikované rovině potom na zdůraznění rozdílů, a podle toho na určování základních jevů pro osvojení a předvídaní obtíží a interferenčních chyb.“

Veselý (1985, 52) dále chápe konfrontaci jako „interpretaci a hodnocení jednoho jazyka prizmatem jazyka jiného“, zpravidla mateřského, zatímco kontrastivní analýzou míní stanovení rozdílů v rámci jednoho jazyka, tedy intralingvální analýzu. Obě analýzy pak pojímá na úrovni languové, konfrontační, resp. kontrastivní analýzu vidí jako apriorní metodu pro stanovení obtíží a předcházení chyb, zatímco analýzu chyb jako aposteriorní vhodnou např. pro evaluaci výkonu studenta.

Ve francouzštině je pak tato část lingvistiky, *linguistique contrastive*, někdy také nazývána *différentielle*.⁵

3.1.1 Hypotéza kontrastivní analýzy a interference

Hypotézu kontrastivní analýzy pak vyslovil Robert Lado v *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers* v r. 1957. Tvrdil, že ty prvky cizího jazyka, které jsou podobné mateřskému jazyku studenta, budou pro něho snadněji zvládnutelné než ty prvky, kterými se jazyk liší (Lado, 1957, 2). Lado tak popsal princip pozitivního transferu. Jako typický příklad tohoto transferu můžeme uvést znalost internacionalismů často latinského nebo řeckého původu projevující se pozitivně v rámci lexikálního plánu jazyka. Nicméně tato podobnost může vést i k negativnímu transferu např. u tzv. zrádných slov. Transfer pak Hendrich (1988, 43) vysvětluje jako „vliv mateřštiny na proces osvojování a užívání cizího jazyka.“ Kladný

⁵ Srov. Vinay (1968)

stejně jako záporný vliv je pak přímo úměrný genetické příbuznosti mateřštiny a studovaného jazyka. Negativní transfer je označován za interferenci, zatímco pozitivní transfer splývá s pojmem transfer.

Debyser upozorňuje na chápání interference v kontrastivní lingvistice pod vlivem psychologického směru behaviorismu, který považoval interferenci za *nákazu chování* (*contamination de comportement*) (Debyser, 1970, 33–34), a tuto koncepci přejímali i odborníci zabývající se didaktikou, včetně českých. Šourková například charakterizuje interferenci jako „záporné působení návyků dříve osvojených na vypracování nových návyků“ (Šourková, 1964, 90). Případy, kdy je nabývání jazykových kompetencí redukováno na učení se jednomu chování nebo součtu vícero jednoduchých chování, jsou kritizovány mnohými autory včetně Debysera.

V rámci didaktiky (Castellotti, 2001, 35) je tak interference zvláštní typ chyby, kterou dělá student učící se cizímu jazyku pod vlivem zvyklostí nebo jazykových struktur odvozených ze své mateřštiny. Debyser z tohoto úhlu pohledu hovoří o interferenci, jestliže analogie mezi prvkem z cizího jazyka (L2) a korespondujícím prvkem z mateřského jazyka (L1) způsobuje sklouznutí k L1 u stávajícího nebo následujícího prvku (Debyser, 1970, 35). Tento autor zmiňuje i další termíny zaužívané v didaktice jako *déviation* – odchylka, *glissements* – posun (významu), *transfert* – transfer a *parasites* – parazité.

Podobně interferenci charakterizuje i Čermák, který ji popisuje jako „negativní jazykový transfer struktury z mateřského jazyka do jiného (cizího), který se jeví jako (cizinecká) chyba“ (Čermák, 2011, 282). Veselý (1985, 28) rozumí interferenci „narušování normy při užívání cizího jazyka, a to buď vlivem jevů mateřského jazyka, nebo vlivem jiných jevů daného cizího jazyka.“ Definice Veselého již rozlišuje interference mezijazykové a vnitrojazykové, čímž se vymezuje proti svým předchůdcům, kteří interference chápali jen v užším slova smyslu. Weinreich (1974, 1) například vymezuje interferenci jako následek kontaktu dvou jazyků u bilingvních osob. Mackey pak blíže vysvětluje, že se jedná o interferenci tehdy, „pokud mluvíme nebo píšeme v jednom

jazyce s elementy patřícími do jiného jazyka“ (Mackey, 1965, in Debyser, 1970, 34).⁶ Mackey (1976, 139) také dále upozorňuje, že je nutno odlišovat interferenci od výpůjčky. Výpůjčka patří do langue, zatímco interference do parole.

Shrneme-li výše uvedené definice, můžeme konstatovat, že psychologie definuje interferenci na základě negativních návyků, didaktika na základě zvyklostí a jazykových struktur převzatých z mateřského jazyka, zatímco pro lingvistiku se jedná o narušení jednoho jazykového kódu druhým. Povšimněme si ještě jednoho zásadního terminologického rozdílu. Pro Hendricha (1988, 45) je interference procesem, tedy „přenášením návyků z oblasti mateřštiny do oblasti cizího jazyka, což vede k četným chybám“, zatímco pro Castellotiho, stejně jako pro Debysera a Čermáka, je interference chybou, tedy výsledkem tohoto procesu. Je tak paradoxním faktem, že sám pojem interference je polysémním, nemluvě o jeho významu v rámci jiných oborů.⁷

3.1.2 Klasifikace interferencí

Důkazem zájmu vědců o interference je jejich rozvinutá taxonomie, která pod vlivem dalších lingvistických směrů se dále rozšiřovala. Cílem této části je vytvoření jejich přehledu.

3.1.2.1 Mezijazykové, vnitrojazykové a kombinované interference

Hendrich (1988, 46-47) ve shodě s Veselým (1985, 26) určuje u transferu kromě kladného nebo záporného znaménka také jeho původ. Transfer nemusí být nutně způsoben vlivem struktur mateřského jazyka, ale může být založen na fungování

6 Sekundární citace článku: Mackey, William F. (1965). Bilingual interference its analysis and measurement. Québec. Interference is the use of elements of one language while speaking or writing another.

7 Interference je definována v Akademickém slovníku následovně: „*kniž.* a *odb.* vzájemné pronikání, prolínání, střetávání, křížení: i. světla; *fyz.* i. vlnění; i. zvuku ráz; *eltech.* skládání dvou střídavých proudů s nestejnou frekvencí; *sděl. tech.* rušivý vliv nežádoucí blízké rádiové vlny na vlnu přijímanou (...)“ (Petráčková, Kraus, 2001, 339).

analogie mezi jazyky. Tehdy mluvíme o vnitrojazykovém neboli intralingválním transferu. Hendrich (1988, 46) správně vysvětluje, že ve všech jazycích a ve všech jazykových plánech se vyskytují analogické řady a že znalost jednoho členu takové řady usnadňuje osvojení členů ostatních. V tom případě se jedná o pozitivní vnitrojazykový transfer.

Na druhou stranu zároveň s analogií působí i faktor kontrastu (opozice, protikladu), který byl zdůrazňován zejména strukturalistickým směrem v lingvistice. V této spojitosti je nutno připomenout pražskou školu a Trubeckého privativní, graduální a ekvipolentní opozice, a také Jakobsonovu teorii o příznakovosti. Hendrich (1988, 47) uvádí, že koexistence blízkých, ale nikoliv totožných jevů v jazyce, vede k jejich mylnému ztotožňování, k mylné analogii, a pak hovoříme o vnitrojazykové (intralingvální) interferenci. Horák (2014, 63) dochází k závěru, že příznakové jednotky jsou obecně považovány za těžší na osvojení, a to zejména kvůli tomu, že obsahují jeden charakteristický znak navíc. Tuto situaci krásně ilustruje Debyser (1970) ve fonologickém a sémantickém plánu francouzštiny. V rámci intralingvální interference jsou často zaměňována slova *savoir* a *connaître*, na úrovni interlingvální fr. *librairie* a angl. *library* (Debyser, 1970, 53). Blíže o tomto tématu pojednává podkapitola 2.4. Ve fonologickém plánu jeden distinktivní rys může zapříčinit interferenci. Pokud ve fonologickém systému L1 existuje jen jedna z variant, mluvčí nezachytí jejich opozici v L2 a přizpůsobí obě varianty svému jazyku. Při srovnání českého jazyka a francouzštiny k tomuto jevu dochází např. mezi otevřeným [ɛ] a zavřeným [e]. Podrobněji tento jev bude popsán v části II, v kapitole 1.

Veselý (1985, 29) i Pösingerová (2001, 48) rozlišují ještě kombinovanou interferenci, která vzniká současným působením vnitrojazykových a mezijazykových vlivů. Veselý (1985, 33) vidí jako „výsledek působení mezijazykové a vnitrojazykové interference vznik deformovaného jazyka,“ který je v jeho pojetí nazýván jako tzv. „třetí systém“. „Jde o soubor chybně utvořených nebo chybně vyslovených (napsaných) jazykových prostředků, vznikající kontaminací příznaků mateřského a osvojovaného jazyka nebo kontaminací jevů v rámci cizího jazyka.“ Ačkoliv Veselý (1985, 35) čerpá zejména

z ruské literatury, jeho pojetí deformovaného jazyka se přibližuje k anglosaskému termínu *interlanguage*. Na rozdíl od něj je jeho třetí jazyk definován negativně.

Zdroj interferencí se tak stává klasifikačním kritériem pro vymezení mezijazykové, vnitrojazykové a kombinované interference. Dále je můžeme dělit podle Pösingerové (2001, 48) podle směru působení na proaktivní a retroaktivní. Interference mohou být řazeny dle momentu jejich vzniku na asociativní a reproduktivní. Podle příčiny vzniku na interferenci v kompetenci a performanci. Na základě typu projevu dělíme interference na skryté a zjevné. Z lingvistického hlediska je důležité dělení interferencí na paradigmatické a syntagmatické ose. V neposlední řadě bychom chtěli také zmínit klasifikaci podle plánu jazyka na fonetické, lexikální, morfologické, syntaktické a ortografické interference. Dříve, než se jim budeme věnovat podrobněji, pozastavíme se u interference sekundární, která je používána v odlišných kontextech.

3.1.2.2 Sekundární mezijazykové vlivy

Hendrich (1988, 45–46) definuje sekundární mezijazykové vlivy, které „spočívají v přenášení vědomostí a dovedností z jednoho cizího jazyka na druhý osvojovaný cizí jazyk.“ Sekundární mezijazykové vlivy mohou být jak pozitivní, tak negativní. Pravděpodobně nikdo nezpochybní význam znalosti latiny při učení románských jazyků, která na druhou stranu může přinášet mylné analogie. Debyser (1970, 60) k tomuto jevu poznamenává, že pokud L2 a L3 jsou si bližší navzájem než s L1 (u českých studentů se obvykle jedná o následující kombinaci: angličtina – L2, francouzština – L3 a čeština – L1), je jisté, že interference budou četné. Debyser (1970, 58) ale zároveň pod pojmem sekundární interference rozlišuje interference komplexní, kdy si student pro přiblížení obou jazyků často vytvoří pravidlo např. pro vyjádření 6. pádu ve spojení se slovesem *parler de*, ale toto pravidlo ho zavede ke špatnému používání této předložky (**il informe de*).

3.1.2.3 Interference proaktivní a retroaktivní

Debyser (1970, 37) dále rozlišuje proaktivní interference způsobené již zažitými jazykovými strukturami a retroaktivní interference, které se objevují tehdy, když má nově

naučená jazyková struktura vliv na již zažitá učivo. Např. studenti po naučení slovesného času *imparfait* zapomenou správné tvary *passé composé*.⁸

3.1.2.4 Interference v kompetenci a v performanci

Toto rozlišení je použito v českém kontextu Choděrou (2013). Ostatní autoři používají přívlastky *performanční* a *kompetenční* spíše ve spojení s pojmem „chyba“. Choděra tak toto označení použil pod vlivem Corderovy taxonomie (viz níže). Interference v *performanci* (*lapsus linguae*) nastává tehdy, kdy se student dokáže opravit, a je zapříčiněna náhodným selháním, zatímco v druhém případě je důvodem nedostatečná kompetence daná neznalostí jazykového systému.

3.1.2.5 Asociativní a reproduktivní interference

Komorowska (1980, 107) označuje interferenci vznikající během osvojování daného jazykového jevu, jako *asociativní*. Interference, která se vytváří při pozdější aplikaci v komunikativních cvičeních nebo při samotné komunikaci v cizím jazyce, je označována jako *reproduktivní*.

3.1.2.6 Interference zjevná a skrytá

Dle Choděry ještě rozlišujeme tzv. *skryté* interference, které se uplatňují, „jestliže mluvčí vědomě či nevědomě pod tlakem dříve fixovaného jazykového jevu obchází jazykový jev i kdyby byl funkčně vhodnější“ (Choděra, 2013, 50). Student např. upřednostňuje používání slovesného času *futur proche*, tam kde z kontextu vyplývá, že je vhodnější *futur simple*,⁹ který ještě není dostatečně osvojen studentem. Gramaticky je pak použitý tvar správný, ale nejsme si jistí, zda student umí vytvořit *futur simple*. Tento typ interferencí je těžší odhalit, zatímco u interferencí *paradigmatických* a *syntagmatických* můžeme mít potíže s jejich klasifikací.

⁸ *Imparfait* – imperfektum; *passé composé* – perfektum složené.

⁹ *Futur proche* a *futur simple* – budoucí čas složený a jednoduchý.

3.1.2.7 Interference paradigmatická a syntagmatická

Debyser (1970, 54) zdůrazňuje, že na vertikální ose se lingvistické jednotky vybírají dle selekčního pravidla, zatímco na horizontální ose se řadí podle kombinačního pravidla. Od toho odvozujeme problémy podobnosti (paradigmatické) a blízkosti (syntagmatické). Debyser o paradigmatické ose poznamenává následující:

Pokaždé, když bude struktura v L2 jakéhokoliv plánu komplexnější než v L1, otvírá se prostor pro interferenci. (...) Student bude zaměňovat a neutralizovat opozice, které mu nejsou zažité, a pro které jeden z prvků v opozici reprezentuje analogii označujícího (signifiant) s unikátní jednotkou, kterou disponuje v L1 (Debyser, 1970, 54).

Paradigmatické interference spočívají ve špatném výběru. Syntagmatické interference ve špatné kombinaci, např. časová souslednost, shoda. Je ale těžké mezi nimi rozlišovat. Debyser (1970, 55) dále uvádí, že „co je paradigmatické v jednom jazyce, může být ve druhém jazyce vyjádřeno syntagmaticky.“ Navíc rozlišování mezi paradigmatickými a syntagmatickými interferencemi je relativní a záleží na hranicích lingvistické jednotky. Jak prokázal Coseriu (1964), to, co je syntagmatické na jedné úrovni organizace jazyka, může být paradigmatické na jiné úrovni.

3.1.2.8 Interference podle jazykové roviny

Pösingerová (2001, 53) ve své monografii uvádí 5 základních druhů interference v rámci jazykového plánu: fonetická, lexikální, morfologická, syntaktická a ortografická. Toufarová (2014, 150) nabízí dělení na interference zvukové, grafické, lexikální, morfologické, syntaktické, pragmatické, kombinované aj. Černý (1996, 359) specifikuje interferenci ve frekvenci a kombinování jazykových jednotek, v klasifikaci předmětů, jevů, událostí, atd.

3.1.2.9 Interference podle hierarchie složitosti

Horák (2014, 62) popisuje principy hierarchie složitosti, které zpracoval Clifford Prator v r. 1967 následujícím způsobem. Nejprve definoval šest úrovní, které slouží k porovnávání jazyků na fonetické a gramatické úrovni:

1. Na úrovni nula se jedná o *transfer*, kdy se u studentů uskuteční přenos jazykové jednotky mezi dvěma jazyky.
2. Na úrovni jedna se jedná o *coalescence* neboli spojení dvou jednotek v mateřském jazyce do jedné jednotky v cílovém jazyce.
3. Úroveň dva je pojmenovaná *underdifferentiation*, kdy jazyková jednotka z mateřského jazyka v cílovém jazyce úplně chybí.
4. Třetí úroveň nazývá *reinterpretation*. Jazyková jednotka v mateřském jazyce pak dostává v cílovém jazyce novou podobu.
5. Čtvrtým stupněm je *overdifferentiation*, což znamená, že v cílovém jazyce je přítomna jazyková jednotka, která v mateřském jazyce úplně chybí.
6. Na páté úrovni se hovoří o *splitu*, neboli jevu, kdy jazyková jednotka z mateřského jazyka nabývá v cílovém jazyce dvou podob.

3.1.2.10 Interkulturní interference

Mluvíme o ní v souvislosti s problematikou osvojení sociálních a kulturních norem existujících v cizím jazykovém prostředí. Interkulturní interference je jedním z důvodů, proč si politici při vystupování v zahraničí najímají rodilé mluvčí, aby opravili jejich projevy dle diskurzu zaužívaného v dané zemi.

Pösingerová (2001, 115–117) při studiu polského jazyka vymezila čtyři typy interkulturní interference. První je situace, kdy ve výpovědi cizince schází jazykový obrat očekávaný v daném kontextu. Druhou je přenesení jazykového obratu typického pro určitý sociokulturní kontext do cizího jazyka, ve kterém je však normou a společenskou konvencí očekáván zcela jiný obrat. Třetím typem je záměrné vynechání určitých obrátů, které nejsou vlastní mateřskému jazyku. Čtvrtým typem interkulturní interference je přenesení jazykové struktury a nejazykové komunikace z rodného do cílového jazykového prostředí.

Veselý (1985, 33) dále vyčleňuje speciální interferenční kategorii lingvozeměvdnou. Jedná se především o sémantickou rozdílnost v chápání určitých lexémů vyjadřujících realie dané země/ oblasti.

3.1.2.11 Interference podle stupně

Zejména francouzští autoři (např. Cuq, 2003) rozlišují mezi interferencí 1. stupně ztožňovanou s kalkem, který, jak píše Cuq, „svědčí o přímém využití struktur z mateřského jazyka“, a interferencí 2. stupně, „které dokazují vědomé či nevědomé zobecnění, které poukazuje na subjektivní dynamiku učení se jazyku“ (Cuq, 2003, 139). Toto rozlišení tak souvisí se směrem analýzy chyb, který navazuje na kontrastivní přístup.

Z pohledu didaktiky cizích jazyků byla slabou stránkou kontrastivní analýzy záměna mezi jazykovým popisem určených jazykových struktur a způsobem, který využívá student, aby si je osvojil (Marquilló Larruy, 2003, Kapitola 7, Oddíl 3, odst. 3). Tomuto směru je také vytýkáno, že pod vlivem behaviorismu považuje chybu za negativní prvek. Odklon od kontrastivní analýzy směrem k analýze chyb zachycuje velmi pečlivě Tomáš Klinka (2014, 36–37) ve své disertační práci.

3.2 Generativní a transformační mluvnice a její aplikace v rámci didaktiky cizích jazyků

Pozitivní pohled na chybu, stejně jako na interferenci, přináší Chomského generativní a transformační mluvnice, která ovlivnila analýzu chyb a interlingvu.

3.2.1 Analýza chyb

Zatímco kontrastivní analýza je analýzou apriori, analýza chyb využívá posteriorní přístup. Tento směr se v didaktice cizích jazyků prosazuje od 70. let a jak upozorňuje Marquilló Larruy (2003, kapitola 8, oddíl 1, odst. 2), Noam Chomsky měl vliv na jeho vznik, když v roce 1966 zpochybnil pojetí jazyka jako systémů zvyků.

Důležitost tohoto didaktického směru tkví zejména v metodologickém rámci, který poskytuje při práci s chybami (upraveno podle Jamese 1998, 90–128):

1. Detekce chyby
2. Její lokalizace
3. Popis chyby
4. Klasifikace chyb a jejich taxonomie podle jazykových úrovní a formálních příznaků
5. Počítání chyb
6. Analýza projevů mluvčích z hlediska chybovosti
7. Didaktická aplikace chybové analýzy.

Veselý (1985, 80) pak rozlišuje makroanalýzu chyb neboli rozbor chyb v širokém záběru, tj. jakýchkoliv chyb, v kterékoliv jazykové činnosti, zatímco mikroanalýza se zaměřuje na vybraný okruh jevů a sleduje výskyt chyb v těchto jevech se zřetelem k různým okolnostem.

Kulič (1971, 211) uvádí jen detekci (odkrytí chyby), identifikaci (určení jejího místa, typu či vzdálenosti od cíle), interpretaci (udělení smyslu rozporu mezi tím, co je, a tím, co má být – z hlediska cíle činnosti) a korekci (oprava činnosti zaměřená k likvidaci poznaného rozporu). Pouze za těchto podmínek Kulič definuje chybu jako nositelku informace.

S analýzou chyb je pak spojována jejich typologie, která se od 70. let značně rozrostla, příkladem může být již zmíněné schéma BELC. Typologie chyb mohou vycházet z různých oborů. Korčáková (2005, 52) například uvádí lingvistický, psycholingvistický, psychologický, učebně psychologický, sociologicko-sociálně vědecký a pedagogický přístup.

3.2.2 Klasifikace chyb

Typologii chyb byla již od dob Descarta definována často na binární ose, jak uvádí Klinka (2014, 45–47). K přechodu mezi kontrastivním srovnáním a analýzou chyb řadí Marquilló Larruy (2003, kapitola 7, oddíl 4) tzv. schéma BELC, které vychází z kontrastivní analýzy, ale samo o sobě poskytuje nástroj k analýze chyb. Vytváří tak opozice zařaditelné – nezařaditelné chyby, absolutní – relativní, orální – grafické, gramatické – lexikální.

Didaktické odklánějící se od kontrastivní lingvistiky našli inspiraci při vytváření typologií chyb mimo jiné také v Chomského teorii o kompetenci a tzv. performanci, čímž vznikla Corderova typologie kompetenční a performační chyby. Z pohledu naší disertační práce se nám jeví jako nejvýznamnější čtyři kritéria: příčina vzniku, závažnost, dotčená jazyková rovina a formální příznaky.

3.2.2.1 Typologie podle příčiny vzniku

Corder (1981, 32) definoval „chyby v kompetenci“ (odkrývající neznalost žáka, fr. *erreur*) a „chyby v performanci“ (chyby vznikající z objektivních nebo subjektivních příčin, ale student je schopen je sám či s pomocí opravit, fr. *faute*). Podobně Veselý (1985, 36) dělí příčiny vzniku chyb na primární (jazykové kontakty ve vědomí bilingvní osoby, nedokonalé ovládnutí jazyka) a sekundární (psychický stav žáka).

3.2.2.2 Typologie podle závažnosti

Veselý (1985, 17) chyby dělí do tří skupin podle toho, nakolik narušují proces komunikace, resp. brání porozumění či vedou k nedorozumění. Za prvé to jsou interferémy, které sice narušují normativní správnost výpovědi, ale vcelku nebrání porozumění. Za druhé jsou to takové, které již více ztěžují pochopení výpovědi. Za třetí jsou to chyby natolik závažné, že vedou k nedorozumění mezi mluvčím a adresátem. Choděra (2013, 163) člení chyby podrobněji, a to podle závažnosti, tj. z pohledu didaktického na velké a malé, ale také z pohledu jazykového statusu.

3.2.2.3 Typologie podle jazykových rovin

Chybová taxonomie pak spočívá v přiřazení chyby k určité úrovni jazyka (písmo a pravopis, morfologie, syntax, lexikon, styl). Nicméně klasifikaci chyb může ztěžovat jejich komplexita, jak ukazuje Macurová a Simeunovich-Skvortsova (2014) na příkladu češtiny, kdy se chyba v délce hlásek odráží ve vícero jazykových plánech. Podobně je tomu i ve francouzštině, např. ortografická chyba přidání písmena *t* na konci slova *soutient* mění podst. jméno na sloveso **un soutient*.

3.2.2.4 Typologie podle formálních příznaků

Nejčastějšími formálními příznaky identifikovanými v projektu CHRUP¹⁰ je chybějící/nadbytečný prvek, špatná lokalizace prvku, např. porušení hranice slov či slovosledu.

Díky analýze chyb, pak můžeme konstruovat tzv. interlingvu. Nejprve tento pojem uvedeme do souvislosti s Chomského teorií.

3.2.3 Interlingva

Základem Chomského generativně-transformační teorie jazyka je přesvědčení o tom, že všechny jazyky mají společnou hloubkovou strukturu jazyka a liší se pouze povrchovou strukturou, která se v začátcích vysvětlovala jako výsledek transformačně generativních procesů a později jako uplatňování jistých jazykových principů a parametrů, které se dají syntakticky popsat pomocí teorie řízenosti a vázání (Chomsky, 1993).

Podle jeho názoru vysloveného v *Lectures on Government and Binding* (1993) si dítě učící se jazyk potřebuje osvojit pouze lexikální položky (slova, gramatické morfémy a idiomy) a určit vhodné nastavení parametrů, což lze provést na základě několika příkladů. Podobně člověk učící se nový jazyk nenabývá žádné nové poznání ani nové schopnosti, ale používá pouze vrozenou jazykovou kompetenci. Pro osvojení cizího jazyka stačí podle Chomského při uplatňování daných jazykových principů měnit pouze cílové parametry osvojovaného jazyka. Mezijazyková interference je tak považována za přirozený jev na cestě od uplatňování parametrů mateřského jazyka k parametrům, které je nutno uplatňovat v cílovém jazyce.

Jazykový systém používaný studentem při učení se cizímu jazyku je v aplikované lingvistice nazýván pojmem *interlingva* nebo také *interlanguage*, který poprvé zformuloval Larry Selinker (1972) v článku se stejným názvem – *Interlanguage*.

¹⁰ Databáze jazykových chyb v češtině mluvčích s prvním jazykem slovanským.

V současnosti se pod tímto pojmem podle Horáka (2014, 65) chápe dynamický jazykový systém, který se postupně vyvíjí spolu s nárůstem jazykových kompetencí studenta v cílovém jazyce. Výhodu tohoto pojmu pak Horák spatřuje ve faktu, že bere v potaz nejen lingvistické, ale i psychologické a sociologické aspekty učení. Porquier a Py pak upozorňují, že „stejně jako jazyk, interlingva existuje jistým způsobem jen skrze své vyjádření v řeči (diskurzu), saussurovské parole koresponduje u žáka s druhem *interparole*, to znamená výpovědi, jejichž organizace se podřizuje vytvářející se kompetenci, kterou nazýváme interlingva“ (Porquier, Py, 2013, 28).

Ve světle nového přístupu i tradiční pojmy jako transfer a interference pak nabývají nových hodnot. Porquier a Py (2013, 25) pohlíží na transfer jako na „psycholingvistický proces spočívající ve využití zdrojů z L1 při výstavbě interlingvy.“ Interferenci chápou jako „formální vyjádření tohoto procesu“. Z této definice tak nevyplývá, že interference je zapříčiněna chybným využitím zdrojů, ale předpokladem je, že ji můžeme identifikovat. „Pozorovatelné jsou pouze interference, transfer je přístupný vědcům jen skrze interference, a to v rámci teoretického modelu vztahů mezi L1 a L2“ (Porquier a Py, 2013, 25). V tomto pojetí je chápána interference v naší disertační práci.

K výstavbě interlingvy je nicméně nutno dodat, že nemůže být pojmána jako jazyk s dorozumívací funkcí, na což upozorňuje např. Klinka při analýze Corderových závěrů analýzy chyb. Jeho definice interlingvy je následující: „vykazuje pravidelnosti, je nositelem smyslu, je systematická, má svou gramatiku a pravidla, dochází u ní k vývoji a nejde o jazyk, neboť nejde o komunikační prostředek nějaké sociální skupiny v normativním smyslu slova“ (Klinka, 2014, 39).

Z výše uvedeného vyplývá, že i když se na vytváření interlingvy podílejí sociální aspekty, interlingvu nemůžeme chápat jako jazyk, který slouží k dorozumívání v sociální skupině. Vzájemné ovlivnění rozdílných jazykových dovedností pak zkoumají lingvistické směry zabývající se bilingvismem.

3.3 Bilingvismus a jeho aplikace v didaktice cizích jazyků

Bilingvistu a směrům zabývajícím se jeho aplikací v didaktice cizích jazyků vděčíme za novou terminologii typickou zejména pro frankofonní prostředí. Učící se osoba je tak

považována za bilingvní osobu, která má dvě rozdílné jazykové kompetence řízené tzv. „makrokompetencí“, která podle kontextu rozhoduje o použití jedné či druhé kompetence (Porquier, Py, 2013, 26). Může, ale také nemusí docházet k tzv. střídání kódů (v textu těsné sousedství prostředků dvou kódů). Interference je pak v pojetí bilingvních lingvistických směrů zvláštním případem tzv. transkodické značky (Porquier, Py, 2013, 26).

Marques transcodiques česky *transkodické značky* – formy denotující jedním nebo druhým způsobem přítomnost jiného jazyka v repertoáru mluvčího a nebo jeho partnerů, ať už je jejich přesný charakter, příčina nebo funkce jakákoliv. Tato široká definice obsahuje také interference z kontrastivní analýzy, stejně jako výpůjčky, kalky nebo střídání kódů studovaných výzkumy o bilingvistice (Porquier, Py, 2013, 26).

I pojem kalk (neboli doslovný překlad) je nově nahrazován termínem *néocodage*, který je definován jako „vytváření slov, která nepatří k žádnému z jazyků, která jsou v kontaktu“ (Alber, Py, 1986, 80). Tento přístup tak bere více v potaz vývoj jazyka a připouští vliv nerodilých mluvčích na jazykovou normu.

3.4 Shrnutí

Na základě výše uvedeného přehledu můžeme konstatovat, že didaktické směry navazují na teorii vytvořenou lingvisty, doplňují ji, a oba pohledy se tak prolínají. Interference již není vnímána ryze negativně, je zdůrazňován především rozvoj jazykových kompetencí. Můžeme také pozorovat posun od odchylky jednoho prvku k odchylce od normy celého systému a při dodržení saussurovské dichotomie *langue* – *parole* zaznamenat posun od interlingvy k interparole.

Při práci s korpusem využíváme výše uvedené klasifikace chyb s jednou výjimkou. Z našeho pohledu se nám jeví poněkud zbytečné rozlišování mezi kompetenčními a performačními chybami, tak jak jsou navrženy Corderem. Domníváme se totiž, že jak performační, tak kompetenční chyby jsou významné pro sestavení interlingvy.

Navíc vzhledem ke zvolené metodě výzkumu není možné vyhodnotit, které chyby jsou performační, a které kompetenční. Nepopíráme ovšem, že je zajímavé z lingvistického

hlediska sledovat frekvenci chyb a rozlišovat tak mezi charakteristickými rysy a okrajovými jevy. Za systémovou odchylku považujeme tu, u které je možno dohledat příčinu, kterou může být vnitrojazykový nebo mezijazykový transfer projevující se interferencí. V případě, že je možno určit druh interference, klasifikujeme ji dle výše uvedené typologie, nejčastěji ovšem stanovujeme, zda se jedná o vnitrojazykovou nebo mezijazykovou interferenci, příp. o interferenci sekundární.

V další kapitole poukážeme na výsledky současných výzkumů o chybách a interferencích.

4 Současné výzkumy v oblasti chyby a interference

Ačkoliv si uvědomujeme, že interference jsou specifické v závislosti na sledovaných jazycích, některé z jejich charakteristik jsou platné všeobecně. Snažili jsme se tak na základě výzkumu Toufarové (2014), Pösingerové (2001) a Kratochvílové (2014) identifikovat možné případy častých interferencí. Protože tyto výzkumy byly uskutečněny na materiálu flektivních jazyků (ruština, polština, čeština), odhlížíme od chyb týkajících se flexe. Další zajímavý výzkum uskutečnila Hasilová (2011) v německém jazyce, který je pro nás zajímavý tím, že se zajímá o odborný jazyk vysokoškolských studentů.

Pösingerová (2001, 63–69) poukazuje na úrovni fonologické na následující interference: nerozlišování fonémů, přenášení fonetické opozice z mateřského do cizího jazyka, využívání foneticky blízkých hlásek, přenášení znělostní asimilace z mateřského jazyka do cizího jazyka a interference při realizaci slovního přízvuku.

V rámci interferencí v ortografickém plánu hovoří Pösingerová (2001, 104) kromě jiného o nerozlišování grafémů cizího jazyka. Kratochvílová upozorňuje na chybu v označení kvantity samohlásek, interpunkci a značení řadových číslovek.

V morfosyntaxi představuje častou chybu ve sledovaných výzkumech záměna slovesného čísla, jmenného rodu a slovního druhu v případě adjektiv a adverbii. Další nedostatky se projevují v chybném výběru předložky, v absenci/ nadbytečnosti sponových sloves a zvrátného zájmena. Interference ve slovosledu hrají také významnou roli. Hasilová (2011, 96) nalézá nedostatky v užívání vazeb odchylojících se od normy.

V lexikosémantickém plánu dochází ve studovaných výzkumech k záměně podobných slov, tzv. *faux amis* na základě homonymie, případně paronymie. Dále se vyskytují chyby v konotaci (zúžení/rozšíření významu či přidání významový znak). Kromě zrádných slov se interference týkají výstavby lexikálních jednotek. Kratochvílová pak upozorňuje na nedostatečný repertoár sloves projevující se nevhodným používáním sloves obecnějšího významu.

Ze stylistického hlediska bývají často nevhodně použity výrazy nebo tvary, jež patří do hovorové vrstvy jazyka nebo do obecné češtiny.

Inspirativní prací je výzkum Romany Suché (2008), která se zabývala vlivem angličtiny na obchodní francouzštinu a analyzovala chyby u studentů z oboru ekonomie. Tato autorka ve své práci, podobně jako ostatní, dělí chyby na ortografické, lexiko-sémantické a morfosyntaktické. U pravopisných chyb rozlišuje kategorie přehození písmen, chybějícího nebo nadbytečného písmena, popř. písmena, které je nahrazeno jiným. Lexiko-sémantické chyby jsou děleny podle toho, zda se jedná o nahrazení francouzského slova nebo celého výrazu anglickým, nebo o chybu ve významu slova. Morfosyntaktické chyby jsou pak následující: chyba ve shodě přívlastku s řídicím členem, anglické slovo s francouzskou koncovkou, francouzské slovo s anglickou koncovkou, chybějící spojka. Je ovšem nezbytné zmínit, že studenti, jejichž písemné projevy byly zkoumány, vykazovali znalost francouzského jazyka na úrovni A2 Evropského referenčního jazykového rámce.

Miličková (2002), která zkoumala pokročilejší jazykovou úroveň, dělí nejčastější příčiny interferencí ve francouzštině do tří kategorií. V prvním případě se jedná o situaci, kdy čeština používá k vyjádření skutečnosti jiné jazykové prostředky (např. používání konjunktivu ve francouzštině). „Druhou, nejpočetnější kategorii, tvoří případy, kdy francouzština a čeština používají podobné, ne však stejné jazykové prostředky“ (Miličková, 2002, 3) (např. zrádná slova). Do třetí kategorie Miličková zahrnuje „chyby vzniklé z odlišností spojených s přirozeným vývojem jazyka (archaismy), odlišných reálií (zdvořilostní obraty) nebo odlišného chápání mimojazykové skutečnosti“ (Miličková, 2002, 3). Miličková používá pojem *chyba* synonymně s interferencí.

Výzkumem chyby a interference se zabývali i francouzští vědci. Pourquoi (1977, 27) např. identifikuje nejvíce chyb ve francouzštině, a to nezávisle na mateřském jazyku, v determinantech, časování sloves, v morfologii rodu a čísla a v předložkách.

5 Shrnutí (metodologie)

Vzhledem k dvojí poloze pojmu „norma“ jsme pro popis systémových rysů a zvláštních výrazových prostředků zvolili dva odlišné postupy a také dva rozdílné nástroje ICT. V rámci specifické polohy normy postupujeme po jednotlivých jazykových plánech a poukazujeme na chyby, popř. interference. V této části se tak řídíme binární stupnicí charakterizovanou na základě správnosti a chybnosti. V tomto pojetí můžeme chápat odchylku od systémových rysů jako absolutní, tedy jednoznačně stanovitelnou podle předepsané normy.

Odchylku od normy jsme určovali nejprve na základě analýzy chyb. Pomocí ortografického korektoru jsme excerpovali soubor chyb, který jsme posléze dělili podle formálních příznaků. Dále jsme chyby třídili podle jednotlivých jazykových rovin a na závěr jsme interpretovali jejich možnou příčinu. Analýza na základě ortografického korektoru nebyla dostačující pro zachycení všech odchylek týkajících se morfologického, syntaktického a lexikálního plánu jazyka. V této části jsme tak postupovali v návaznosti na současné výsledky výzkumů kontrastivní analýzy obou jazyků a vlastní zkušenosti a ověřovali jsme, zda k chybám na základě předpokládaných rozdílů mezi francouzštinou a češtinou dochází či ne. Využili jsme tak metodu typickou pro kontrastivní analýzu. Na závěr hledání odchylek v této části jsme provedli vlastní analýzu chyb.

V obecné poloze pojmu „norma“, tedy přiměřenosti, nehodnotíme absolutně správnost – chybnost, ale na škále určujeme využití systémových rysů odborného jazyka, mezi které řádíme mimo jiné termíny. Odchylka je tak v tomto pojetí relativní. Na základě analýzy softwarem Tropes jsme identifikovali četnost jednotlivých termínů a vymezili jsme styl práce, který jsme porovnali s vybraným vzorkem bakalářských a diplomových prací. Všechny nalezené absolutní i relativní odchylky byly konzultovány s frankofonním mluvčím s magisterským vzděláním v oboru marketingu.

II Správnost

Pravopis je zdvořilost jazyka.

Jean Guéhenno

V této části se budeme věnovat analýze korpusu – písemného projevu studentů z pohledu správnosti ve vztahu k normě. Empirická část našeho výzkumu se tak bude postupně věnovat odchýlkám od normy v ortografii, morfologii, syntaxi a lexiku. V každé podkapitole propojujeme teorii definovanou francouzskými a českými lingvisty s výsledky našeho výzkumu. Výsledky získané na základě ortografického korektoru bude možno statisticky kvantifikovat, čehož využíváme především v podkapitole o ortografii a částečně také v podkapitole věnované morfologii. Budou také zkoumány jevy, které nemají signifikantní výskyt, domníváme se však, že k nim nedochází zcela náhodně, a mohou být zajímavé jako východisko pro další jazykové bádání. Pro větší přehlednost uvádíme shrnutí nejvýznamnějších poznatků po každé podkapitole.

Za účelem pochopení možných příčin odchylek od normy bude nezbytné vymezit vybrané rozdíly mezi francouzským a českým pravopisem. Tyto odchylky se pak často prolínají i do dalších jazykových rovin.

1 Ortografie

Podle Čermáka jsou ortografií myšlena (2011, 34) „(dnes autoritativní) pravidla převodu mluveného projevu do psaného, a jsou tedy i oddílem grafiky, který tuto její vybranou část kodifikuje a unifikuje, zvláště pro zamezení výskytu chyb a/nebo alternativních způsobů záznamu.“ Ve Francii tato autoritativní pravidla definuje Francouzská akademie. O francouzské ortografii pojednává Huchonová: *Encyclopédie de l'orthographe et de la conjugaison* (1992), dále Bescherelle: *L'orthographe pour tous* (1997), Catachová (1978) *L'orthographe* nebo kolektivní publikace *Larousse de l'orthographe* (1982), Ducard aj. (1995) *Le Robert et Nathan orthographe*, z českých autorů se této tematice věnují např. Hendrich, Radina, Tláškal ve *Francouzské mluvnici* (2001). Je také důležité sledovat reformy francouzského pravopisu, které s sebou přinášejí sjednocení některých protichůdných pravidel.

1.1 Francouzský pravopis

Francouzský pravopis si prošel složitým historickým vývojem a jeho jednotlivé etapy na něm zanechaly nerasmazatelné stopy. Nemáme zde v úmyslu složitý vývoj francouzského pravopisu blíže popisovat, ale spíše vyzdvihneme základní principy, podle kterých se pravopis řídí. Podle Huchonové (1992, 14) jsou principy, na kterých byl francouzský pravopis vystaven, následující: fonetický, morfologický, etymologický a distinktivní. Tyto zásady s sebou nesou často protichůdné požadavky, a pravopis se tak stal značně složitým. Pokud tedy vezmeme v potaz Čermákovu (2011) definici pravopisu jako souhrnu autoritativních pravidel převodu mluveného projevu do psaného, můžeme tato pravidla charakterizovat na základě čtyř principů uvedených výše, tedy fonetického, morfologického, etymologického a distinktivního.

Pro Huchonovou (1992, 14) je nejdůležitější fonetické hledisko, především funkce písmena reprezentovat hlásku. Nicméně přesná ekvivalence mezi písmenem a hláskou je ve francouzštině vzácná. Navíc, jak dále uvádí Huchonová (1992, 14), základní jednotka grafiky – grafém – se ve francouzštině často vyskytuje ve formě dvou písmen (digram) nebo tří písmen (trigram). Hovoříme o spřežkovém záznamu fonému. Je tedy

nutno definovat termín *grafém*, který je v užším smyslu běžně chápán jako „označení písmena (litéry)“ (Čermák, 2011, 31) nebo „písemný znak“ (Erhart, 1984, 169). Erhart pak dále dělí grafémy na samostatné a nesamostatné podle toho, zda se vyskytují v kombinaci s diakritickým nebo interpunkčním znaménkem. V této práci se přidržíme definice grafému v jeho širším pojetí (Huchonová, 1992, 8) jako minimální distinktivní jednotky písma přepisující foném (fonogram) nebo mající morfologickou funkci (morfogram), popř. funkci etymologickou nebo distinktivní (odlišení dvou homofon). Nina Catachová (1978, 59) pak ve své definici grafému zdůrazňuje nutnost jeho odlišení jednak od kombinačních variant (vzhledem ke skupině slov, slovu, slabice a bezprostřednímu okolí), jednak od tzv. *sous-graphèmes* neboli nižších grafických jednotek a dalších výjimek, a to na základě následujících kategorií: stupeň frekvence výskytu jednotky v textu, stupeň koheze a stability, stupeň významu neboli fonologické relevantnosti, stupeň jazykové rentability a stupeň jazykové produktivnosti.¹¹ Z výše uvedeného vyplývá, že čeští lingvisté vzhledem k ekvivalentním vztahům mezi písmenem a hláskou v češtině nemají důvod základní jednotku grafiky definovat šířeji, zatímco ve francouzštině tato potřeba vyvstává. Souhlasíme pak s Huchonovou, že vztah grafému a fonému, respektive morfému, je ve francouzštině komplexní záležitostí.

Huchonová hovoří o „ambivalenci grafémů, při které jeden grafický znak koresponduje s vícero hláskami (ve francouzštině např. *c* a *s*) a při které nastává synonymie, kdy více grafických znaků koresponduje s jednou hláskou (např. *en* a *an*)“ (Huchonová, 1992, 14). Proto je podle této autorky ve francouzštině důležitý fenomén distribuce: „Grafém často nabývá svou hodnotu podle místa, které zaujímá ve slově: např. *c* před *a* a *o* se vyslovuje [k], *c* před *e* a *i* jako [s]“ (Huchonová, 1992, 14). Hendrich aj.

¹¹ „On aboutit ainsi à une définition du graphème comme forme maximale stable (Klinkenberg) du phonème ou du morphème, en opposition d'une part aux variantes combinatoires (par rapport au groupe de mots, au mot, à la syllabe, à l'entourage immédiat), d'autre part aux sous-graphèmes et aux exceptions“ (N. C.). Les critères d'identification des graphèmes de base sont les suivants : 1) Le degré de fréquence de l'unité dans les textes, 2) Son degré de cohésion et de stabilité, 3) Son degré de „signifiance“ ou de pertinence phonologique, 4) Son degré de rentabilité linguistique, 5) Son degré de créativité linguistique.

(2001, 21) dále připomínají, že se nemusí jednat jen o místo ve slově, ale o celý mluvní takt. Rozlišují tak kromě jiného slabiky počáteční, vnitřní a koncové. Také upozorňují, že toto rozlišení má rozhodující vliv na výslovnost tzv. němého [ə] (Hendrich aj., 2001, 25). Fonetickou hodnotu grafému také ovlivňuje otevřenost či zavřenost slabiky, daná zakončením slabiky samohláskou nebo souhláskou, a její přízvučnost či nepřízvučnost (viz 2.1.3). Dále se fonetická hodnota grafému odvíjí od spodoby nebo vázání. Vidíme tedy, že hodnota grafému je závislá na několika faktorech. Fonografické faktory významně převažují a můžeme pozorovat, jak poukazuje Huchonová, že „se vyslovují písmena, která dosud měla jen etymologickou, distinktivní nebo morfologickou hodnotu“ (Huchonová, 1992, 15). Uvádí zde příklad vyslovování hlásky [b] ve slově *obscur*.

Vedle grafémů přepisujících foném existují grafické znaky, které zůstávají ve výslovnosti němé, zato mají funkci čistě morfologickou (morfogramy). Tento jev je typický např. pro plurál podstatných jmen, ženský rod některých přídavných jmen aj.

Kromě výše uvedeného principu vztahu grafémů a fonémů (popř. morfémů) se uplatňuje již zmiňovaná zásada etymologická, že pravopis petrifikuje původní stav výslovnosti v době vzniku pravopisného úzu. Huchonová (1992, 15–16) shrnuje vývoj následovně:

Zatímco v 16. století latinské a řecké výpůjčky přinesly nové grafémy, aktuální výpůjčky z cizích jazyků multiplikují spojení mezi grafémem a fonémem neznámé ve francouzštině jako např. oo = [u] *football* (...). Adaptace výpůjček do francouzského systému podle přísných pravidel naráží na autenticitu obrazu identických slov v angličtině a ve francouzštině, podobně jako tomu bylo v 16. stol. u latinských a řeckých výpůjček.

Jak dále píše Huchonová (1992, 15), některé grafémy označují jen původ, jako např. *h* ve slově *homme*, *p* v *prompt* a *h* v lexému *rhume*. Jiné grafémy slouží k rozlišení homofon. Sem bychom mohli řadit psaní zdvojených souhlásek, popř. užívání pravopisných znamének. Ke zvláštnostem podle Hendricha aj. (2001, 46) „patří užívání velkých písmen k rozlišování významu slov, např. *état* (stav) – *Etat* (stát), *église* (kostel) – *Église* (církev) aj.“ Zásada diferenciacie homonym, stejně jako etymologický princip, mají podle Hendricha aj. (2001, 46–47) usnadňovat čtenáři

orientaci v textu a jeho rychlé a správné chápání. Vzájemné překrývání principů a také nedůslednost v jejich uplatňování vedou ke složitosti systému a s tím spojeným obtížím jak u rodilých mluvčích, tak u cizinců. Huchonová (1992, 15) identifikuje dva fenomény, které aktuálně komplikují francouzský pravopis: zvýšení počtu grafémů zapříčiněného výpůjčkami (viz výše) a grafickou rozkolísanost.

Existence pravopisných dublet je umožněna četností znaků přijatých pro psaní určitých slov. Více než 5 % francouzských slov má podle Huchonové (1992, 15) rozkolísaný pravopis, např. *clef* – *clé*. Korektory pravopisu pak často znají jen jednu verzi a druhou označují za chybnou. Dále také působí faktor lidového jazyka (*langue populaire*) a různé způsoby přepisu vědeckých neologismů (Huchonová, 1992, 15).

Není proto divu, že někteří autoři volají po reformě pravopisu. Významný francouzský lingvista Martinet navrhuje již v 60. letech novou abecedu Alfonic. Nicméně konzervativní politika Francouzské akademie upřednostňuje srozumitelnost historických dokumentů, která by se rozsáhlejší reformou významně snížila, a v roce 1990 přikračuje k revizi pravopisu¹² upravující největší nesrovnalosti v jeho logice.

V této části jsme stručně pojednali o hlavních principech francouzského pravopisu, který je značně obtížný i pro rodilé mluvčí. Zabývali jsme se komplexním vztahem grafémů a fonémů, etymologickým principem a okrajově jsme zmínili pravopis morfémů a diferenciaci homonym (úroveň lexémů). Pro Čecha je pak největší překážkou fakt, že pravopis řídicí se výše zmíněnými principy se značně odlišuje od aktuální výslovnosti, zejména kvůli etymologickému principu. Tyto rozdíly jsou příčinou vzniku zrádných slov, která vymezuje Radina (1978, 13) na základě předpony, přípony, ale

¹² Více o této reformě na stránkách Francouzské akademie (*Académie française*, 2014) dostupné z http://www.academie-francaise.fr/sites/academie-francaise.fr/files/rectifications_1990.pdf nebo ve zjednodušené podobě na informačním serveru *Orthographe recommandé* dostupné z <http://www.orthographe-recommandee.info/miniguide.pdf>

také na základě pravopisných podrobností. V další podkapitole se tedy podíváme na zásadní rozdíly v pravopisu obou zkoumaných jazyků.

1.2 Srovnání francouzského a českého pravopisu

Srovnání francouzského a českého ortografického systému přináší Hendrich aj.:

Čeština užívá celkem 42 grafických znaků (26 písmen, 1 spřežku, 15 písmen s rozlišovacími znaménky – tj. čárkou, kroužkem nebo háčkem). Francouzský pravopis potřebuje více než trojnásobný počet grafémů nebo jejich kombinací: 26 jednoduchých písmen, 13 písmen s rozlišovacím znaménkem (...) a více než 50 spřežek tvořených dvěma nebo třemi písmeny, z nichž mnohé jsou navíc kombinovány s rozlišovacími znaménky (Hendrich aj., 2001, 46).¹³

Z fonologického pohledu je pak zajímavé, že počet fonémů ve francouzštině a v češtině je téměř shodný, ale čeština má více konsonantů. Francouzština rozlišuje 36 fonémů: 16 samohlásek, 17 souhlásek a tři polosouhlásky (Hendrich aj., 2001, 15), zatímco současná čeština čítá 39 fonémů, 13 vokálních (běžné vokály a diftongy) a 26 konsonantických (Krčmová, 2008).

Můžeme tedy předpokládat, že rozvinutější systém samohlásek ve francouzštině činí Čechům potíže. Navíc francouzský systém samohlásek je vystaven na odlišných distinktivních rysech. Rozeznávání jednotlivých fonémů může být pak zdrojem mezijazykových interferencí. Souhlasíme s názorem Březinové (2009, 30), že ortografické chyby jsou často způsobené vlivem výslovnosti, ale nechceme podceňovat ani vliv ostatních faktorů zmíněných výše. Nutno připomenout, že Březinová (2009) analyzovala písemné i ústní projevy studentů na úrovni začátečníků, a je tedy logické, že se u tohoto výzkumu nejčastěji projevovaly chyby mezijazykové. U studentů, kteří

¹³ Cf. Nina Catach (1978, 60), která podle výše uvedených kritérií pro identifikaci grafémů rozlišuje ve francouzštině 36 grafémů vokálních, 30 grafémů konsonantních, 6 grafémů polosouhlásek. Dále pak rozlišuje 33 teoretických jednotek patřících do tzv. grafemického jádra francouzštiny (*noyau graphémique*), které vytváří abecedu funkčních znaků (*système graphique standard*).

mají pokročilejší úroveň, se dají předpokládat spíše vnitrojazykové chyby. Specifickým případem jsou tzv. retroaktivní interference (viz I, 3.1.2.3), kdy se student naučí grafickou podobu lexému i s výslovností správně, ale na chybu může mít vliv analogie v rámci téhož jazyka.

Abychom určili systémové příčiny ortografických chyb, nevyhneme se kontrastivnímu srovnání autoritativních pravidel převodu mluveného projevu do psaného. V dalším výkladu budou pro přehlednost uvedeny i charakteristiky francouzských fonémů, zejména těch, které se odlišují od češtiny, abychom tak mohli vysvětlit možné příčiny interferencí spojených s výslovností.

1.3 Pravopis samohlásek

Český systém samohlásek je oproti francouzskému založen na sérii opozičních vztahů na základě kvantity samohlásek, značených v psané podobě znaménky nad písmeny, zatímco ve francouzštině tato znaménka odkazují na kvalitu vokálů z hlediska jejich zavřenosti a otevřenosti, popř. na odlišení grafické podoby dvou slov. Tento rozdíl, daný historickým vývojem, má nicméně své limity. Ačkoliv délka od 16. stol. ve francouzštině ztratila svou funkční platnost, lingvisté rozlišují krátkou, polodlouhou a dlouhou výslovnost hlásek (Ohnesorg, 1964). Dohalská a Schulzová (2008, 75) doporučují kvantitu vokálu respektovat, protože „nesprávné dodržování délek narušuje rytmický průběh vět, a tím i celé promluvy“. Ohnesorg (1964, 38) jde ještě dále se svým tvrzením, že „malé změny kvantitativní způsobují i menší změny kvalitativní, projevující se ve větší nebo menší otevřenosti (nebo zavřenosti) samohlásky. (...) Tak krátké vokály zavřené a krátké [ə] jsou o něco delší než krátké samohlásky otevřené.“ Uvedení autoři také dále upozorňují, že délka francouzských samohlásek záleží i na tom, zda je hláska v postavení přízvučném, nebo nepřízvučném. Hendrich aj. (2001, 25) pak dodávají, že „pouze v přízvučné slabice může být samohláska dlouhá (...), jen v přízvučných slabikách se vyslovují výrazně otevřené nebo výrazně zavřené samohlásky, kdežto v nepřízvučných slabikách jsou zavřené samohlásky méně zavřené a otevřené jsou méně otevřené.“ Ve francouzštině stojí přízvučné slabiky zpravidla na konci slova nebo mluvního aktu (Hendrich aj., 2001, 24). Dále

z hlediska dynamiky (hlasové síly) tito autoři rozeznávají nepřízvučné, popř. polo-přízvučné slabiky mající vedlejší přízvuk.

Z pohledu zakončení slabiky samohláskou, nebo souhláskou rozlišujeme otevřené a zavřené slabiky. V otevřených slabikách neboli slabikách končících ve výslovnosti samohláskou, se vyskytují zpravidla samohlásky zavřené [e, ø, o]. Zavřené slabiky, tj. slabiky končící ve výslovnosti souhláskou, mají samohlásky otevřené [ɛ, œ, ɔ]. Z pravopisného hlediska Hendrich aj. (2001, 70) dále uvádí:

Znaménka nad samohláskami se píše zásadně ve slabikách otevřených (*écrire – prescrire*); jen v koncových slabikách se vyskytují i před pravopisnou němou souhláskou (*les clés, près, prêt*). Lomené znaménko většinou nahrazuje někdejší latinské s nebo jiné písmeno, např. *château (castellum), dû (deu)*.

Dalším charakteristickým rysem fr. vokálů působícím potíže s přepisováním do psané podoby je oproti češtině nazálnost, která zejména u slov mezinárodní povahy, tzv. internacionalismů, vytváří ortografické interference, což je nejvíce patrné v opozici *an – en*. V neposlední řadě se na výskytu interferencí také projevuje distinkce vokálů na základě labializovatelnosti (viz níže).

V této části tedy vycházíme z předpokladu, že některé interferenční chyby mohou být dané faktem, že studenti i na poměrně pokročilé úrovni podléhají interferencím způsobeným vyšším počtem francouzských samohlásek. Důvodem vzniku interference mohou být jednak potíže francouzské samohlásky rozlišovat, jednak nesprávně zafixovaná výslovnost, která zapříčiňuje chybu v písemném projevu. Tato situace může nastávat zejména u vokálů e-ové povahy. Samozřejmě si dobře uvědomujeme, že vzhledem k předmětu zkoumání, tedy analýze psaných dokumentů, je tato příčina v našem výzkumu neověřitelná. Zdroj interferencí může mít i jinou povahu. Chyby v použití špatného znaménka, stejně jako použití špatné hlásky, mohou být také způsobeny jednak znalostí jiného tvaru slova neboli analogií, jednak rozkolísaností francouzského pravopisu a v neposlední řadě sekundární interferencí z jiného jazyka, nejčastěji z angličtiny. Jednotlivé vlivy se často navzájem prolínají, a je proto těžké vymezit jednotlivé kategorie. Začneme tedy jevem, u kterého bylo zaznamenáno nejvíce chyb, a to použitím znamének u samohlásek. Z pochopitelných

důvodů nebudeme uvádět všechny nalezené případy, ale vybíráme chyby, které jsou v celém korpusu zastoupeny ve větší míře nebo mají specifickou charakteristiku.

1.3.1 Pravopis e-ových samohlásek

K chybě při použití znamének docházelo nejčastěji u grafému *e*, který je ve francouzštině spojen hned z několika fonémy /e/, /ɛ/ a /ə/. Bescherelle (1997, 17) uvádí, že pro foném /ɛ/ jsou formy zápisu následující: *è* v pozici mediánu, *ès* na konci slov, *ê*, *ai*, *aî*, *ei*, *et*, *êt*, *e* před (*ll*, *mm*, *nn*, *ss*, *tt*), *e* před (*s*, *x*, *c*, *t*, *p*, *r*, *m*, *l*) a pod vlivem anglických výpůjček také *ey*. Vzhledem k tomu, že tato hláska má nejvíce grafémů ze všech francouzských hlásek, pravděpodobnost chyby je vyšší. Podobně je tomu u fonému /e/, který má následující grafémy: *é*, *e* před (*cc*, *ff*, *ll*, *ss*), *er*, *ed*, *ez*, *ef*, *œ*. Tzv. němé /ə/ má jen jeden grafém *e*. Ostré znaménko bývá přiřazováno k fonému zavřeného /e/ a tupé a lomené znaménko k otevřenému /ɛ/, nicméně znaménka vždy nekorrespondují s výslovností. *Larousse de l'orthographe* (1982, 57) uvádí následující příklad *réglementation* [ʀɛgləmɑ̃tasjɔ̃] – *règlement* [ʀɛgləmɑ̃]. Tato rozkolísanost pravopisu je pak dále ještě umocňována postavením českého [e], které se liší od otevřeného francouzského [ɛ].

Dle Léonova označení¹⁴ tzv. *e caduc* neboli němé, fonetickou transkripcí přepisované jako [ə], je charakterizováno Dohalskou a Schulzovou (2008, 90) jako neutrální zaokrouhlená ústní samohláska, která se svou artikulací blíží ve výslovnosti samohlásce [œ], a tudíž ji český jazyk nezná. *E caduc* nemůže být nikdy dlouhé, naopak je často kráceno. Navíc má *e caduc* zcela odlišné postavení ve francouzském vokálním systému a jeho použití je dáno výslovnostním stylem i celkovým rytmickým členěním francouzské promluvy.

¹⁴ Jiní lingvisté používají také termín *e muet*, dále např. v němčině *schwa*.

1.3.1.1 Znaménka u zavřeného [e]

Přízvuk byl nejčastěji vynechán u slova **précisement* – *précisément* – [presizemã] – česky ‚přesně‘. Studenti podléhají vlivu českého lexému *precizně*, a proto mohou mít tendence vyslovovat slovo *précisément* s němým [ə] po hlásce *s*. Jedná se tedy podle našeho názoru o interferenci retroaktivní a interlingvální. Na druhou stranu by se mohlo jednat o chybu mající původ v neznalosti tvoření příslovcí. U většiny příslovcí tvořených sufixem *-ment* předchází *e* bez znaménka, a tedy se může jednat o chybnou analogii.

Podobně mají studenti tendence psát internacionalismy podle českého pravopisu, a to např. **region* – *région* – [rezjõ] – česky *region*, **telephone* – *téléphone* – [telefon] – česky *telefon*, **strategie* – *stratégie* – [stratezi]. Naopak u chyby ve slově **précédent* – *précédent* – [presedã] – česky ‚předcházející‘ se domníváme, že chyba vychází z neznalosti grafické podoby zavřeného *e*, nikoli z podobnosti s českým slovem *precedentní*.

Zvláštním případem, který stojí za zmínku a který se v korpusu objevil pouze u jedné studentky, je slovo **schéma* – *schéma* – [šema] – česky *schéma*. Pravopis u tohoto slova je naprosto totožný v obou jazycích, zatímco výslovnost je ve francouzštině zavřenější než v češtině. Příčinou nesprávného pravopisu může být analogie s méně často užívaným slovem *schème* – *système* (podobnost i významová). Studentka pravděpodobně neznala vliv výpůjček z řečtiny na pravopis a její chyba byla vedena snahou o hyperkorektnost. V tomto případě se jednoznačně jedná o intralingvální a retroaktivní interferenci.

1.3.1.2 Znaménka u otevřeného [ɛ]

Jednotlivé interferémy dělíme podle formálních příznaků.

1.3.1.2.1 Vynechání znaménka

Např. ve slově *modèles* – **models* – [mõdɛl] – česky *model* studenti zapomínají na pravidlo, že uprostřed slova, vždy na konci slabiky následované slabikou zakončenou

grafickým *e* se přidává přízvuk pro označení otevřeného [ɛ] (Huchonová, 1992, 31). S malými obměnami k přidání přízvuku po grafickém *e* dochází i u dalších hlásek: **le role – le rôle – [rol] – česky role*. Tady bychom mohli spatřovat i vliv anglicismů, a tedy sekundární interferenci.

1.3.1.2.2 Přidání znaménka

Francouzské otevřené [ɛ] je studenty psáno grafěmem *é* značícím v češtině dlouhou samohlásku, **intéreactifs – interactifs – [ɛ̃teraktif] – interaktivní*. Stejným případem je často opakovaná chyba ve slově *déterminé – [determine] – *détérminé – determinovaný*. Platí zde pravidlo zavřené slabiky, ve které se píší samohlásky bez znamének. Podobně ve slově *électronique – [elektrɔnik] – *élec̃tronique – elektronický*. Domníváme se, že v posledních dvou případech dochází také k asimilaci dvou vedle sebe stojících slabik. Je nutno dodat, že v nepřízvučných slabikách se samohlásky stávají méně otevřenými a méně zavřenými, což k této asimilaci přispívá.

Dále dochází k chybám u slov nemajících český ekvivalent a začínajících na *ex, es* např. **éxercé – exercé – [ɛgzɛrse]*, **éxigeance – exigence – [ɛgzizãs]* (chyba v nosové samohlásce viz níže) **éspèrent – espèrent – [ɛsper]*, *éstimons – [ɛstimõ]*. Chybné přidání znaménka se dále projevuje u těchto slov v zavřených slabikách: **préscriptions – [preskripsjõ]*, **déstinations – [destinasjõ]*, **déstinés – [destine]*, **doméstique [domestik]*, *hébergement – [eberzəmã]*. V těchto případech je interference způsobena neznalostí francouzského pravopisu a zohledněním otevřenosti a zavřenosti slabik při psaní znamének.

Ze stejného důvodu dochází k nesprávnému grafickému záznamu i u lexému **complèxe – [kõpleks] – complexe – komplexní*.

1.3.1.2.3 Nesprávné znaménko

Chybné znaménko je uváděno u internacionalismu **l'ère – l'ère – [ɛr] – česky éra* u dvou studentů, kdy studenty mate český pravopis. V tomto případě je zdůvodnění interference na základě výslovnostní analogie méně pravděpodobné. Dalším faktorem

může být i fakt, že tupé znaménko nad *e* na začátku slova je ve francouzštině spíše výjimečným jevem. Vyskytuje se pouze u dvou slov, *l'èche* a *l'ère*.

1.3.1.3 *E-caduc – nesprávné přidání znaménka*

Slovo **galérie – galerie – [galri]* – česky *galerie* se v obou jazycích píše naprosto totožně, ale studenti neznají pravidla francouzské výslovnosti (tedy, že se grafické *e* nevyslovuje), a tak grafickou podobu slova za použití francouzských pravidel přizpůsobí české výslovnosti.

Domníváme se, že chyba u lexému **réprésentant – représentant – [rəprezãtã]* – česky *reprezentant* je ovlivněna českým ekvivalentem. Studenti vyslovují první dvě slabiky slova otevřeně, a píše je proto s čárkami nad *e*, zatímco ve francouzštině je v otevřené nepřizvučné slabice němé [ə].

Ke stejnému posunu ve výslovnosti může docházet i u notoricky známých slov, která si studenti velmi dobře osvojili, a kde tedy rovněž aplikují českou výslovnost, např. **démãdé – demandé – [dãmãde]* – česky ‚žádaný‘. K tomuto jevu také dochází u slov začínajících *re-* **rẽcherche – [rẽʃẽr]*, **rẽlationnelle – [rẽlasjõnel]*, **rẽculé [rẽkyle]*, **rẽcettes [rẽset]*, **la rẽnommée [rẽnõme]*. Tady je nasnadě zmínit pravidlo: předpona *re-* se píše *rẽ-* před samohláskou a také se [e] vyslovuje, např. *rẽapprendre – [reapřãdr]*, *rẽanimer – [reanime]*.

Výslovnost němého [ə] se řídí podle postavení slabiky ve slově. V koncových slabikách se nevyslovuje, a dochází tak k zapomínání grafému *e* na konci slov **heurs – heures – [œr]*. Poněkud specifický může být případ zapomenutí grafického *e* vlivem francouzských výpůjček v českém jazyce, např. ve slově *renomé* **la rẽnommé – la rẽnommée – [rẽnõme]*.

K nesprávnému použití znaménka nemusí docházet jen vlivem nesprávné výslovnosti **élévé – élevé – [elve]*, ale také na základě vytvoření chybné analogie s *élévation* [elevasjõ], podobně *élevateur* [elevatœr].

Docházelo také k interferenci nejen přidáním znaménka, ale také celého grafického *e*. K chybnému přidání *e* dochází např. u slova **les envoies – les envois*.

1.3.2 Samohlásky [ø], [œ]

Dohalská a Schulzová (2008, 92–93) obě tyto samohlásky charakterizuje jako přední zaokrouhlené ústní samohlásky. Dále uvádí, že je pro ně typické zaokrouhlení rtů a také výslovnost se značnou napjatostí. Tyto dva fonémy se v českém jazyce nevyskytují. Studenti tedy musí vynaložit větší úsilí, aby se je naučili správně vyslovovat, rozlišovat a zapisovat.

Nedostatečnou labializací zkreslíme vlastní kvalitu realizovaného vokálu, a tím může dojít k záměně s nezaokrouhlenou podobou těchto samohlásek – tedy s otevřeným a zavřeným [ɛ] [e]. (...) V nepřízvučných slabikách se rozdíl mezi otevřeným [œ] a zavřeným [ø] neprojevuje tak výrazně jako ve slabikách přízvučných. Jak můžeme sledovat např. v Martinetově¹⁵ slovníku, začíná v některých slovech v tomto postavení výslovnost kolísat. Dohalská a Schulzová (2008, 92–95).

Situaci dále komplikuje fakt, že při pravopisu samohlásek dochází k již zmiňované ambivalenci grafémů a synonymii fonémů, tedy fonémy mají několik rozdílných grafémů a nebo jeden grafém se může vztahovat k oběma fonémům. Zatímco foném /ø/ se píše následovně: *eu, eux, eue, œu, ø, ö*, foném /œ/ se vyskytuje v psaných textech takto: *eu, œ, œu, ue, e (r), u, i* (Bescherelle, 1997, 56, 61).

V případě **malhereusement – malheureusement – [malœøzmã]* tak mohlo dojít k chybě vlivem interferenční výslovnosti samohlásky v druhé slabice z [œ] na [ø]. Může se také jednat o analogii s českým slovem *malér*. Podobně tak dochází k chybě ve slově **plusiers*

¹⁵ Autorky odkazují na slovník MARTINET, André, WALTER, Henriette (1974). *Dictionnaire de la prononciation française dans son usage réel*. Paris: France-Expansion.

– *plusieurs* – [plyzjœr] z [œ] na [ɛ]. K záměně těchto dvou samohlásek dochází i tehdy, když přidáme charakteristický rys nazálnosti **unjuste* [œ̃zyst] – *injuste* – [ɛ̃zyst].¹⁶

1.3.3 Nosové samohlásky [ã], [ɛ̃], [õ], [œ̃]

Dohalská a Schulzová je popisují následovně:

Francouzské nosové samohlásky [ɛ̃], [ã], [õ], [œ̃] mají čistě vokalický charakter (...), je třeba respektovat z hlediska funkčního především fakt, že stojí v opozici vzhledem k odpovídajícím vokálům ústním: [ɛ̃] – [ɛ], [ã] – [a], [õ] – [o], [œ̃] – [œ]. (...) Francouzské [ɛ̃] je přední nosová nezaokrouhlená polootevřená samohláska. Artikulací se nosové [ɛ̃] velmi podobá otevřenému [ɛ]: hřbet jazyka je poněkud snížen oproti [ɛ], výrazně odlišné je však postavení měkkého patra, které je spuštěno dolů a otevírá průchod výdechovému proudu do dutiny nosní. (Dohalská, Schulzová, 2008, 115–117).

Samohláska [ɛ̃] se také blíží výslovnosti [ã]. Hála ale upozorňuje, že by bylo chybou chtít vyslovovat tuto samohlásku jako [ã], protože ve francouzštině má tento rozdíl významotvorný charakter (Hála, 1960, 84). Zato nosové [ã] je pro Dohalskou a Schulzovou „velmi otevřená zadní nosová samohláska, kterou vyslovujeme s mírnou labializací, obdobně jako u zadního ústního [a]“ (Dohalská, Schulzová, 2008, 119).

Fonému /ã/ odpovídají následující grafická označení: *an, am, en, em, ant, ent, and, ang, anc, aon* (Bescherelle, 1997, 75). V našem korpusu jsme našli nejčastější záměnu *an* místo *en*. Tento výskyt v porovnání s ostatními grafémy lze vysvětlit zejména faktem, že se studenti učí nejprve grafickou podobu slova a podle češtiny striktně odlišují např. *en* od *am*. Později, když si zapamatují slovo foneticky, může docházet k chybnému zápisu nosové samohlásky a nejčastěji interferují grafická označení, která nebyla hned od počátku důsledně odlišována, tedy *en* a *an*. K záměně došlo

¹⁶ Francouzské [œ̃] je přední nosová zaokrouhlená samohláska, která se v pečlivé výslovnosti liší právě svou labializací od mnohem frekventovanějšího nelabializovaného otevřeného nosového [ɛ̃]. (...) v běžné výslovnosti se protiklad [œ̃]-[ɛ̃] namnoze stírá. (...) Artikulačně je postavení jazyka nejpodobnější ústní samohlásce [œ], i když hřbet jazyka je ještě plošší (a jako u všech předcházejících nosovek je otevřen průchod do dutiny nosní). (Dohalská, Schulzová, 2008, 123).

v následujících případech: např. **commançaient* – *commençaient*, **influançant* – *influençant*, **panchées* – *penchées*, **revandaient* – *revendaient*, **déclanche* – *déclenche*, **souvant* – *souvent*, **dépansé* – *dépensé*. U výše uvedených slov se záměna objevuje v kořenu slova. Velmi častým jevem je také záměna slovesného přídavného jména končícího ve francouzštině na *-ent* a přičestí přítomného *-ant*, např. **millions adhérentes* – *millions adhérentes*, **expérience précédante* – *expérience précédente*. Občas dojde k záměně v příponě přídavného jména, a to i v případě, že není možné vytvořit přičestí přítomné: **pertinant* – *pertinent*, **présante* – *présente*.

Spíše výjimečným jevem je pak chyba ve slovesném tvaru *(*ils*) *pulvérulant* – (*ils*) *pulvérulent*. V opačném směru pak nacházíme chybu v lexémech **confiance* – *confiance*. Existuje sice pravidlo podle *Larousse de l'orthographe* (1982, 53), které říká, že slova odvozená od přídavných jmen končících na *-ent* mají příponu *-ence* a slova odvozená z přídavných jmen na *-ant* pak končí na *-ance*. Nicméně existuje několik výjimek, např. *existant* – *existence*.

Nacházíme případy, kdy francouzský foném /ã/ je psán *en*, a zároveň český ekvivalent daného francouzského slova je psán také s *en*, a přesto studenti chybují: **extansion* – *extension* – česky ‚rozšíření‘ (*extenze*), **existence* – *existence* – česky *existence*, **transparance* – *transparence* – česky *transparentnost*, **calandrier* – *calendrier* – česky *kalendář*, naopak je tomu u slova **tolérence* – *tolérance* – česky *tolerance*, kde i v českém jazyce nacházíme hláskovou skupinu *-an-*.

Foném /ẽ/ má podle *Bescherelle* (1997, 69) následující grafémy: *in, im, en, ain, aint, ein, eint, yn, ym, inct, aim*. Chybováno bylo například v následujícím případě: **prim-temps* – *printemps* – [prẽtã]. Fonému /õ/ odpovídají následující grafémy: *on, om, ond, ont, onc*, zatímco fonému [œ] *un, um, unt* (*Bescherelle*, 1997, 70, 83). V posledních dvou uvedených případech nebyl tvar nalezen ve sledovaném korpusu. Z uvedeného výčtu je tak zřejmé, že nosové /ã/ interferuje ze všech nasálních vokálů nejčastěji.

1.3.4 Pravopis samohlásek [y] a [i] a polosouhlásek [ɥ] a [j]

V našem korpusu byla objevena záměna grafických znaků *u* a *i*, která souvisí s výslovností samohlásky [y] a [i], popř. polosouhlásek [ɥ] a [j]¹⁷. V teorii fonetiky jsou samohlásky [y] a [i] popisovány následovně:

Francouzské [y] je vysoká přední zaokrouhlená ústní samohláska, která nemá žádný protějšek v českém vokalickém systému. (...) Samohláska [y] je nejčastěji označována grafickým znakem *u*. (...) Francouzské [i] je vysoká přední ústní samohláska, která oproti českému [i] je artikulována s větší napjatostí, s výraznějším zaostřením koutků úst než u českého [i]. (...) Samohláska [i] je nejčastěji označována grafickým znakem *i*. (...) Grafický znak *y* se vyslovuje ve francouzštině také jako vysoké zaostřené nezaokrouhlené [i] (Dohalská, Schulzová, 2008, 77–80).

Záměna grafému *u* za *i* způsobena asimilací samohlásky [i] a polosouhlásky [ɥ] ve dvou sousedních slabikách byla nalezena v těchto případech: **distribué* – *distribué* – [distribɥe], **dimunué* – *diminué* – [diminɥe]. Asimilace dvou samohlásek v sousedních slabikách [y] a [i] byla identifikována v následujícím případě: **scripturale* – *scripturale* [skriptɥral]. Asimilace samohlásky [y] a polosouhlásky [j] může být příčinou pravopisné chyby v následujícím příkladě: **introduction* – *introduction* – [ẽtrɔdyksjɔ̃].

Dalším faktorem, který může vést k časté záměně těchto grafických znaků, je jejich blízkost na klávesnici počítače.

V přehledu nezmiňujeme samohlásky *a*, *o*, *u*, u nichž nebyly nalezeny interference nebo se vyskytly pouze jednou. Ze stejných důvodů neanalyzujeme ani polosouhlásky.

¹⁷ Artikulačně se polosouhláska [ɥ] nejvíce blíží výslovnosti předního vysokého labializovaného [y], je však kratší a bezprostředně plynule navazuje na následující samohlásku, s níž je těsně spojena v jedné slabice. (...) Grafické označení (je) *u* + vokál., *ui* (...) Artikulačně se polosouhláska [j] nejvíce blíží výslovnosti vysokého předního [i], je však kratší, zavřenější a bezprostředně navazuje na následující samohlásku, s níž je těsně spojena v jedné slabice. Grafické označení je *i* + vokál nebo *y* + vokál (Dohalská, Schulzová, 2008, 128–130).

1.4 Pravopis souhlásek

Podobně jako v části věnované samohláskám pojednáme jen o těch souhláskách, kde jsme identifikovali chybu. Zatímco v češtině máme 31 souhlásek, francouzských konsonantů je jen 19 (započítávám i hlásky [j] a [ɲ]), český konsonantický systém je tedy v porovnání s francouzským bohatší.¹⁸

Oproti češtině má ve francouzštině znělost koncových souhlásek rozlišovací platnost. Existuje řada dvojic, u kterých se protiklad znělosti výrazně projevuje nejen na začátku či uprostřed slov (...), ale právě na konci slova. (Dohalská, Schulzová, 2008, 138).

1.4.1 Ortografické chyby na základě záměny písmen

K záměně písmen dochází nejčastěji u hlásek [k], [g] a [s].

1.4.1.1 Pravopis souhlásek [k] a [g]

Tyto francouzské hlásky se někdy odlišují od českých velárních okluzív, protože mohou být vytvářeny trochu odlišně:

„Na rozdíl od češtiny, kde [k] má pevné artikulační místo, ve franštině (stejně jako v ruštině) se artikuluje [k] před samohláskami předními více vpředu“ (Ohnesorg, 1964, 63).

1.4.1.1.1 Pravopis hlásky [k]

Ačkoliv foném /k/ má následující grafémy: *c, cc, qu, k, ch, cqu, ck* (Bescherelle, 1997, 154), u českých mluvčích dochází nejčastěji k záměně mezi *q* a *g*. Domníváme se, že k záměně dochází ze třech hlavních důvodů, a to vlivem internacionalismů,

¹⁸ Ve francouzštině se nevyskytují souhlásky polozávěrové (afrikáty) jako české [c] a [č]. Existuje zde *h* pouze jako grafický znak (...), laryngálu [h], podobně jako veláru [x] a vibrantu [ř] francouzský hláskový inventář vůbec nezná. Souhlásky [tʰ] a [dʰ] existují ve francouzštině pouze jako poziční varianty hlásek [t], [d] v kombinaci s následujícím [i] a [j]. (Dohalská, Schulzová, 2008, 135).

chybné interferenční analogie a podobnosti obou grafémů. Písmeno *q* je navíc pro české mluvčí svým nízkým výskytem v českých slovech spíše netradičním prvkem, a proto mohou upřednostňovat graficky podobné *g*.

Vliv internacionalismů je patrný např. u těchto slov: *fréquentés* – [freakāte] – **fréquentés* – česky *frekventovaný* [fregventovani:], **catalogues* – *catalogues* – [katalog] – česky *katalog*. U prvního jmenovaného slova dochází v češtině k sonorizaci, kdy místo neznělé souhlásky [k] se pod vlivem sousední znělé souhlásky vysloví její znělý protějšek – [g]. Ten se pak může projevit v psané podobě slova francouzského ekvivalentu. Vysvětlením pak může být i záměna na základě grafické podobnosti mezi písmeny *q* a *g*, kterou lze vyvozovat téměř u všech chybných slov, kde se tato záměna projevuje. U druhého jmenovaného příkladu je příčinou interference ztráta znělosti na konci slova v českém jazyce. Písmeno *g* se ve slově *katalog* vyslovuje na konci slova jako neznělé [k], a tudíž studenti mají tendence přizpůsobovat pravopis francouzského slova *catalogue*, kde k tomuto jevu nedochází, a píší tedy na konci slova písmeno *q*.

Záměna grafémů *qu* a *c* je dána analogií způsobenou jiným slovním druhem. U slova **le publique* – *le public* může docházet k interferenci i vlivem adjektiva v ženském rodě *publique*. V případě **indiqueurs* – *indicateurs* – *indiquer* je možným interferenčním činitelem sloveso *indiquer* a podobně **fabricants* – *fabricants* – *fabriquer*, **mechanique* – *mécanique* – [mekanik] – *mechanický*. Studenti tak pravděpodobně neznají pravidlo, že „slova končící na *-ateur* (...) odvozená od sloves končících na *-guer* a *-quer* se tvoří s kořenem *g* (bez *u*) a *c* (namísto *qu*)“ (*Larousse de l'orthographe*, 1982, 53).

1.4.1.1.2 Pravopis hlásky [g]

Foném /g/ má následující grafémy: *g*, *gu*, *gg*, *gh* a *c* (Bescherelle, 1997, 136). V korpusu byl nalezen případ záměny grafémů *g* za *gu* u přídavného jména: **fatiguante* – *fatigante*. Zde je pravděpodobnou příčinou záměna přičestí přítomného a slovesného přídavného jména. Podobně je na konci slova zaměňován grafém *g* a *gue* ve slově *blog*: **blogue*.

1.4.1.2 Pravopis hlásky [s]

V případě fonému /s/ psaného 6 grafémy *s*, *ss*, *c*, *ç*, *sc*, *t* (Bescherelle, 1997, 183) je relativně často chybováno. V korpusu byly nalezeny případy záměny grafémů **s* – *ss*, **ss* – *s*, **s* – *c*, **c* – *s*, **sc* – *c*, **t* – *c*, **c* – *t*, *t* – *s*, **c* – *ç*, **ç* – *c*. Plný výčet všech chybně psaných lexémů je k dispozici v příloze 1. Zde uvádíme jen zástupce jednotlivých typů záměn.

K nejčastějším chybám dochází při zdvojování písmena *s* (viz 2.1.4.3.6). Jak již bylo řečeno, francouzština ve svém fonetickém plánu nemá foném /c/, ale písmeno *c* můžeme najít spojené s fonémem /s/. Záměna grafémů *s* a *c* je typická zejména pro nedbalý styl, např. **en se qui concerne*, **parce que se sont les parties* a opačně **qui ce specialise*, *menase*, který se také vyskytl v našem korpusu. Jako problematický se ukázal pravopis velmi známého lexému *service*, který byl studenty psán ve francouzštině podle českého vzoru **servis*. Příkladem dvojí chybné záměny je pak následující slovo **désicif* – *décisif* – [desizif].

Specifickým případem jsou slova zakončená na [sjɔ̃], která mohou v psaném textu nabývat následujících grafických označení: *-tion*, *-ssion*, *-sion*, *-xion*, *-cion*, např. **l'extention* – *extension*, **dimentions* – *dimensions*, **succesion* – *succession*, **occassion* – *occasion*. Někdy koncové *-tion* může ovlivnit chybu v pravopisu i v předcházejících slabikách **négotiation* – *négociation*.

Podobně můžeme nalézt častou chybu u slov zakončených na [sjɛl], které píšeme *-tiel* po *en* a *-ciel* po *i* a *an*. Pro odborný jazyk marketingu je typická chyba v lexému **concurrenciel* – *concurrentiel*. Studenti pravděpodobně neznají pravidlo, které užívání jednotlivých grafémů objasňuje, a to že přídavná jména končící na *-el* odvozené ze slov končících na *-ence* transformují koncové *-ce* na *-ti*, viz uvedený příklad *concurrance* – *concurrentiel* (Larousse de l'orthographe, 1982, 54).

V korpusu jsme také identifikovali četné případy vynechání cedily, nebo jejího nesprávného užití, zejména u gerundia (*gérondif*) a přičestí přítomného (*participe présent*): **en lancant* – *en lançant*, **dénoncant* – *dénonçant*, podobně **financant*,

**influent, *menacant, a dále pak *ca sera – ça sera, *français – français, *Provençale – Provençale, *commerçant – commerçant, *fabricants – fabricant.*

V korpusu se také vyskytla záměna **sc – c*, např. **sciècle – siècle*.

1.4.2 Ortografické chyby na základě vynechání/ přidání grafických znaků

K vynechání grafických znaků, nebo naopak jejich chybnému přidání dochází nejčastěji u grafického *s* a *t*.

1.4.2.1 Grafické s

Opomenutí nevyssloveného *s* se objevuje poměrně často, zejména na konci slov, kde není nositelem gramatického významu, např. **en terme(s) de, *au cour(s), *délai(s), *dan(s)* atd., nebo ve spojení slov, kde jedno je v množném čísle a druhé v jednotném **chiffre d'affaire – chiffre d'affaires, *capital-risque – capital-risques*. Grafém *s* chybí uprostřed slova většinou před neznělými souhláskami, např. **distribution, *transformation, *la direction*.

Naopak studenti píší *s* i tam, kam nepatří **presques*. U číslovky čtyři **quatres* má podle zavádějící analogie *s* navíc značit množné číslo. U spojení **en raisons* naopak dochází k falešné analogii se spojením *en termes de*.

1.4.2.2 Grafické t

Zatímco chyba spojená s psaním grafického *s* se objevuje poměrně často, u písmena *t* je tomu spíše výjimečně a objevuje se zejména u 3. osoby jednotného čísla slovesa *pouvoir – peut*.

Na konci slov chybí *t* v následujících případech: **peu(t) être, *ce qui peu(t), *favori(t)e, *étudian(t)s, *tou(t)*. Za povšimnutí stojí chybné přidávání *t* ve slově **essort, *à peut près*. V rámci gramatického významu se chyba v pravopise hlásky *t* objevuje v následujících případech: **soutient* (záměna podst. jm. a slovesa), **nous avons défini(t), *il ne fini(t) pas*.

Grafické *t* je také chybně zaměňováno za písmeno *d* ve spojení *quant à*: **quand au marché mature*.

1.4.3 Ortografické chyby na základě zdvojení písmen

Tyto chyby se vyskytují u písmen, které jsou často zdvočovány: *m, l, n, t*. Zdvojení je často hnané snahou o hyperkorektnost. V některých případech je dáno analogií s jiným gramatickým tvarem slova. Také se často stává, že chybí hláska na morfologickém švu: **interrompu – interrompu, *la connaissance – la connaissance, *apartements – appartements*. Chyby ve zdvojení jsou způsobeny interferencí mezijazykovou, kdy český ekvivalent slova způsobuje vynechání jednoho z dvojice písmen, a dále také interferencí vnitrojazykovou, kdy student ví, že ve slově se vyskytuje zdvojení, ale špatně ho lokalizuje, a zdvojí jinou souhlásku.

1.4.3.1 Písmeno *l*

Foném /l/ má ve francouzštině pouze dva grafémy *l* a *ll*. Ve sledovaném korpusu byly nalezeny případy zapomenutí zdvojení a také nadbytečného zdvojení. Chybné zdvojení písmene *l* lze dohledat např. ve slovech **au millieu – au milieu, *dévoillée – dévoilée*. Chybné zdvojení je časté u tvarů slovesa zakončených *-ler* s nepravidelným časováním. Chyby se objevují zejména u přičestí minulého a infinitivu **appellé – appelé, *renouveller – renouveler*. Dále pak je problematická přípona přídavných jmen *-ale*, psaná s dvěma *ll*: **commerciale, *multimédiale*. Chyba se projevuje i u tvoření příslovcí **finallement*, podobně s příponou *-ile, *difficilement*.

Další typickou chybou je zapomenutí zdvojeného písmene ve francouzštině, které může být dáno i českým ekvivalentem **milions – millions – česky milion, *filliale – filiale – filiálka*. Byly nalezeny následující příklady: **appellation – appellation, *miliers – milliers, *cristalerie – cristallerie, *vile – ville* a dále pak např. v koncovce přídavných jmen **traditionnelles, *universele*.

1.4.3.2 Písmeno m

K vynechání tohoto písmena dochází u slov majících podobný český ekvivalent: **consomateurs* – *consommateurs* – konzument, **programe* – *programme* – program, **comission* – *commission* – komise, **comunication* – *communication* – komunikace. Dále dochází k vynechání *m* v příslovečné příponě *-emment* např. **suffisament* – *suffisamment*.

Naopak k chybnému zdvojení dochází např. u slova *omettre*: **ommis*, **ommision* a u slova **ammener*.

1.4.3.3 Písmeno n

Pod vlivem angličtiny je vynecháváno zdvojené *n* u těchto slov: **raisonables* – *raisonnables* – angl. *reasonable*, **européene* – *européenne* – angl. *european*, **passioné* – *passionné* – angl. *passionate*, **mentioné* – *mentionné* – angl. *mentioned* a také **traditionelle* – *traditionnelle* – angl. *traditional*, a ještě významněji u slova **professionel* – *professionnel* – angl. *professional*. Jen jedno *n* je chybně uváděno u slov se zakončením na *-née*, např. **question(n)ées*, **subvention(n)ées*, **randon(n)ée*. K vynechání hlásky dochází také na švu: **incon(n)ue*, **mon(n)aie*, **échantillon(n)age*, **recon(n)aissance*. Chybně je naopak *n* přidáno v těchto případech: **mécennat*, **cannaux*, **plannification*, **nationnales*.

Zde by studentům také mohlo pomoci pravidlo o derivacích, zmíněné např. v *Larousse de l'orthographe* (1982, 54), které vysvětluje, že slovesa odvozená od podstatných jmen končících na *-on* (přípona nebo kořen) zdvojují *n*: *raison* – *raisonner*, s výjimkou těch, která jsou odvozená od adjektiva zakončeného na *-al*: *régional*. Přídavná jména končící na *-el* odvozená od podstatných jmen zakončených na *-on*, *-ion*, *-tion* zdvojují *n* vždy (*traditionnelle*), na rozdíl od adjektiv končících na *-al* (*Larousse de l'orthographe* (1982, 54).

Na druhou stranu bylo chybně přidáno *n* ve slově **jolinesse*, pod vlivem anglické koncovky *-ness*.

1.4.3.4 Písmeno p

Chyba ve zdvojení písmene *p* se objevuje v souvislosti s anglickými ekvivalenty **développeur* – *to develop* – ‚rozvinout‘, **raport* – angl. *report* – česky ‚zpráva‘ (*raport*), **équipement* – angl. *équipement* – česky ‚vybavení‘.

1.4.3.5 Písmeno r

Zdvojení chybí v pravopise hlásky [r], jednak na zmiňovaném švu, ale zejména u lexému specifického pro obor marketingu, a tím je **concurrence* – *concurrency*, a u slov od něj odvozených: **concurents* – *concurrents*, **concurentiel* – *concurrentiel*. Podobně zdvojení chybí i u **terasse* – *terrace*, **barrière* – *barrière*. Opomenutí zdvojení může být dáno i českými ekvivalenty *konkurence*, *terasa*, *bariéra*, což neplatí např. u **féroviaires* – *ferroviaires*.

Písmeno *r* je také specifické tím, že velmi často chybí v pozici mediánu, uprostřed slova, např. **pesonnes* – *personnes*, **divesification* – *diversification*, **intoduction* – *introduction*.

K nadbytečnému zdvojení dochází u výpůjčky ze španělštiny **guérrilla* – *guerilla* – španělsky *guerrilla*. A dále u sloves **disparraissent* a ve tvaru slovesa *être* **serrait*, které je v tomto případě podobné slovesu *serrer*. Příčinou chyby může být i analogie s jinými tvary sloves v budoucím čase, popř. v podmiňovacím způsobu, např. *pourrait*, *mourrait*.

1.4.3.6 Písmeno s

K nejčastějším chybám dochází při zdvojování hlásky *s*. Studenti píšou např. **la connaissance*. Někdy vynechání souvisí s grafickou podobou českého ekvivalentu **commisions* – komise, **procesus* – *proces*, **s'adrreser* – *adresovat*. Naopak zdvojené *s* se chybně objevuje ve slově **optimisste* – *optimiste*, kde nemá opodstatnění ani v rámci češtiny (*optimista*).

1.4.3.7 Písmeno t

Zdvojení písmena *t* chybí v následujících případech: *offre at(t)irrante*, *permet(t)ant*, *des paillet(t)es*, *lit(t)érisme*, *lit(t)érature*, *at(t)ribuant*, *regret(t)able*, *lut(t)er*. Jen v jednom případě může být ovlivněno českým slovem *literatura*. Písmeno *t* naopak přebývá v případě **en projettant*, kde je chyba způsobena chybným utvořením přechodníku přítomného.

1.4.3.8 Shrnutí: chybné zdvojení písmen

Obecně můžeme říct, že u slov, která mají dvě a více souhlásek zdvojených, dochází častěji k chybě ve zdvojení tím, že je jedno ze zdvojení zapomenuto, např. **professionnel – professionnel*.

Navíc pokud existuje český protějšek, u něhož nedochází ke zdvojení písmen, můžeme hovořit o částečně zrádných slovech, jejichž výčet je dále uveden v tabulce č. 2 v podkapitole o lexikologii. V některých případech je důvodem záměny anglický protějšek. Sekundární interference s anglickým jazykem je pak nejvíce patrná ve zdvojení písmen: *n* a *p*.

1.4.4 Ortografické chyby na základě sekundární interference s anglickým jazykem

Kromě zmíněných případů může sekundární interference spočívat v rozdílu diakritických znamének nad *e*: **preferable – préférable – ang. preferable*. Anglický jazyk se může projevit i záměnou, přidáním nebo chyběním hlásek: **pric – prix – angl. price*, **l’Austrie – l’Autriche – angl. Austria*, **par exemple – par exemple*, **classic – classique*.

Pod vlivem angličtiny také došlo k chybnému přidání písmena *d* ve slově *genre *gendre de mail*. K dalšímu zajímavému jevu došlo u anglicismu **Business tu business*, kde student napsal anglickou spojku *to* foneticky.

1.4.5 Ortografické chyby způsobené grafickou podobností písmen

Příčinou ortografických chyb může být také grafická podobnost samotných písmen. Často je vynecháno *i* po *t*, které svým tvarem připomíná písmeno *i*. Např. **compétiton* – *compétition*. Podobně si můžeme vysvětlit záměnu hlásek ve slově **télépnone* – *téléphone*. Grafická podoba hlásky *n* tvoří spodní část písmena *h*. Určitá grafická podoba je mezi písmeny *t* a *l* **la diversilé* – *la diversité*, **la légistature* – *la législature*, podobně jako mezi písmeny *h* a *b*: **d' hahitants* – *d'habitants*.

Grafém *œ* v českém jazyce neexistuje, a tak náhrada za *oe* je velmi častá, nebo spíše pohodlná, z pohledu psaní na české klávesnici: **oeil* – *œil*, **coeur* – *cœur*, **oeuvre* – *œuvre*. Může také docházet k nerozlišování grafému *œ*.

1.4.6 Psaní velkých a malých písmen

K interferenci docházelo při psaní velkých a malých písmen zejména u slova **internet*, které se ve francouzštině píše s velkým písmenem *I*. Tato interference vykazovala relativně velkou četnost 267 výskytů a relativní chybovost 37 %. *Internet* s velkým písmenem *I* se objevil u jedné studentky v češtině. Podobně k interferenci dochází u slova *État*: **Finances recues de l'état*.

1.4.7 Další pravopisné odchylky: interpunkční znaménka

Interference se objevovaly při psaní spojky *si* (*i* ve spojkových souslovích) před osobními zájmeny *il* a *ils*. **si ils mettent*, **même si il est normal*. Správně má být staženo apostrofem. Tato interference vykazovala 12% relativní chybovost.

Ve francouzštině se na rozdíl od češtiny píše mezery před dvojtečkou, středníkem, otazníkem, vykřičníkem, lomítkem a uvozkami.¹⁹

¹⁹ Necháváme mezeru po interpunkčních znaménkách (kromě otevírací závorky, otevírací hranaté závorky) a před nimi (kromě tečky, čárky, tří teček, uzavírací závorky, a uzavírací hranaté závorky) (Grevisse, Goosse, 1993, 146).

Studenti pak také chybovali v českých textech: např. (...) *konkurenční prostředí* ; *druhá část* (...)

1.5 Shrnutí

Výzkum na ortografické jazykové rovině ukázal nejčastější chybu v zápisu znaménka u písmene *e*, které bylo dohledáno u 159 slov. Kromě obecně platné příčiny rozkolísanosti francouzského pravopisu a s ním spojené chybné analogie si tento jev vysvětlujeme také nerozlišováním francouzských samohlásek a následným chybným zápisem. Častá chyba byla také nalezena v zápise nosové samohlásky /*ã*/, zejména záměnou *an* – *en*. Ve zdvojení písmen bylo nejčastěji chybováno u písmen *l* a *s* (20 %) a dále pak *r* (16 %), *n* (13 %), *m* (11 %). Nejčastěji vynechaným písmenem bylo *e* (46 %) a dále *i* (23 %). Uvedené hodnoty značí poměrné zastoupení chybného vynechání nebo zapomenutí u jednotlivých písmen vzhledem k celkovému počtu nalezených chyb v rámci vynechání nebo zapomenutí písmene. Dále pak *u* (14 %), *a* (12 %) a *o* (5 %). V případě *e* se tak jedná o vliv grafického *e*. U písmena *i* jde zejména o grafickou podobu, která je snadno přehlédnutelná.

Ortografické chyby tak zasahují do lexikologie a podílí se na vytváření již zmiňovaných zrádných slov, tzv. *faux-amis*. Této problematice se podrobně věnoval Otomar Radina (1978), který sestavil taxonomii zrádných slov. V našem korpusu byly podle jeho členění nalezeny příklady částečně zrádných slov, která vznikají podle Radiny například tím, že v češtině je *e* tam, kde francouzština má nosové *a*: *asistence*, *asistent(ka)*, *assistance*, *assistant(e)*, **tendance* – *tendance* – česky *tendence*. Tyto příklady se objevily i v našem korpusu. Dále jsme identifikovali částečně zrádná slova na základě odlišné diakritiky u samohlásek, jejichž výčet uvádíme v tabulce č. 1. Samozřejmě tato částečná zrádnost nevyklučuje, že některá mohou být zrádná slova i svým významem (např. *s'améliorer* – *méliorace*). Možná zdůvodnění, která mohou vést k těmto interferencím, byla blíže popsána v této podkapitole. V tabulce č. 2 jsou uvedena částečně zrádná slova na základě zdvojení písmen.

Tabulka č. 2: Částečně zrádná slova na základě odlišné diakritiky v korpusu

chybí přízvuk	přízvuk navíc	špatný přízvuk
*adequate	*complèxe	*caractèrisé, caractéristique
*accélération	*déstinations, *déstinés	*clièntele
*beneficiaire	*détérminée	*considèrent
*cameléon	*doméstique	*ère
*caracteristiques	*effectuée	*mystèrieux
*cérémonies	*électronique	*opérent
*clientele	*énergie	*pénétrent (v)
*commedienne	*excellente	*préfèrent
*complétées	*galeries	*problématique
*cooperative	*interactifs	*représentent
*decliné	*prescriptions	*schéma
*différencier	*procédérons	*transférent (v)
*elements	*protéction	
*énergétique	*recettes	
*esthétique	*relation	
*eventuelles, eventuels	*réflète	
*hétérogénéité	*recherche	
*hiérarchisé	*relationnelle	
*imperativ	*renommé	
*intégré	*renommés (pp)	
*interessante, interessés, intérêt - interet	*représente	
*liberalisation	*ségmentation	
*materialistes		
*phénomene, phenomène		
*précisement		
*présenté		
*problematique		
*recompenser		
*region		
répétition		
reservé		
resistants		
s'améliorer		
selectionné		
sociodemographiques		
specificités		
succes		
supplémentaire		
telephone		

Samohláska s chybným diakritickým znaménkem je označena červeně.

Tabulka č. 3: Částečně zrádná slova na základě zdvojení písmen v korpusu

písmeno c	s 'ac(c)umuler
písmeno l	intel(l)ectuels, excél(l)ente, exce(l)lence, col(l)aboration, mil(l)ions, intel(l)igence, intel(l)igents, al(l)ergique, instal(l)ée, universel(l)e
písmeno m	consom(m)ateurs, com(m)andée, program(m)e, Co(m)mission, com(m)unication, dilèm(m)es
písmeno n	coordon(n)er, person(n)alités, l'envirom(n)ement
písmeno p	rap(p)ort, sup(p)ression, ap(p)liquant
písmeno r	ter(r)asse, concur(r)ents, concu(r)rentiel, concur(r)ence, bar(r)ière,
písmeno s	succe(s)sion, commis(s)ions, proce(s)sus, s'adrres(s)er, déclas(s)ées, , intéres(s)ées
písmeno t	lit(t)érature, at(t)ribuant,
písmeno g	ag(g)lomération
písmeno f	of(f)icielle, raf(f)iné

Zdvojené písmeno, u kterého byly identifikovány chyby, je vždy označeno v závorce.

2 Morfologie

V této části budeme postupovat podle jednotlivých slovních druhů, jejichž klasifikace je odlišná ve francouzštině a v češtině. Kromě českých 10 kategorií jsou ve francouzštině rozlišovány také determinanty a uváděcí výrazy (např. Hendrich aj., 2001, 129).

2.1 Podstatné jméno

Kategorie podstatného jména je v našem korpusu velmi významně zastoupena vzhledem k odbornému jazyku, kterým jsou diplomové práce psány. Této skutečnosti si mimo jiné všímá např. Radina: „Podst. jméno se vyskytuje v jazyku tím častěji, čím je tento jazyk odbornější; hlavně tedy v pojednáních vědeckých“ (Radina, 1977, 43).

K interferencím nejčastěji docházelo při určování ženského a mužského rodu a dále jsme se pozastavili u zajímavého procesu generalizace, ke kterému dochází u jmen vlastních.

2.1.1 Chyby v určování ženského a mužského rodu

Podobně jako u ortografie se i v morfologii objevují dvě tendence: interlingvální interference způsobené podobností s českým rodem a intralingvální interference způsobené chybnou analogií v rámci studovaného jazyka samotného. Je potřeba dodat, že chyby v rodě podstatných jmen se nevyskytují ve všech zkoumaných pracích.

Interlingvní interference jsou zapříčiněny arbitrárním charakterem mluvnického rodu neživotných podstatných jmen v rámci odlišných jazyků. Radina (1977, 46) tak označuje mluvnický rod za „nahodilou konvenci“. *Le bon usage* (Grevisse, Goosse, 1993, 709) dále upřesňuje určení mluvnického rodu v závislosti na dvou hlavních faktorech: původ podstatného jména a vlivy, které podstoupilo. „Hodně podstatných jmen změnilo rod v průběhu historie“ (Grevisse, Goosse, 1993, 709). V rámci zkoumané oblasti jazyka marketingu je záhodno zmínit následující změny: *affaire, dette, image, marge, offre* byla dříve maskulina a slovo *négoce* bylo femininum (Grevisse, Goosse, 1993, 709). Výčetem problematických slov mezi češtinou a francouzštinou se zabývá vícero autorů, např. Hendrich aj. (2001). Radina (1978, 12) vymezuje specifickou kategorii slova zrádná svým mluvnickým rodem. Přímo také zmiňuje případ, kdy české femininum *doména*

stojí proti francouzskému maskulinu *le domaine* a tato chyba, záměna mužského rodu za ženský, se objevuje i v dalších případech. Kromě zmiňovaného **la domaine* můžeme uvést **la groupe* – česky ‚skupina‘, lidově pak *grupa*. Obě tyto interference byly nalezeny v našem korpusu. Mezi tzv. zrádná slova svým rodem i významem bychom pak mohli zařadit např. **le liste* – ‚seznam‘. Český *list* má již posunutý význam a podobně i **un image* – ‚obraz‘, *image* ve smyslu ‚styl‘, popř. má více významů **le bourse* – ‚stipendium‘ i ‚burza‘. Dalším slovem, u kterého docházelo k interferenci na základě analogie odvozené od českého ekvivalentu, je **la controle*, česky *kontrola*. Specifickým případem je pak slovo *zpráva*, které je v češtině rodu ženského, a proto dochází k chybnému určení rodu **la rapport*. Na druhou stranu české slovo *raport* je shodně s francouzštinou maskulinum.

U slov, která nemají ekvivalentní signifiant v češtině, ale jejich rod je v obou jazycích odlišný, nacházíme záměnu ženského rodu za mužský: **du vente*, **le moyenne*, *cet approche* a mužského rodu za ženský: **la prix* a ve spojení s přídavným jménem, zájmenem nebo číslovkou: **la première avantage*, **la dernière chapitre*, **une bonne équilibre*, **des ménages françaises*. V rámci odkazování na jiné části textu byla také chybně označena kapitola **la chapitre* (1). Nicméně je nutno dodat, že v některých jiných slovech vyvolávajících nesprávnou analogii v kategorii mluvnického rodu chyba udělána nebyla, např. *une démarche*, česky ‚postup‘.

U slov, jejichž české ekvivalenty jsou středního rodu, dochází k chybnému určení mužského rodu v těchto případech: **le connexion*, **le dénomination*, **le figure* **au livraison*, **le vidéo*, přitom zakončení *-ion* je indikátorem ženského rodu. Internacionalismy *konexe* a *denominace* jsou navíc ženského rodu, stejně jako česká *figura*. Chybné určení ženského rodu pak bylo v korpusu nalezeno např. u **la ministère*, **la site* a dále také **une lancement* a **une aménagement*. V posledních dvou případech máme jednoznačně mužskou koncovku *-ment*.

V některých případech není pak možno záměnu rodu vysvětlit českými ekvivalenty, ale špatnou analogií. Lexém *feuille* je femininum, zatímco slovo od něj odvozené skládáním *portefeuille* je maskulinum. V korpusu je pak chybně psáno s ženským rodem **la portefeuille*.

Naopak z citovaných problematických slov Hendrichem aj. (2001, 133–134) nebyla nalezena chyba ve slovech *service* (m), *rôle* (m).

Pokud je mluvnický rod podstatných jmen v českém a francouzském jazyce shodný, a přesto studenti chybují, nabízí se jako možné vysvětlení nedokonalé zafixování mluvnického rodu: **un offre basé* – ‚(ta) nabídka‘, **un sphère non-commercial* – ‚(ta) nekomerční sféra‘, **un autre possibilité* – ‚(ta) možnost‘, **la marketing* – ‚(ten) marketing‘, **la succes* – ‚(ten) úspěch‘, **une carnet* – ‚(ten) zápisník‘.

Objevila se také záměna tvaru podst. jm. a slovesa v případě **cet essaie*.

2.2 Přídavná jména

K chybnému vytvoření tvarů tohoto slovního druhu, docházelo u přídavných jmen končících v množném čísle mužského rodu na *-aux*: **les domaines principals* – *les domaines principaux*. K záměně koncovky mezi ženským a mužským rodem docházelo u přídavných jmen končících v mužském rodě na *-if* a v ženském rodě na *-ive*, **un sommaire exhaustive* – *un sommaire exhaustif*; **formulaire interactive* – *formulaire interactif*. Specifickým případem jsou nesklonná přídavná jména **des options extras* – *des options extra*. U tohoto spojení se můžeme také setkat s variantou **des options « extras »*.

2.3 Determinanty (Určovatelé)

Určovatelé, jakožto kategorie, která v českém jazyce neexistuje, jsou častým objektem interference. Existence určovatelů je dána analytickým charakterem francouzštiny. Hendrich aj. determinanty definují jako:

„slova, která doprovázejí ve francouzštině podstatná jména, popřípadě i jiné druhy slov, přičemž zpravidla označují jejich mluvnický rod a číslo a vymezují jejich vztah k danému kontextu větnému nebo situačnímu, a tím zároveň upřesňují jejich význam ve větě“ (Hendrich aj., 2001, 192).

Podle *Le bon usage* (Grevisse, Goosse, 1993, 858) „se determinant připojuje k podstatnému jménu, aby ho aktualizoval, umožnil mu vystupovat ve větě, např. ve funkci podmětu.“ Bres (2009, 18) vysvětluje, že determinant „zajišťuje přechod podstatného jména z jazyka do diskurzu, což umožňuje nominálním syntagmatům vztahovat se k objektům ve světě.“ Gardes-Tamine (2006, 133) charakterizuje determinanty jako „prvky, které jsou vždy nalevo od podstatného jména, které mu umožňují v běžných podmínkách fungovat jako podmět.“

V naší práci se přidržíme rozdělení podle Brese (2009, 19), který determinanty dělí následovně:

- členy
- ukazovací determinanty
- přivlastňovací determinanty
- neurčité determinanty
- tázací, vztažné, exklamativní determinanty
- číselné determinanty.

Můžeme se také setkat s dělením determinantů na určité a neurčité, např. Pavlík (2000, 18), popřípadě s dělením na členy a nesamostatná zájmena (Hendrich aj., 2001, 192).

Bres vysvětluje dělení determinantů na základě kritéria vzájemné kombinovatelnosti:

Možnost kombinace mezi determinanty nás vede k rozlišování dvou množin: specifické (*spécifiques*) determinanty a determinanty sekundární (*secondaires*). Specifické determinanty se nemohou navzájem kombinovat: členy, determinanty ukazovací, přivlastňovací a tázací. (...) Sekundární determinanty – neurčité, číselné, determinanty na základě příslovce (*beaucoup, assez, peu, suffisamment*) a determinanty vytvořené na základě podstatného jména označujícího kvalitu (*une masse, une rangé, une file de*) – se většinou mohou kombinovat se specifickými determinanty (Bres, 2009, 19).

Determinanty vytvořené na základě podstatného jména označujícího kvalitu se v našem korpusu objevují velmi zřídka.

2.3.1 Členy

„Románské jazyky zavedly u substantiva člen jako obvyklé průvodní slovo, které signalizuje, že slovo jím doprovázené je substantivum“ (Šabršula, 1994, 100). Dnes, kromě označení rodu a čísla podstatných jmen, slouží k vymezení jejich významu v daném větném nebo situačním kontextu (Hendrich aj., 2001, 195). Členy ve francouzštině tak vyjadřují určenost, kterou čeština vyjadřuje pomocí větné skladby a aktuálního větného členění, a tím se také otevírá prostor pro interference. Radina dále vysvětluje: „To, co vyjádří francouzština neurčitým členem, vyjádří zde čeština zařazením až do jádra výpovědi“ (Radina, 1977, 26).

2.3.1.1 Člen neurčitý

„Tento člen, který vznikl z latinské číslovky *unus*, neuvádí entitu neurčitou, ale takovou, o níž mluvčí předpokládá, že ji adresát nezná“ (Šabršula, 1994, 102).

Plurál *uns, unes* se používal do konce 16. století před podstatnými jmény, která měla formu jen plurálu nebo neměla v plurálu stejný význam jako v jednotném čísle, nebo ještě před podstatnými jmény, která se běžně vyskytovala po párech nebo byla považována za kolektivní (Grevisse, Goosse, 1993, 871).

Interference v použití tohoto determinantu jsou často doprovázeny v odborném jazyku chybným tvořením syntagmat: **Un exemple concret de ce phénomène est la présentation d'(un) échantillon de (du) produits pour pouvoir le tester*. V našem korpusu také došlo pod vlivem interference s českým jazykem k úplnému vynechání neurčitého členu před spojením podstatného a přídavného jména: **Si l'agence donne (une) bonne image à ses produits*.

Dochází také k záměně přivlastňovacího zájmena a neurčitého determinantu, např.: *Aussi l'Internet joue son rôle d'un médiateur important*. Můžeme tak přeformulovat: *Internet joue aussi un rôle d'un médiateur important*. Interferuje určitý a neurčitý člen, zejména pokud je podstatné jméno z kontextu blíže určeno: **des (les) couleurs sont plus vives*.

2.3.1.2 Člen určitý

Vyvinul se z lat. ukazovacího predeterminantu (adjektiva, „zájmena“) (Šabršula, 1994, 99). *Le bon usage* (Grevisse, Goosse, 1993, 866) pak upřesňuje, že se jedná o latinské zájmeno *ille*.

K interferenci často docházelo při odkazování na další text ve spojení s přídavným jménem *suivant*: **notre calcul est suivant, *le résultat supposé est suivant, *sa forme est suivante, les exemples des thèmes sont suivants, *les responsabilités sont suivantes*. Celková chybovost dosáhla 33 % (10/33) v našem korpusu. V těchto případech je nutno před přídavné jméno přidat člen určitý, protože se jedná buď o zvýraznění vynikajícího prvku a zároveň určitý člen zastupuje nevyjádřené podstatné jméno, na což upozorňují Hendrich aj. (2001, 199).

Objevila se také chyba spojená s vynecháním členů. **Quel impact causent les média moderne sur élève?*

Chybné vynechání určitého členu vzniká ve spojení *du point de vue*. Jednak studenti zapomínají na určitý člen po předložce *de*: **de point de vue* (*17/80/21 %) ²⁰, jednak zapomínají určitý člen ve spojení s *de* a substantivem: **De point de vue de client* (*13/47/27 %). Ve druhém případě může být i podle významu vložen neurčitý člen. Na druhou stranu pouhá juxtapozice není považována za nesprávnou, ale za nevhodnou pro pečlivý styl (Grevisse, Goosse, 1993, 537). Považujeme ji proto v našem korpusu za chybnou: **Du point de vue marketing* (*6/80/7,5 %).

2.3.1.3 Člen dělivý

„Člen dělivý se vyvinul jen ve fr. a v it. Je tvořen předložkou *de* (*di*) spojenou se členem „určitým“ (Šabršula, 1994, 102).

²⁰ Údaje v závorce postupně značí počet chybných výskytů daného slova/ celkový počet výskytů daného slova/ relativní chybovost vyjádřenou procentuálně).

„Když jsou příslovce množství nebo míry *assez, beaucoup, combien, moins, plus, trop* apod. použity jako neurčité determinanty, částice *de* je spojuje s podstatným jménem v pečlivé francouzštině“ (Grevisse, Goosse, 1993, 872). Hendrich aj. (2001, 213) tyto výrazy vyjmenovává ještě podrobněji:

(...) místo členu dělivého a množného čísla členu neurčitého se klade pouhá předložka *de* po výrazech množství jako např.: *autant, tant, assez, beaucoup, combien, peu, un peu, trop, un peu trop; bouteille, verre, sac, kilo, mètre, groupe, troupeau, quantité, nombre* apod.

Bres (2009, 24) k tomu dodává, že po příslovcích kvantity při vytváření determinantů klademe redukovanou formu dělivého členu i neurčitého členu. Stojí za povšimnutí, že *de* v jedné funkci může být klasifikováno různými jazykovědci jako předložka, částice a redukovaný dělivý člen.

Nejčastěji použitými výrazy množství byly *nombre* (440) a *beaucoup* (249), *plupart* (145), *majorité* (63) a *groupe* (39). Jejich sestupně řazený výčet naleznete v tabulce č. 3.

Tabulka č. 4: Frekvence chybovosti v použití členů po výrazech množství

	Chybně	Správně	Celkem	Relativní chybovost
nombre	122	318	440	28 %
beaucoup	63	186	249	25 %
plupart	10	104	114	9 %
%	17	289	80	6 %
majorité	5	58	63	8 %
groupe	6	33	39	15 %
peu	8	21	29	28 %
assez	7	18	25	28 %
quantité	5	12	17	29 %
combien	1	14	15	7 %
trop de	0	11	11	0 %
le plus grand nombre	8	1	9	89 %

Je nutno dodat, že tato statistika byla vytvořena na základě pravidla, jež zmiňují jak Hendrich aj. (2001), tak *Le bon usage*, a které zní následovně:

Jestliže je podstatné jméno doprovázeno rozvíjejícím větným členem nebo vztaznou předložkou nebo obecně, jestliže je člen určitý vyžadován, protože se jedná o známou a přesnou událost, máme *du, de la, de l', des* (Grevisse, Goosse, 1993, 873).

Nicméně v současném odborném marketingovém diskurzu můžeme pozorovat tendence, které uniformizují používání předložky *de* a členů. V případě, že je podstatné jméno rozvinuto větným členem nebo vztaznou předložkou, klade se pouze s předložkou *de*. Z toho výčtu musíme ale vyjmout výrazy množství, které mají původ v podstatném jménu, a příslovce množství nebo míry následované *de*, souhrnně označované v *Le bon usage* jako příležitostně neurčité determinanty (Grevisse, Goosse, 1993, 927). Do první kategorie řadíme spojení *la plupart de*, které „si ponechalo více syntaxe podstatných jmen, protože obsahuje člen a podstatné jméno, které ho následuje, je doprovázeno determinatem (...) Mohli bychom jej považovat za tzv. predeterminant“ (Grevisse, Goosse, 1993, 930). Část determinantů stejné kategorie se vyskytuje velmi sporadicky: *espèce de* (1), *tout un tas de* (1) nebo vůbec: *foison* (0), *force* (0), jiné, které identifikuje Hendrich aj., vykazují vyšší četnost:

(...) *bien* hodně (mnoho), *une grande partie* velká část, *le plus grand nombre* největší počet, *la majorité* většina (přesná), *la plupart* většina (přibližná), *la minorité* menšina, jakož i po údají procentuálním se klade předložka *de* s členem určitým (jde o vyjádření množství z určitého vymezeného celku) (Hendrich aj., 2001, 213).

Kromě již výše zmíněných výrazů množství uvedených v tabulce č. 3 byla nalezena chyba také ve spojení **la plus grande partie de* (4). U příslovčí, která se pojí pouze s redukovanou formou dělivého členu, byla dohledána chyba pouze v případě **davantage des femmes*.

Je také zajímavé si povšimnout terminologie. Zatímco *Le bon usage* řadí *la plupart de* do kategorie příležitostně neurčitých determinantů, Hendrich aj. spojují toto syntagma s přibližností (2001, 213).

Nutno také upozornit na spojení *% de part de marché*, kde se neklade po procentuálním vyjádření určitý člen, jak bychom čekali, ale pouhá předložka *de*. Studenti v tomto

sousloví nechybovali ve členu, ale chybně uváděli množné číslo ve slově vyjadřující část (fr. *part*): *30 % de parts de marché.

Ve francouzských odborných textech můžeme také pozorovat tendence k mizení předložky *de* po některých výrazech množství ve spojení s přídavným jménem *possible*: *le plus grand nombre paramètres possibles*.

2.3.1.4 Vynechání členu

Ve starší francouzštině se určitý člen ještě blízky své ukazovací funkci používal, když bylo nutné identifikovat podstatné jméno. Chyběl, když tato identifikace vycházela sama ze sebe, např. pro abstraktní podstatná jména nebo pro množné číslo popisující jednoduše množinu kategorie nebo ještě pro slovo jako je *mše* (...) Vynechání členu bylo časté u abstraktních podstatných jmen ještě do 17. století. V této době chyběl také neurčitý člen před *autre*, *même*, *tel*, *tout*, *demi*, a také po *c'est*. (...) Použití *des* zůstává nejisté až do 17. a 18. století. (...) Vývoj se ubírá stejným směrem: zautomatizovat čím dál více přítomnost členu (Grevisse, Goosse, 1993, 883).

Čeští studenti nemají zautomatizované pravidlo, že „člen se neklade ve výčtu osob, věcí či jiných pojmů, zejména po dvojtečce“ (Hendrich aj., 2001, 207). Můžeme uvést následující příklad: **Les impôts sont calculés selon : l'impôt société sur les bénéfices²¹, la taxe professionnelle sur la valeur des machines²² et des salaires, la taxe foncière sur la valeur des immeubles et des terrains, la TVA sur la valeur du chiffre d'affaires réalisé, taxe sur la formation continue et l'impôt sur les taxes d'apprentissage*. Nicméně i toto pravidlo se vyvíjí a s používáním členu ve výčtu se můžeme setkat často i u frankofonních mluvčích. Můžeme tedy předpokládat, že do budoucna použití členu ve výčtu nebude chybou ani v odborném stylu.

Dále je pro pečlivý styl charakteristické že se užívá pouhé předložky *de* místo členu dělivého nebo neurčitého, stojí-li před podstatným jménem v množném čísle jméno

²¹ Uvedený termín je chybný. Interference je vysvětlena níže (viz 2.3.1).

²² Uvedený termín neexistuje.

přídavné (Hendrich aj., 2001, 214). Byly nalezeny následující případy: **les mass médias ou encore des grands événements*, **ce sont des grands agriculteurs*. V těchto případech není možné použít určitý člen, protože autoři vybraná podst. jm. dále nespecifikují.

Chybné vložení členu mezi předložkou *sans* a podstatným jménem, které není blíže určeno, nastalo u předložek *sans* (25 chybných výskytů, relativní chybovost 5 %) a *hors* (6 chybných výskytů, relativní chybovost 42 %): **sans le téléphone*, **hors de la saison*, **hors du jeu*. K zapomínání vynechání členu docházelo také u lexému *Internet*, studenty psán *l'internet* (40 chybných výskytů, 5 %). K interferenci často docházelo zejména ve spojení *sur l'internet* (11 chybných výskytů, 7 %).

Také došlo k chybě ve spojení *en tant que*, kdy se před podstatným jménem neklade ani určitý, ani neurčitý člen: **en tant que les chercheurs et les surfeurs*; **en tant que des commerçants*.

Chybně byl určitý člen vkládán po následujícím ustáleném spojení: **En termes de* a vykazoval (16 %) chybovost.

2.3.2 Neurčité determinanty

Mezi neurčité determinanty řadíme rozličná slova, která buď indikují kvantitu nevyjádřenou čísly nebo nepřesnou identifikaci (*quelque, je ne sais quel* apod.) nebo také odmítnutí identifikovat (*certain, tel*). Mezi determinanty v pravém slova smyslu patří: *aucun, certain, chaque, différents, divers, maint, nul, plusieurs, quelque, tel, tout*. Tato slova se používají také jako zájmena s výjimkou *chaque, quelque, divers, différents* (...)(Grevisse, Goosse, 1993, 927).

Neurčité zájmeno *certain*s vystupuje v množném čísle bez členu, ale „v jednotném čísle má u sebe zpravidla člen neurčitý“ (Hendrich, 2001, 206). *Le bon usage* (Grevisse, Goosse, 1993, 933) upřesňuje, že v jednotném čísle se používá bez členu v literárním jazyku, zatímco s neurčitým členem při běžném použití. Tento determinant v jednotném čísle značí, že nechceme upřesnit, o co se jedná, zatímco v množném čísle značí nespecifikovanou, nepřesnou pluralitu limitovaného množství. Determinant je bez členu

v běžném použití a někdy s členem *de* v literárním jazyku (Grevisse, Goosse, 1993, 933–934).

V našem korpusu byly dohledány např. následující chyby: **en utilisant certain mode de transport*; (správně *un certain mode*); **assister à certain progrès*; **garder certaine indépendance*.

Studenti dále neznají pravidlo, že se člen před determinanty *différent* a *divers* obvykle neklade. Pokud tomu tak je, člen mění význam determinantu. Podle Hendricha aj. (2001, 206) *les différent* překládáme jako ‚jednotlivé‘, zatímco samotné *différent* jako ‚různé‘. Podobná situace nastává i u *divers*. Chybováno bylo v následujícím příkladě: **En ce qui concerne le droit d'auteur, Sanrio en utilise les différents types qui s'appliquent dans zones appropriées*.

2.4 Zájmena

Ve francouzštině rozlišujeme zájmena osobní, ukazovací, přivlastňovací, vztažná, tázací, neurčitá (Hendrich aj., 2001, 256). Bres k nim přidává ještě rozlišení číselná a zvolací (*exclamatif*) (Bres, 2009, 38). V našem korpusu jsme našli odchylky spojené především se vztažnými a ukazovacími zájmeny.

2.4.1 Vztažné zájmeno *dont*

Studenti zapomínají určitý člen obzvláště tehdy, pokud je vztažné zájmeno použito jako přivlastek podmětu. Např.: (...) *des techniques du marketing contemporaine les plus modernes dont *puissance est souvent déprisée*.

Dochází také v mnoha případech k redundantnímu užití přivlastňovacího zájmena, na které upozorňuje např. Bres (2009, 44):

- *il ne faut pas oublier de mentionner les « logotypes cachés » dont leur style visuel me fascine beaucoup*.

2.4.2 Ukazovací zájmena

V některých spojeních jsou ukazovací zájmena tam, kde je čeština nemusí mít, např.: *Comme nous l'avons vu* – ‚Jak jsme již viděli‘. Studenti tak píšou podle českého jazyka bez ukazovacího zájmena: **comme nous avons vu, il existe un grand nombre de formes de promotion*. Podobně je vhodnější *pour en savoir plus* na místo **pour savoir plus*.

Můžeme uvést další příklady typické pro jazyk diplomových prací:

**Comme on a déjà mentionné, la publicité se fait aussi entre des gens²³(...) *Comme nous avons indiqué dans l'introduction (...)*

Podobná situace nastává díky častému použití zájmena *on*, zejména před spojkou *si*. Ve spojení *si on* je často vkládáno expletivní *l'*. Tady nastává rozpor, protože *Le bon usage* (Grevisse, Goosse, 1993, 1103) připouští i variantu *si on*, zatímco francouzští rodilí mluvčí doporučují používat *l'*. V následujícím případě můžeme konstatovat, že k chybě došlo, protože sloveso *détailler* je tranzitivní, a vyžaduje tedy předmět.

**Si on veut détailler encore plus, on peut diviser entre les activités marketing ciblant le recrutement de nouveaux étudiants membres au début de chaque semestre.*

Správně bychom tedy napsali *si l'on veut détailler*, čímž se dostáváme k problematice francouzských sloves.

2.5 Slovesa

Rozdělení francouzských slovesných tříd bylo původně převzato z latiny, která rozlišovala čtyři třídy na základě infinitivů zakončených na *-āre* (*laudāre*), *-ēre* (*delēre*), *-ere* (*carpere*), *-ire* (*audīre*). „Tradice dlouhou dobu udržela pro francouzská slovesa latinské rozdělení do 4 tříd charakterizované infinitivními koncovkami *-er*, *-ir*, *-oir*, *-re*“ (Grevisse, Goosse, 1993, 1202).

²³ Správně *entre personnes* nebo *entre les personnes*. Více k tomuto jevu v kapitole o lexikologii. Pokud bychom se chtěli vyhnout vkládání zájmen, lze použít i spojení: *comme déjà mentionné*.

Podle klasického dělení platného od roku 1910 rozlišujeme ve francouzštině slovesnou třídu produktivní a neproduktivní:

Produktivní třída integruje nová slova a sestává ze dvou skupin: první je charakteristická infinitivem končícím na *-er* a druhá infinitivem na *-ir* a imperfektem zakončeným na *-issais*. Neproduktivní slovesná třída zahrnuje všechna ostatní slovesa končící na *-ir* (*mourir*), *-oir* (*vouloir*) a slovesa na *-re* (*prendre*) v jedné různorodé skupině (Gardes-Tamine, 1982, 42).

Le bon usage rozlišuje pouze dvě slovesné třídy na základě infinitivu zakončeného na *-er* a *-ir* a ostatní slovesa označuje jako nepravidelná, např. *aller*, *savoir* (Grevisse, Goosse, 1993, 1202). V tomto pojetí jsou slovesa rozdělena na tři skupiny. Avšak dnes můžeme konstatovat, že je u sloves produktivní pouze 1. slovesná třída. Nově vytvořená slova ve 2. slovesné třídě nejsou moc častá. Poslední zaznamenané sloveso Francouzskou akademií je z roku 1921 *alunir*, zatímco 1. slovesná třída tvoří přibližně 9/10 všech sloves (Grevisse, Goosse, 1993, 1201–1202).

Uvedené klasické třídění je inspirováno dvěma principy: za prvé, je diachronní a řídí se rozdělením latinských infinitivů, za druhé, je grafické (Gardes-Tamine, 1982, 42). Toto rozdělení je v současné době kritizováno francouzskými lingvisty, kteří navrhují dělení založené na jiných kritériích. Jean Dubois doporučuje dělení do 7 kategorií podle počtu kořenů nebo bází (1967, 60–79). Jiní autoři pak navrhují zohlednit fonetická kritéria, např. Karel van den Eynde, Claire Blanche-Benveniste ve svém díle *Essai d'analyse de la morphologie du verbe français: présentation d'hypothèses de travail* (1970). V této práci se nicméně přidržíme dělení na tři skupiny navrhovaného v *Le bon usage*. Nejprve se pozastavíme u časování sloves a poté si ukážeme další odchylky od normy objevující se u této mluvnické kategorie.

2.5.1 Časování sloves

2.5.1.1 Slovesa 1. třídy

Poněkud překvapivě byla zaznamenána chyba u sloves 1. třídy s infinitivní koncovkou *-er*, která jsou studenty považována za nejjednodušší. Jednalo se o záměnu přípony 1. osoby množného čísla a 3. osoby množného čísla: **Ils regardons* (správně *regardent*). Důvodem může být jistá podobnost s koncovkou 3. osoby množného čísla jednoduchého budoucího času. Také docházelo k záměně koncovky 3. osoby jednotného čísla a 3. osoby množného čísla: **La deuxième minorité représentent*. **Les gens préfèrent avoir le choix, ce qui se reflètent*. K interferenci také docházelo u sloves 1. třídy, která vykazují pravopisné zvláštnosti, konkrétně tedy u slovesa typu *jetter*, u kterého dochází v předposlední slabice k střídání němého *e* a otevřeného *e*. „Výslovnost otevřeného [e] je u těchto sloves naznačena zdvojením následující souhlásky (*-ll-* nebo *-tt*)“ (Hendrich aj., 2001, 353). K chybě docházelo především u těch tvarů sloves, ve kterých ke zdvojení nedochází: **nous ne projettons pas – nous ne projetons pas*, podobně jako v již zmiňovaném příkladě **en projettant*. Velmi častou mezijazykovou interferencí byla chyba v přičestí minulém slovesa *créer*, ta je pravděpodobně způsobená neznalostí kořene slovesa, ve kterém se nachází ostré znaménko: **on a crée – on a créé*.

2.5.1.2 Slovesa 2. třídy

Francouzská slovesa 2. slovesné třídy, jejichž infinitiv je zakončen na *-ir*, mají základní tvary kmene přítomného rozšířeny o slabiku *-iss-*, tedy *nous finissons, que je finisse, imp. je finissais* (Šabršula, 1994, 110). Affix *-iss-* pochází z latinského *-esc-*, které se nachází v latině u sloves inchoativních jako *floresco*, z něhož se stalo *florisco, je fleuris*. Tento afix si ve francouzštině neponechal inchoativní charakter: je to prvek flexe, bez sémantické hodnoty (Grevisse, Goosse, 1993, 1202).

U sloves 2. třídy se nejedná o chybu způsobenou opomenutím infixu *-iss-*, ale o záměnu tvaru příčestí minulého a 3. osoby jednotného čísla přítomného času. V příčestí minulém je chybně vkládáno grafické *t*, např. **la société a établit*, ale také **a réussit*, **a finit*, **a franchit*. Naopak je zapomínáno v 3. osobě jednotného čísla indikativu přítomného času **on choisi*.

Tabulka č. 5: Slovesa s nejvyšší frekvencí

1.	<i>avoir</i>	5682	26.	<i>concerner</i>	189
2.	<i>être</i>	5248	27.	<i>élever</i>	185
3.	<i>pouvoir</i>	1793	28.	<i>exister</i>	185
4.	<i>faire</i>	744	29.	<i>prendre</i>	180
5.	<i>devoir</i>	624	30.	<i>comprendre</i>	179
6.	<i>utiliser</i>	566	31.	<i>influencer</i>	169
7.	<i>falloir</i>	477	32.	<i>parler</i>	169
8.	<i>trouver</i>	413	33.	<i>attirer</i>	162
9.	<i>proposer</i>	392	34.	<i>mentionner</i>	155
10.	<i>aller</i>	387	35.	<i>vendre</i>	155
11.	<i>créer</i>	362	36.	<i>entreprendre</i>	153
12.	<i>voir</i>	346	37.	<i>montrer</i>	150
13.	<i>permettre</i>	323	38.	<i>augmenter</i>	148
14.	<i>consulter</i>	317	39.	<i>intéresser</i>	147
15.	<i>agir</i>	310	40.	<i>rester</i>	142
16.	<i>offrir</i>	262	41.	<i>développer</i>	142
17.	<i>vouloir</i>	249	42.	<i>réaliser</i>	141
18.	<i>présenter</i>	237	43.	<i>effectuer</i>	137
19.	<i>mettre</i>	235	44.	<i>assurer</i>	134
20.	<i>dire</i>	235	45.	<i>partir</i>	131
21.	<i>choisir</i>	232	46.	<i>consister</i>	130
22.	<i>donner</i>	230	47.	<i>obtenir</i>	126
23.	<i>connaître</i>	210	48.	<i>commencer</i>	125
24.	<i>acheter</i>	204	49.	<i>cibler</i>	122
25.	<i>devenir</i>	203	50.	<i>entrer</i>	118

2.5.1.3 Nepravidelná slovesa

Nepravidelná slovesa jsou ta, která přestože mají stále stejný kořen, vykazují u některých forem specifické koncovky, a dále ta, jejichž kořen nezůstává pořád stejný (Grevisse, Goosse, 1993, 1208). Složitě paradigma těchto sloves je dáno hláskoslovným vývojem z vulgární latiny, zatímco slovesa později vytvořená (1. a 2. třída) se již regularizovala, koncovky se tedy vytvořily analogicky.

U nepravidelných sloves rozlišujeme ještě skupinu defektivních sloves, jejichž užití bylo z velké části potlačeno na úkor pravidelných sloves podobného významu. *Le bon usage* zmiňuje slovesa *choir, faillir, poindre, quérir*, která postupují nebo postoupili své místo *tomber, manquer, piquer, chercher*. Slovesa odvozená od podstatných jmen jsou konkurenty: *démisionner, émotionner, solutionner, clôturer* apod. za *démètre, émouvoir, résoudre, clore* atd. (Grevisse, Goosse, 1993, 1208).

V našem korpusu byly nalezeny následující nepravidelná slovesa:

Acquérir, battre – abattre, boire, conclure, conduire, connaître, coudre, courir – concourir, croire – accroître, recueillir, accueillir, cuire, devoir, dire, échoir, écrire, décrire, envoyer, renvoyer, être, faire, falloir, frire (1), fuir, jointe, rejoindre, adjoindre, lire, mentir, mettre – permettre, admettre, commettre, transmettre, omettre, compromettre, promouvoir (od mouvoir), naître, ouvrir – découvrir, couvrir, partir – répartir, peindre, plaie, pleuvoir, dépourvoir (od pourvoir), pouvoir, prendre, recevoir – apercevoir, résoudre, rire, rompre, savoir, servir – desservir, suffire, suivre – poursuivre, tenir, traire, vaincre, valoir, vendre, venir, vêtir, vivre, voir, vouloir, paraître, apparaître, disparaître.

Ačkoliv počet nepravidelných sloves je limitován, z tabulky č. 5 vidíme, že nepravidelná slovesa mají vysokou frekvenci. Z 50 nejčastěji uvedených sloves se v našem korpusu nachází 21 nepravidelných.

Slovesa *connaître, devoir, dire, être, faire* se také vyskytují často. Nicméně tato slovesa jsou dostatečně známa, a tudíž v nich studenti tolik nechybují. Naopak je zajímavý výskyt slovesa *échoir*, které je v současné době považováno za knižní (Hendrich aj., 2001, 367).

Interference byly nalezeny u těchto sloves:

- *Acquérir* (ze staré francouzštiny *aquerre*, z lidové latiny **acqaerere*, z klasické latiny *acquirere*). Příčestí minulé slovesa *acquérir* je zaměňováno s 2. slovesnou třídou, např. **du profit **acquéri*** (správně *acquis*).

- *Avoir* (z latiny *habere*). Sloveso *avoir* patří k nejfrekventovanějším spolu se slovesem *être*, a přesto jeho konjunktiv vyvolává intralingvální interference. Studenti mají tendence podle vzoru 1. třídy přiřadit v 3. osobě jednotného čísla koncové *-e* namísto nepravidelného tvaru *ait*, např. **il n'ait pas peur*.
- *Croître* (latinsky *crescere*, ‚narodit se‘), *croire* (latinsky *credere*). Problematické bylo odlišení slovesa *croire* a *croître*, kde musí být tzv. *accent circonflexe* pro odlišení 3. osoby jednotného čísla: **l'offre sur le marché touristique croît rapidement* (správně *croît*); podobně **la protection des clients croît*; **L'importance du marketing hôtelier croît en parallèle avec l'accroissement des options diverses dans le domaine d'hébergement*. Podobná chyba by mohla nastat u přičestí minulého (*cru – crû*), ale ta nebyla v korpusu dohledána.
- *Accueillir* (dolní latina **accolligere*, z *colligere*, sbírat). Zde se jednalo o záměnu s perfektem jednoduchým *acquieillis* nebo o chybnou shodu. **Même si les Britanniques qui ont acquieillis la compétition à Sheffield*. Také se objevovalo vynechání zdvojeného *c*.
- *Renvoyer* (dolní latina *inviare*, *faire route*). **Le premier symbole de la marque (la première image ci-dessous) était donc une jante de vélo ce qui renvoi aux premiers produits fabriqués de Laurin & Klement*. V tomto případě chybí koncové *-e*.
- *Mettre* (latinsky *mittere*, poslat) **Apple à mit en scène* (správně *à mis*). Chyba se objevuje u nevysloveného *s* v přičestí minulém. Na druhou stranu shoda čísla a rodu byla psána bezchybně.
- *Promouvoir* (z latiny: *promotio*, z *promovere*). Chyba se objevuje v přičestí minulém a v 3. osobě jednotného čísla: **des magasins promouvus par la publicité de la radio* (správně *promus*); **La France promouvoit ses produits* (správně *promeut*).
- *Découvrir* (z pozdní latiny *discooperire*). Záměna nastává v přítomném a minulém čase: **le joueur découvert* (správně *découvre*).

- U slovesa *dépendre* (latinsky *dependere*) došlo k záměně 3. osoby jednotného čísla přítomného indikativu a konjunktivu: **La fixation du prix de vente en France dépende du niveau de ces coûts supplémentaires* (správně *dépend*).
- *Pouvoir* (z lidové latiny **potere*, z klasické latiny *posse*). Zdvojené *r* je zapomínáno v kondicionálu a zdvojené *s* v konjunktivu: **le site peut facilement déduire quelle pourrait être la motivation du client pour effectué un achat*. Také dochází k vynechání koncového *t* v 3. osobě přítomného: ** la publicité peu(t) être assez utile* nebo k záměně koncového *t* za *x*: **cela peux – cela peut*.
- *Recevoir* (z latiny *recipere*, z *capere*, ‚vzít‘). Chybné užití cedily se vyskytuje jak v infinitivu, tak v přičestí minulém: **de recevoir les informations de fonds de placement et des investissements; *Finances recues de l'état*.
- *Servir* (z latiny *servire*, být otrokem). Chyba nastává v přičestí minulém, kdy je omylem vkládáno grafické *t*: **L'enquête a servit à une réflexion sur les attentes des consommateurs; *La ferme Dvorský statek s'est déjà servit (de) moyens financiers dans le cadre des titres de subventions pour diversifier ses activités*. Intralingvální interference se objevuje u slovesa *desservir* v 3. osobě jednotného čísla, kdy studenti vytváří chybnou analogii s minulým časem jednoduchým: (...) *Student Agency en desservit 13* (správně: *dessert*).
- *Suffire* (ze staré francouzštiny *souffire*, z latiny *sufficere*). Opět je chybování v použití grafického *t*: **Cela n'a suffit pas* (slovosled). Sloveso *suffire* je také problematické z pohledu valence. Studenti zapomínají na jeho vazbu s předložkou *de*: **De plus, il suffit faire le croire*. (chybný slovosled – správně *il suffit de le faire croire*); **(...) il suffit seulement trois seconds*.

Přestože současnou tendencí ve francouzštině je nahrazování nepravidelných sloves pravidelnými slovesy 1. třídy, např. *résoudre – solutionner*, *promouvoir – promotionner*, tato tendence zatím nepronikla do odborného jazyka prací studentů.

2.5.2 Záměna konjunktivu za indikativ

Konjunktiv je slovesný způsob, který se v češtině nevyskytuje, a jeho funkce signalizovat závislost vedlejší věty je z části přenechána podmiňovacímu způsobu, zato ve francouzštině plní konjunktiv více funkcí.²⁴ V našem korpusu byla nalezena jeho nejčastější záměna za indikativ.

V korpusu se s vysokou frekvencí vyskytují spojky a spojková sousloví, u kterých konjunktiv chybí jen výjimečně nebo vůbec, např. *sans que, bien que, pour que* (1 chyba na 131 výskytů). U méně častých spojek či spojkových spojení se chyby vyskytují častěji, např. *avant que* (4 chyby na 8 výskytů). Blíže je o této spojce pojednáno v části II, viz 3.2.6.1. Podobně lze konstatovat, že některé obraty obsahující ve větě řídicí větný člen, který vyžaduje ve vedlejší větě konjunktiv, jsou téměř vždy použity bezchybně, např. *il est nécessaire que*. Nabízí se tedy vysvětlení, že u výrazů, které mají studenti zažitě, se chyby neobjevují, zatímco u méně frekventovaných spojek studenti pravidlo o zapojení konjunktivu ve větě vedlejší zapomínají. Konkrétní příklady tohoto jevu jsou uvedeny v části II (3.2.4.1). Zde uvádíme příklad, kdy interference zřejmě spočívá v chybném vytvoření konjunktivu, který se vytváří od přítomného kmene 3. os. množného čísla. Možnou příčinou interference by mohlo být časté používání daného tvaru slovesa (v tomto případě přičestí minulého).

**Il doit avoir des bons arguments pour que Amazon ouvert le cas et commence le traiter.*

²⁴ „Konjunktiv ve větě jednoduché nahrazuje hlavně neexistující tvary rozkazovacího způsobu 3. osoby; vyjadřuje tak 1. rozkaz, zákaz, výzvu, přání (...) 2. zvolání s citovým zaujetím“ (Hendrich aj., 2001, 428). „Konjunktiv ve větách vedlejších plní v podstatě tři funkce. Především jej ve větě vedlejší vyžadují a) některá slovesa, popř. podstatná nebo přídavná jména stojící ve větě řídicí; b) některé spojky a spojková sousloví uvádějící větu vedlejší. Za druhé slouží konjunktiv ve vedlejší větě k odlišení významu od oznamovacího způsobu. Za třetí je konjunktiv pouhou stylistickou variantou oznamovacího nebo podmiňovacího způsobu (...)“ (Hendrich aj., 2001, 429).

2.5.3 Záměna přičestí minulého a přídavného jména

Častou interferencí je záměna přičestí minulého a přídavného jména u slovesa *utiliser*. V češtině je tvar přičestí minulého slovesa *používat* *používány/á/é* zároveň přídavným jménem, a tudíž ho lze stupňovat. Můžeme tedy říct např. více používaný nástroj. Ve francouzštině to ale není možné, a proto abychom mohli stupňovat, musíme přidat příslovce, např. *le plus souvent utilisé*. Výrazy **le plus utilisé* (10), *plus utilisé* (3), *les plus utilisés* (14), *les plus utilisées* (5) *plus utilisées* jsou použity chybně. V závorce je uvedena jejich frekvence.

Další příklady, kdy je přičestí použito bez slovesa *être*: **transport utilisé*, **Le marketing utilisé sur internet*; *sens utilisé*. Dochází také k záměně: *utilisé – usé* **l'état du produit (nouveau, utilisé, etc.)*.

2.5.4 Záměna přičestí minulého a infinitivu

Poměrně často se můžeme setkat s vynecháváním koncového *-er* v infinitivu sloves první třídy v nedbalém stylu rodilých francouzských mluvčích a s jeho následným nahrazením participiální koncovkou *-é*. V našem korpusu byl nalezen případ **pour facilité – pour faciliter*, kdy dochází k záměně pravopisu přičestí minulého a infinitivu. Domníváme se, že se jedná pouze o záměnu pravopisu způsobenou fonetickou podobností a nikoliv o významovou chybu v použití těchto lingvistických kategorií.

2.5.5 Záměna přičestí přítomného a přídavného jména slovesného

Studenti zaměňují pravopis přičestí přítomného a přídavného jména slovesného. „Přičestí přítomné je slovesný tvar vyjadřující časově omezený děj (...). Přídavné jméno slovesné odvozené od přičestí přítomného vyjadřuje více méně trvalý stav nebo stálou vlastnost a shoduje se s řídícím podstatným jménem v rodě a čísle (Hendrich aj., 2001, 410). Dodržování shody je tak příčinou interference především u přičestí přítomného, kde může být chybně přidávána, např. **Il existe des règles formulées au cours des années parlantes des harmonies de couleurs*. Nebo naopak nedodržení shody u přídavného jména slovesného: **rentabilité puissant*.

Interference vznikají, když se přičestí přítomné a přídavné jméno pravopisně liší, což lze pozorovat např. u dvojice *fatigant* – ‚unavující‘ a *fatigant* – ‚únavný‘: **Police fatigante à lire; *Ce processus a été long, fatigant et énervant; podobně * le mode de vie stressant et fatigant.*

Hendrich aj. (2001, 412) uvádí, že přídavné jméno slovesné „má pravidelně význam činný, kdežto trpný, popř. posunutý význam má v ustálených spojeních“ a jako příklad uvádí *une place payante*. V tomto případě se však nejedná o jedno ustálené spojení, ale o význam tohoto přídavného slovesného jména. *Payant* totiž můžeme překládat jako ‚platicí‘, pokud vystupuje jako přičestí přítomné, ale jako přídavné jméno slovesné má význam ‚placený‘. Čeští studenti francouzštiny tak vytváří zrádné dvojice mezi přídavným jménem slovesným *payant* a přičestím přítomným *payé*. *Payant* totiž znamená ‚nutnost zaplatit za produkt, službu‘, doslova ‚placené‘, zatímco *payé* se používá ve významu ‚proplacený, vyplacený, zaplacený‘ – např. faktura, plat. Francouzské přičestí minulé *payé* tak české studenty svádí k jeho používání ve významu ‚placený‘. Nejčastěji bylo chybováno ve spojení **la publicité payée – la publicité payante* – ‚placená reklama‘. Další syntagmata, ve kterých se chybovalo, byla např. **le site payé, *le lien payé*. V jednom případě byly dokonce *payé* a *payant* považovány za synonyma a student se tak chtěl vyhnout repetici slova *payant*: **On y trouve des propositions non payées, mais la plupart sont payants*. Zde je názorně vidět rozdíl mezi češtinou a francouzštinou, kdy český jazyk k vyjádření dokonavosti používá předpon, zatímco francouzština využívá rozdílných přípon přídavného jména slovesného a přičestí minulého.

2.5.6 Využití přechodníkových vazeb

Tam, kde jsou podmínky v obou větách vedlejších shodné a francouzský odborný jazyk by využil přechodníkové vazby, studenti často kladou podmínkovou větu.

** Si nous parlons du marketing segmenté, nous devons noter, que (...)* Vazba s přechodníkem přítomným: *En parlant du marketing (...)*

* *Si nous comparons les prix des voyages en 1990 et en 2000 nous trouvons que la différence n'est pas si importante.* Vazba s přechodníkem přítomným: *En comparant les prix (...)*

Prostředek, který je vyjadřován přechodníkem přítomným, studenti nahrazují vazbou *grâce à*.

Grâce à une automatisation des travaux administratifs, les agents peuvent se concentrer plus sur la clientèle. Vazba s přechodníkem přítomným: *En automatisant des travaux (...).*

L'entreprise peut trouver de nouvelles opportunités grâce à l'observation détaillée de son marché existant. – (...) Vazba s přechodníkem přítomným: *en observant en détail son marché existant.*

Jakkoliv jsou zmiňované vazby s *grâce à* zaměnitelné, ve spojení *à cause de* mohou být někdy nepatřičné kvůli negativnímu zabarvení spojení:

Il peut paraître que les entreprises consomment moins de papiers à cause de la protection de l'environnement.(...) Vazba s přechodníkem přítomným: *en protégeant l'environnement.*

2.5.7 Slovesná vazba

Vzhledem k analytičnosti francouzského jazyka je role předložek ve francouzštině významnější než v češtině. Zejména využití předložek *de* a *à* je velmi rozvinuté. K interferenci dochází vlivem faktu, že předložky *de* a *à*, které stojí v opozici k jiným francouzským předložkám, nejsou neohebné. „Na stažení či nestažení těchto předložek se členem závisí i jejich různá funkce měnící ovšem i význam“ (Hendrich aj., 2001, 483), a to zejména u syntagmatických spojení.

V našem korpusu byly nalezeny záměny předložek u následujících slovesných vazeb:

**Continuer de* *5/14

**Cesser à* *2/2

**Profiter à* *1/65

**Se préparer de qc* *1/3

Interferovalo také sloveso *consister*, které je se slovesem spojeno předložkou *à*, zatímco následuje-li podstatné jméno, pojí se s předložkou *en*: **L'indivisibilité du service **consiste à** la production du service.*

Dochází také k interferenci mezi českými nepřechodnými slovesy a francouzskými přechodnými slovesy, např. ve spojení slovesa *rompre*: **Apple rompt un peu **avec** la tradition du Mac.* Jiným případem je pak vynechání předložky *à* u slovesa *aider*, např. **aide se mieux **concentre(r).*** K vynechání částice *de* došlo u slovesné vazby *avoir besoin de* – **on a **besoin** les panneaux; **on a **besoin** le marketing visuel.***

Může také docházet k vynechání samotného předmětu u tranzitivních sloves. *Publier*: **Nous prévoyons **à **publiquer**** en Octobre 2011, pour cinq mois.* S předmětem přímým se pojí i sloveso *résumer*, které interferovalo ve spojení **En **résumant**, (...).* Na druhou stranu lze použít *En **résumant** les conclusions*, popř. spojení substantivizovat *en **résumé.***

2.6 Předložky

Dochází také k zapominání předložky *à* v předložkovém spojení *par rapport à* česky ‚vzhledem k‘ a studenti píšou rovnou **par rapport le* + substantivum (*8/270; 3 %), popřípadě nahrazují předložku *à* předložkou *de*, např. *par rapport de l'année 2007.*

Studenti neznají pravidlo pro používání předložky *à* a *de* u přídavných jmen pojících se s infinitivem jako např. *facile, difficile, compliqué.* V neosobních vazbách *il est* se tato přídavná jména vždy pojí s předložkou *de*, zatímco v jiných případech se používá předložky *à*. V korpusu byly dohledány následující chyby: **Il peut être **difficile à** trouver un domaine.* **Il n'est pas **facile à** comprendre le vrai nom de la résidence.*

V korpusu jsme také našli chybně použité přivlastňovací částice/ předložky *de*:
**description des nos produits, *la catégorie des personnes plus âgés.*

K interferenci mezi předložkami *dans* a *à travers* došlo v následujícím případě, kdy student doslova přeložil českou větu: „Jestliže se podíváme do historie.“ **Si on va regarder dans l'histoire (...)* Správně francouzsky: *Si on regarde au travers de l'histoire*, nebo lépe: *Si nous regardons au travers de l'histoire.*

2.7 Shrnutí

U podstatných jmen se vyskytovala nejčastější mezijazyková interference při určování mluvnického rodu podstatných jmen. Byly identifikovány následující odchylky od normy typické pro jazyk studentů francouzštiny v oblasti marketingu:

Tabulka č. 6: Interference mluvnického rodu

Zrádná slova svým mluvnickým rodem i významem	
*un bourse	,stipendium‘
*un image	,obraz, styl‘
*un liste	,seznam‘
Interference u podstatných jmen mezi mužským a ženských jmen	
*une avantage	,výhoda‘
*une contrôle	,kontrola‘
*une chapitre	,kapitola‘
*une domaine	,doména‘
*une équilibre	,rovnováha‘
*une ménage	,domácnost‘
*une groupe	,skupina‘
*un moyenne	,průměr‘
*une prix	,cena‘
*une rapport	,zpráva‘
*un vente	,obchod‘

Interference u podstatných jmen středního rodu: chybné určení ženského rodu	
*une aménagement	,uspořádání‘
*une lancement	,uvedení‘
*une ministère	,ministerstvo‘
*une portefeuille	,peněženka, portfolio‘
*une site	,webová stránka‘
Interference u podstatných jmen středního rodu: chybné určení mužského rodu	
*un connexion	,spojení‘
*un dénomination	,pojmenování‘
*un figure	,vyobrazení, náčrtek‘
*un livraison	,dodání‘
*un vidéo	,video‘

Byla objevena vnitrojazyková interference u přídavných jmen končících v množném čísle mužského rodu na *-aux* a u přídavných jmen končících v mužském rodě na *-if* a v ženském rodě na *-ive*. U determinantů se objevovala interference při určování členů určitých a neurčitých, popř. vynechání určitého členu, zejména před přídavným jménem *suivant* a ve spojení **de point de vue*. Chybováno bylo v užití členů po příslovcích kvantity, nejčastěji pak u příslovce *nombre*. Bylo zapomínáno na vynechání členů ve výčtu, dále bylo-li před podstatným jménem v množném čísle jméno přídavné, především u předložek *sans*, *hors* nebo ve spojení *en tant que*, *en termes de*, a vnitrojazykovou interferencí bylo poznamenáno užití určitého členu ve spojení *les différent*. Člen byl také zapomínán u vztažného zájmena *dont* ve funkci přívlastku podmětu. Opomíjena byla ukazovací zájmena ve spojení odkazujících na předchozí text: *comme nous l'avons vu*. K interferencím dochází při časování sloves. V první třídě se vyskytují vnitrojazykové interference zejména u sloves, která vykazují pravopisné zvláštnosti, např. *projeter* a *créer*. V pravopisu také dochází k záměně koncovky 3. osoby jednotného čísla za koncovku 3. osoby množného čísla. U druhé třídy se jedná o záměnu tvaru příčestí minulého a 3. osoby jednotného čísla přítomného. Chyby se objevují také u nepravidelných sloves, včetně těch, která vykazují relativně vysokou frekvenci: *avoir*, *être*, *pouvoir*. Konjunktiv je zapomínán ve větě vedlejší po méně

frekventovaných spojkách, jako je *avant que*. K interferencím dochází při záměně příčestí minulého a přídavného jména u slovesa *utiliser (utilisé)*. Pravopisnou chybou je záměna příčestí přítomného a přídavného jména slovesného, kdy je předmětem interference dodržování shody. Vzniká interference u přídavného jména slovesného *payante* – placený a příčestí minulého *payé* – zaplacený. Dále můžeme pozorovat preference podmínkových vět na úkor přechodníkových vazeb ve dvou větách se shodným podmíněm, případně zapojení vazby *grâce à* nebo *à cause de* místo přechodníku přítomného. Předmětem interference jsou také slovesné vazby, zejména záměna předložek *à* a *de*. K této záměně dochází mimo jiné po přídavných jménech, která vytváří předložkovou vazbu s *à* i s *de*, např. *difficile*. Vyskytuje se mimo jiné vynechání předložky u vazby *par rapport à*.

3 Syntax

V souladu s aktuálně převládajícím názorem mezi českými a francouzskými lingvisty rozlišujeme mezi větou a výpovědí:

Elementární jednotku textu, která i jednotlivě může tvořit text (komunikát), jsme nazvali výpovědí, tu pak ze syntaktických konstrukcí, která je pro fungování ve výpovědi (samostatně nebo v souvětí) vybavena specifickým gramatickým prostředkem predikačním, chápeme jako větu (Hausenblas, 1977, 47).

Jakkoliv může být distinkce mezi výpovědí a větou zpochybňována, viz např. spor mezi Horálkem a Hausenblasem na stránkách časopisu *Slovo a slovesnost* (1977), autoři se shodují, že věta je jednotkou systémovou s abstraktním charakterem, jakýmsi konstruktem jazykové teorie. Čermák ji v tomto pojetí nazývá větným vzorcem a přisuzuje jí strukturu definovanou jako „lineárně uspořádaný sled prvků, propojený vzájemnými vztahy do uzavřeného celku“ (2011, 167). Obhájci opozice věty a výpovědi používají termín základová větná struktura, kterou charakterizují následovně:

Jde o strukturu minimální a zároveň úplnou, to znamená, že obsahuje všechny (a jen ty) elementy nezbytné k tomu, aby – po jejich obsazení lexikálními jednotkami – vznikla gramaticky správná výpověď (Daneš, Hlavsa, 1987, 41).

Větu tedy chápeme jako abstraktní, v situaci nezakotvenou jazykovou jednotku. Ačkoliv francouzští lingvisté (Gardes-Tamine, 2006, 32–33) rozlišují mezi nominálními a slovesnými větami, vzhledem k faktu, že nominální věty se v našem korpusu nevyskytují ve významné míře, tyto dvě kategorie v rámci našeho výzkumu neodlišujeme.

V opozici k větě je tedy pro nás výpověď „konkrétní jednotkou promluvy“ (Gardes-Tamine, 2006, 9). Výpověď tak chápeme jako realizaci věty v konkrétní komunikační

situaci. Chyby pak vznikají z nerespektování popř. neznalosti větných vzorců, které jsou vytvářeny na základě pravidel.²⁵

Nutno dále definovat termín propozice, kterou Čermák (2011, 168) rozumí „logicky významovou jednotku odpovídající obvykle zvláště jednoduché oznamovací větě (...), založené na predikaci (tj. něco se v propozici tvrdí, že je/není pravdivé).“ Oproti tomu Gardes-Tamine pojímá tento termín širěji:

Propozice (...) je složená ze slovesa v osobním způsobu doprovázeném prvky, které jsou k němu navázány: podmět, doplnění jména a slovesa a které vytváří jeho valenci. (...) Jestliže věta obsahuje pouze jednu propozici, mluvíme o větě jednoduché, v jiných případech hovoříme o souvětí²⁶ (Gardes-Tamine, 2006, 12).

V další části se budeme zabývat nejprve větou jednoduchou a poté souvětím.

3.1 Věta jednoduchá

Ve francouzštině stejně jako v češtině rozlišujeme podle postoje mluvčího k vyjadřované myšlence tyto druhy vět: věty oznamovací, rozkazovací, tázací, přací a zvolací. Vzhledem k charakteru našeho korpusu pojednáme jen o prvních dvou strukturách.

²⁵ „Pravidlo je závazná systémová (formální) instrukce k realizaci určité struktury (...), popř. formální vyjádření vztahu mezi strukturami či prvky struktury; podléhá mu celý jazyk“ (Čermák, 2011, 167).

²⁶ La proposition (...) est constituée d'un verbe à un mode personnel accompagné des éléments, qui lui sont liés, sujet, compléments, et qui constituent sa valence. (...) Lorsque la phrase ne comprend qu'une proposition, on parle de phrase simple ; dans les autres cas on parle de phrase complexe (Gardes-Tamine, 2006, 12).

3.1.1 Věta oznamovací

Vzhledem k absenci pádů ve francouzštině je francouzský slovosled do značné míry pevný, a umožňuje tak rozlišovat podmět a přímý předmět. „Zpravidla dodržuje toto pořadí větných členů: (přísl. určení) + podmět + přísudek + předměty + (přísl. určení)“ (Hendrich aj., 2001, 589). Gardes-Tamine (2006, 33) upozorňuje, že je potřeba odlišovat prvky mobilní a prvky fixní, a do první skupiny řadí: doplněk vyjádřený větou (*complément de phrase*), oslovení (*apostrophe*), přístavek (*aposition*). Ve druhé skupině jsou větné členy nezbytné pro definici věty, postupně: podmět, přísudek, větný člen rozvíjející sloveso a nepředložkový větný člen předcházející předložkovému větnému členu (Gardes-Tamine, 2006, 33–34).

Mezi těmito větnými členy jsou větné vztahy, ke kterým patří predikace (projevující se kongruencí), subordinace (projevující se rekcí/valencí, kongruencí), koordinace a apozice (Čermák, 2011, 178).

V rámci našeho korpusu docházelo k porušení syntaktických vztahů ve větě jednoduché. Mezi základní dvě porušení syntaktických vztahů řadíme porušení kongruence a valence.

3.1.1.1 Porušení kongruence (shody větných členů)

Jednou z nejčastějších chyb, které se objevovaly, byly chyby ve shodě jednotlivých větných členů.

Jednalo se o následující příklady:

- shoda determinantu a podstatného jména: **tout les deux – tous les deux*.
- shoda podmětu a přívlastku: **les femmes retraités – les femmes retraitées, dans les paragraphes suivantes – dans les paragraphes suivants*;
- shoda podmětu a přísudku: **les questions posées était – les questions posées étaient*; v trpném rodě: **une étape est fondé – une étape est fondée*.

Výjimečně dochází ke shodě i tam, kde není očekávána: **peuvent êtres utiles, *initialements destinés.*

3.1.1.2 Porušení valence

Chyby se objevovaly při nadbytečném vkládání větných členů nebo při jejich chybném vynechání, dále pak při křížení valencí, při nesprávné inverzi a při vytvoření špatné větné konstrukce způsobené jejím doslovným překladem, tzv. kalkem. Často se jednotlivá porušení syntaktických vztahů navzájem mísila.

3.1.1.2.1 Pleonasmus

Pleonasmem rozumíme „část promluvy, textu vyjadřující totéž nadbytečně, víckrát, obvykle chápaná jako autorská neobratnost“ (Čermák, 2011, 306). Na rozdíl od definic literární vědy, která termín pleonasmus chápe jako stylistickou figuru, je v této práci pleonasmus pojímán jako autorská neobratnost v souladu s Čermákovou definicí. Studenti se uchylovali k redundantnímu vyjádření např. u spojení *assez, beaucoup*: **Toutes ces trois options coûtent assez beaucoup d'argent et d'habitude exigent d'avoir au moins le statut de superstar.* Správná vazba je ve francouzštině *coûter cher*, čímž nám dochází ke křížení valencí *coûter assez cher* a *beaucoup d'argent*. Navíc spojení *coûtent assez beaucoup d'argent* patří k dětským chybám a jazyk reklamy tohoto spojení využívá k navození dětské mluvy. Nerodilý mluvčí tak nemusí dětskou mluvu v reklamě poznat a může se domnívat, že spojení je správné, neboť o něm slyšel v médiích.

V některých případech není pleonasmus vyloženě chybný, ale spíše stylově nevhodný: *Parmi les intermédiaires les plus fréquents, on doit souligner les agences de voyage qui composent et vendent un produit spécifique : des voyages.* V tomto případě se nám jeví jako vhodné vypustit *des voyages*.

3.1.1.2.2 Chybná elipsa

Dalším charakteristickým rysem bylo chybné vynechání větného členu, tzv. elipsa. Vynechány byly:

- předložky, které jsou součástí slovesné vazby: **pour motiver les clients (à) multiplier, *notre objectif le plus important est (d') augmenter;*
- částice *ne* a zvrátané zájmeno *se*: **de (n')en consulter aucune, les pertes d'Air France (s')augmentent;*
- osobní zájmena: **Ce sont nos émotions qui peuvent (nous) influencer de faire certaines décisions.*
- ustálená spojení. Pro ilustraci chybné elipsy nám poslouží následující věta:

**La compagnie propose le transport à vingt pays européens alors que Student Agency en dessert 13 et parmi son offre n'est aucun pays différent de son concurrent.*

Správně je nutno do první propozice vložit spojení *à destination de*. Věta pak správně zní: *La compagnie propose le transport à destination de vingt pays*. Z uvedeného chybného příkladu rodilý mluvčí pochopí, že služby jsou dostupné ve 20 zemích, zatímco z kontextu vyplývá, že student chtěl vyjádřit, že uvedená společnost nabízí dopravu do 20 zemí. V této větě dále chybí zápornka *ne que*: *Student Agency n'en dessert que 13*. Ve třetí větě souvětí je také chyba ve slovosledu (viz níže).

Specifickým typem chybné elipsy je tzv. zeugma, definované jako chybné spřažení zvl. dvou valencí (objektových nebo subjektivých) do jediné konstrukce (Čermák, 2011, 334). Uvádíme příklad zeugmatu z našeho korpusu:

(...) voilà pourquoi on a accédé à plusieurs sites internationaux pour pouvoir approfondir et comparer les conditions sur le marché homéopathique dans des pays différents.

Z uvedené věty vyplývá, že podmínky jsou prohlubovány, což v daném kontextu nedává smysl. Domníváme se, že pisatel vynechal objekt u slovesa *prohloubit*, a správně mohl uvést např. *approfondir nos connaissances*.

3.1.1.2.3 Kontaminace

Dalším typem porušení valence je tzv. kontaminace, definovaná jako „smíchání, zkřížení částí dvou valencí dohromady“ (Čermák, 2011, 179). V našem korpusu se kontaminace projevila v syntaxi následovně: **comme on a été précédemment évoqué*. Tato věta správně zní: *comme il a été précédemment évoqué*, a byla zkřížena s větou: *on a précédemment évoqué*. Další typ kontaminace lze ilustrovat na tomto příkladu: **il faut montrer clairement que en utilisation de ce gums*. Správně by mělo být uvedeno: *en utilisant ce gums*, nebo *la utilisation de ce gums*.

Kontaminace se projevila také u termínu *daň z příjmů právnických osob* francouzsky buď *impôt sur les bénéfices* nebo *impôt sur les sociétés*. Tento termín byl chybně uváděn jako **impôt société sur les bénéfices*. Student tak ve francouzském názvu zohlednil český termín, v jehož názvu figuruje jak *právnická osoba* (společnost), tak *příjem* (zisk).

Kontaminace se také projevila u tzv. *étouffement* (francouzské skladebné výplně). Chybně bylo uvedeno vztažné zájmeno *que* místo *si* při vytčení členu, vytvořeného na základě analogie s větou *on sait que* : **Le plus important, c'est de savoir qu'il s'agit d'une méthode qui sort de la loi de la similitude*. Správně: *C'est de savoir si*.

Snaha o hyperkorektnost pak může vést k nerespektování jmenných a slovesných vazeb:

**Personne ne pratique le tourisme en raison d'avoir besoin pour le tourisme*.

V tomto případě student chybně vložil sloveso *avoir besoin* po spojení *en raison de*, po kterém následuje substantivum. Sloveso *potřebovat* se ve francouzštině pojí s částicí *de*, tedy *avoir besoin de*. Navíc je stylisticky nevhodná repetice slova *tourisme*. Věta tak může být přeformulována např. *Le tourisme n'est pas un besoin en tant que tel*.

3.1.1.2.4 Inverze

Valence může být také narušená chybným slovosledem. Jak jsme již dříve zmínili, pořádek slov je ve francouzské větě pevně stanoven a je také určeno, kdy může docházet k tzv. inverzi neboli přehození slovosledu větných členů.

V prvním případě je jeden prvek zdůrazněn a převzat zájmenem, což ho umisťuje mimo jádro minimální věty a umožňuje mu být mobilní jako doplněk vyjádřený větou (*complément de phrase*). (...) V druhém případě přítomnost prvku na začátku věty umožňuje inverzi podmětu, ať už se jedná o příslovce jako *peut-être, ainsi, aussi, de même que* nebo o příslovečné určení. (...) Je potřeba dodat, že inverze je možná pouze tehdy, je-li sloveso intransitivní (Gardes-Tamine, 2006, 34).

Hendrich aj. (2001, 608) dále doplňuje výše uvedené výrazy o *alors, à peine...que, au moins, du moins, encore, enfin, en vain, peut-être, sans doute*. Je ovšem důležité zmínit, že po těchto výrazech není inverze povinná, ale pouze možná a doporučená pro spisovný jazyk. Nicméně při psaní vědeckých prací není tolik využívána studenty ani odborníky. Na druhou stranu je jednoduchá inverze nutná ve větách uvozovacích, které stojí za přímou řečí nebo jsou do ní vloženy (Hendrich aj., 2001, 605). Tato chyba nastala v následujícím případě:

« *Stardoll.com est un phénomène. Quand nous avons vu le site, nous avons immédiatement su que Liisa a mis le doigt dessus et qu'elle s'adressait à un public précédemment ignoré* » a **déclaré** Danny Rimer, associé commandité des Index Ventures.

V tomto případě je také potřeba dodržet pravidla časové souslednosti.

Jednoduché inverze se užívá u jmenného přísudku, má-li být zdůrazněna jeho jmenná část (Hendrich aj., 2001, 605), a studenti tuto možnost využili např. v následujících příkladech:

Le plus préféré est l'isolant en laine de verre, ouate de cellulose et la laine de roche.

Le plus bas est un prix de 137 couronnes pour lignes hors des heures d'affluence.

Le plus lents sont les trains Express et trains rapides des ČD.

Le plus important reste donc à choisir des canaux qui(...)

3.1.1.2.5 Inverze chybná

Výše uvedená inverze se používá zejména u přídavných jmen a zájmena *tel*, ale u delších syntagmatických spojení může docházet k záměně podmětu a doplňku: *Un autre segment est le transport ferroviaire régional, divisé encore en transport suburbain, régional et régional vite; Un autre type de distribution des produits ou des services est la franchise. Un exemple concret de ce phénomène est la présentation d'échantillon de produits pour pouvoir le tester.* Podobně v již zmiňovaném příkladu věty (viz část chybná elipsa): *parmi son offre n'est aucun pays différent de son concurrent* je přehozen podmět a přísudek. Správně: *parmi son offre, aucun pays n'est différent.*

Některé větné konstrukce jsou poznamenány doslovným překladem: **il est important aussi de constamment innover et améliorer ses services.* Příslovce *aussi* mající funkci spojky je kladeno obvykle za sloveso, v tomto případě po *être*: Zatímco příslovečné určení *constamment* má být umístěno na konci věty. Věta tak může být reformulována: *il est aussi important d'innover et d'améliorer ses services constamment.*

Inverze bude dále zmíněna v části věnované tázací větě.

3.1.1.2.6 Chybně vytvořené větné konstrukce na základě kalku

Francouzština více než čeština využívá substantivních spojení, a proto často dochází k chybnému vytvoření syntagmat dosazením slovesa do druhé části syntagmatu na místo podstatného jména. Z translátologického hlediska bychom řekli, že je nutno uchýlit se k tzv. transpozici.

**Il est primordial de choisir la meilleure forme de promouvoir (forme de promotion).*

Dalším typickým příkladem je chybná záměna přívlastku shodného a neshodného: **stimulant de l'énergie – stimulant énergétique.* Specifickým jevem projevujícím se v odborné terminologii je chybné vkládání částice *de*: **page d'Internet.*

Na základě kalku také často dochází k doslovným přeložením českého 7. pádu vyjadřujícího prostředek pomocí spojky *par*, zatímco francouzština by použila přechodník přítomný. Např. * (...) *nous voulons eux offrir une solution efficace par notre produit*. V této větě se také projevuje nevhodně vyjádřené příslovečné určení způsobu *par notre produit*, které bychom ve francouzštině vyjádřili přechodníkem přítomným *en proposant notre produit*.

Neměli bychom také zapomínat, jak zmiňuje Radina, na následující pravidlo: „Přesnost francouzského vyjádření je dána teprve zavedenými spojeními a vazbami“ (Radina, 1977, 189–190). Radina dále dodává, že se zde projevuje jakýsi slovníkový únik, ne všechna spojení jsou totiž zachycena ve slovníku, protože např. u slovesa *mettre* je jich mnoho (Radina, 1977, 190).

K interferenci v našem korpusu došlo ve spojení **faire l'accent sur qc – mettre l'accent sur qc*. Studenti ale chybovali i ve spojeních, která jsou dohledatelná ve slovníku.

**Il convient de donner aux consommateurs à savoir qu'il paient profitablement deux utilités pour un prix.*

Ve výše uvedeném příkladu je doslovně přeloženo „dát spotřebitelům vědět“, nehledě na to, že samotné spojení *dát vědět* (správně francouzsky: *tenir quelqu'un au courant*) nespadá do odborného jazyka a bylo by lépe použít slovesa *renseigner* nebo *informer*.

**Pour on soit devant la concurrence il suffirait le prix de montant 0,16 €*. Jedná se o překlad českého „cena ve výši“, zatímco správně francouzsky je nutno uvést: *le montant de prix*. V tomto případě je také chybná elipsa; chybí *que* ve spojkovém sousloví. Spojení *být před konkurencí* je také bohemismus. Měli bychom ho nahradit např. spojením *devenir leader sur le marché*.

Chybné je také z češtiny doslovně přeložené spojení *firmy na trhu*: **on peut trouver sur le marché l'entreprise NHL*. Na francouzském trhu se vyskytují pouze výrobky, služby nabízené firmami.

**Ensuite, on peut trouver sur le marché l'entreprise NHL zdraví (Ligue homéopathique nationale) qui siège à Ostrava mais ne proposant que quelques produits homéopathiques.*

Výše uvedenou chybnou větu bychom mohli přeformulovat následovně:

On ne peut trouver sur le marché que quelques produits homéopathique proposés par l'entreprise NHL zdraví (Ligue homéopathique nationale) qui siège à Ostrava.

Nejvýraznějším porušením syntaktických vztahů je **anakolut** (vyšinutí, přeryv), který

„je nemotivovaným vyšinutím z vazby, dochází k němu v případech, kdy mluvčí nemá jasnou perspektivu celkové stavby výpovědi. Ve výpovědi dochází k nevhodné změně slovesné osoby a čísla“ (Svobodová, 2012, 7).

Je poněkud překvapivé, že i v korpusu psaných prací je dohledatelný:

**J'ai nous avons l'intention de départ occupent environ dix panneaux murs des bâtiments et des sites dans les grandes colonies de peuplement dans les villes.*

**Expert du marketing ne faut pas oublier que le succès de sa décision des qualités humaines, dont la noblesse de tout entrepreneur.*

Dále se budeme zabývat syntaktickými vztahy ve větě tázací.

3.1.2 Věta tázací

Věty tázací se v diplomových a bakalářských pracích objevují v úvodu při vymezení tématu, popř. ve funkci rétorických otázek. Vzhledem k odbornému stylu, kterým jsou diplomové a bakalářské práce psány, je pro nás důležitý typ tázacích vět tvořených inverzí, a to buď jednoduchou, nebo složenou.

3.1.2.1 *Jednoduchá inverze*

Jednoduchá inverze se používá tehdy:

je-li podmětem osobní zájmeno, neurčité zájmeno *on* nebo ukazovací zájmeno *ce* (...), podobně začíná-li otázka předmětným *que* (...), začíná-li otázka tázacím zájmenem po předložce (...), začíná-li otázka tázacím příslovcem (Hendrich aj., 2001, 600–601).

V našem výzkumu docházelo k vynechání inverze v otázkách doplňovacích. Jednoduchá inverze byla zapomínána ve vícero případech po tázacím příslovci *comment*:

**Comment marketing peut influencer le choix du consommateur ? *mais comment on peut les vendre si personne ne sait qu'ils existent? *Comment elle tient ce poste ? *Comment le secteur du tourisme change ?*

Analogická interference nastala po tázacím zájmeně po předložce: *Sous quelle forme vous les prenez ou les prendriez?*

Vynechání inverze se týkalo vět se zvrtným slovesem:

**Comment vous vous informez sur des compléments alimentaires?*

**Comment vous vous décidez pour choisir un produit plutôt qu'un autre?*

Dále byla inverze opomínána se zájmenem *quel*:

**Selon quels critères, les gens choisissent l'agence de voyages auprès de laquelle ils vont acheter un forfait ?*

**A quel moment les gens achètent des forfaits ?*

Pokud ovšem zájmeno *quel* nepředchází předložka, musí být v otázce složená inverze:

**Quel impact causent les média moderne sur élève?*

3.1.2.2 *Složená inverze*

Obecně vzato se složená inverze užívá „v otázkách, ve kterých je podmětem jméno (obecné nebo vlastní) nebo samostatné zájmeno (Zde totiž nelze užít inverze

jednoduché)“ (Hendrich aj., 2001, 601). „Je-li otázka záporná, složená inverze je povinná, i když sloveso nemá žádný předmět“ (Hendrich aj., 2001, 604). Např. **Qui n'aurait pas connu le fameux Swoosh de Nike, la coquille Saint-Jacques de Shell ou le bonhomme Bibendum de Michelin ?*

„Začíná-li otázka příslovcem *pourquoi*, následuje rovněž složená inverze“ (Hendrich aj., 2001, 604), což nebylo dodrženo v našem korpusu v těchto případech:

**Et pourquoi le logo prend de plus en plus grande importance dans la société contemporaine ? Pourquoi la France est une destination touristique numéro un ? Mais alors pourquoi Apple se débrouille si bien avec les ados ?*

Složená inverze v otázce doplňovací se uplatňuje, pokud: „Otázka začíná nepřímým předmětem (táz. zájmenem s předložkou) nebo tázacím příslovcem a za slovesem následuje předmět přímý (bez předložky) nebo doplněk nebo příslovečné určení“ (Hendrich aj., 2001, 603). K interferenci došlo v našem výzkumu v této větě: *Avec quel élément vous avez associé la couleur violette ?*

Složené inverze se neužívá, je-li ve větě podmětem *qui* nebo *quel(s)*, *quelle(s)* + podst. jméno nebo *combien de* + podst. jméno. V tom případě nastupuje slovosled: podmět + přísudek + předmět (doplněk) (Hendrich aj., 2001, 603).

Toto pravidlo nebylo dodrženo např. v následujícím případě: **Qui a-vous influencé le plus à la décision?* Naopak tam, kde výše zmíněná zájmena nebyla podmětem, studenti inverzi zapomínali: *Quelles agences de voyages les habitants de Kolín préfèrent ? Combien d'argent vous dépensez chaque mois pour les chewing-gum ?*

Docházelo také k situaci, kdy studenti sice věděli, že mají vložit inverzi, ale byla vytvořená chybně. K těmto případům docházelo ve spojení se zájmenem *y*: *Il y a t-il des instruments pour sa création?* Někdy se studenti uchylovali k hovorové formě, nepatřičné vzhledem ke kontextu: **Vous avez combien de fournisseurs des panneaux de porte de cuisine ? *Donc, quoi exposer, sur quoi se concentrer ?* Stylově nevhodné byly také krátké otázky využívající elipsy: *Pourquoi indispensable ? La Raison ? Comment ?* Podobně v dotaznících, vypracovaných studenty v rámci diplomových prací, byly

dohledány otázky: *Votre sexe est? Pourquoi ces couleurs?* Další stylisticky nevhodně položená otázka se doptávala na názor čtenářů: *Et alors quelle est votre version ?*

Jindy zase chyběla pomlčka: **Qui choisiriez vous ? Y- a t il encore une part du monde?*

Došlo také k vyšinutí z vazby: **Mais comment devrait donc avoir l'air un bon logo?* Dále se objevily otázky, kde bylo nadbytečně použito *que*: *Quel type de gomme que vous préférez?*

Inverze také chyběla i u otázek zjišťovacích: **Les feedbacks positifs **influencent** vous pour l'achat même pour le prix plus élevé ? *On va créer la boutique nous mêmes ou à l'aide d'une société ?*

Studenti také zaměnili nepřímou otázkou za přímou a chybně v ní psali otazník: *De ce point de vue, il est intéressant de se poser une question pourquoi on pense à la France comme à « douce France » ?*

Naopak pokud je otázka doplněna o podmínkové souvětí, je nutné dodržet slovosled a také souslednost časovou podmínkových vět: **Si elle n'est PAS ISOLÉE et les travaux éventuels de rénovation **concerneraient** l'isolation, vous isolerez quelles partie de votre maison?* V tomto případě vztažné zájmeno patří ihned za větu vedlejší a je nutná jednoduchá inverze.

3.2 Souvětí

Jak jsme již dříve uvedli, pokud má věta více propozic, nazýváme ji souvětím. Ve francouzštině jsou propozice vzájemně propojeny následujícími syntaktickými vztahy: koordinace, subordinace, juxtaopozice, vsuvka a korelace. K interferenci docházelo při porušení pravidel, které tyto syntaktické vztahy implikují, popř. při vytváření nadbytečně komplikovaných syntaktických konstrukcí. Nejprve uvedeme definici jednotlivých syntaktických vztahů a posléze zmíníme interference spojené s jednotlivými spojovacími výrazy.

3.2.1 Juxtapozice

Syntaktický vztah mezi větami nemusí být v souvětí realizován, tomuto případu pak říkáme juxtapozice. V tomto smyslu Čermák zdůrazňuje, že se jedná o „prosté položení, umístění něčeho vedle něčeho jiného, tedy bez syntaktického vztahu“ (Čermák, 2011, 178).

Vytváří se mezi dvěma podobnými členy, větami, slovy nebo skupinami slov majícími stejnou funkci vzhledem ke slovesu nebo k větě. (...) Pořádek prvků je teoreticky zaměnitelný, i když občas, obzvláště tehdy, jsou-li ve hře vztahy časové následnosti, by to bylo prakticky nemožné. Pokud jde o sémantické hodnoty, jsou četné: slučovací, odporovací, důsledkové (Gardes-Tamine, 2006, 46).

Juxtapozice je pro odborný jazyk typická, zejména pokud jde o výčet. Juxtapozice byla nevhodně vytvořena tam, kde bychom spíše čekali důsledkový vztah vyjádřený spojkou. **Nos clients sont souvent trop occupés et pressés, nous voulons eux offrir une solution efficace par notre produit.* K interferenci vztahující se k vyjádření prostředku pomocí spojení *par notre produit* jsme se již vyjádřili výše.

3.2.2 Větné vsuvky

Specifickým případem je vsuvka (parenteze), která je také připojena beze spojek, a je charakterizována „jako syntakticky nezačleněná vložená poznámka, komentář apod.“ (Čermák, 2011, 304). Hendrich aj. dále doplňují k vsuvkám:

Na rozdíl od uvozovacích vět (...) větné vsuvky mají sice také podobu dvojčlenných vět (hlavních nebo vedlejších, zvláště podmínkových nebo srovnávacích), avšak slouží pouze k doplnění nebo k vysvětlení obsahu věty, do níž jsou vloženy, popřípadě k vyjádření stanoviska mluvčího k obsahu této věty. (...) V pravopise se oddělují čárkami, závorkami nebo pomlčkami (Hendrich aj., 2001, 588).

V našem korpusu se vsuvky vyskytovaly jen ojediněle a samy o sobě nepředstavovaly interference, např. (*comme c'est le cas des textes commerciales*), (*si on met des liens dans le texte*), (*sites proposent des activités de vente, tels que la Fnac.com, la Sncf.fr,...*).

3.2.3 Koordinace

Obecně nejčastějším syntaktickým vztahem mezi dvěma prvky, větami, odstavci byl vztah koordinační (viz 3.2.3.4, tabulka č. 12). Jedná se o „syntaktický nebo slovtvorný vztah mezi rovnocennými členy nebo komponenty slova, fráze, věty“ (Čermák, 2011, 291). Ve vztahu k souvětí je tento vztah definován francouzskými lingvisty následovně:

Sdružuje dva identické členy do jednoho celku, na rozdíl od juxtapozice, která netvoří celek. Členy spojené koordinačním vztahem nejsou úplně nezávislé, ale spíše solidární k celku. Koordinace je formálně označena spojovacím výrazem na začátku druhé věty, který zároveň přebírá i předcházející věta. Tradičně se seznam těchto prvků limituje na *mais, ou, et, donc, ni, car, or*. Říkáme, že spojky nejsou mobilní a nekombinují se navzájem. Musíme z nich tedy vyjmout *donc*, které se může objevit i jinde než na začátku věty (...), a které se může kombinovat s *et* (...). Je proto lépe zaujmout pružné stanovisko a definovat souřadící spojky jako spojky nemající vztah ke slovesu nebo k jinému prvku věty na rozdíl od příslovce implikujícího přítomnost předcházející jednotky a sloužící jako prvek spojení. Můžeme tak k nim přiřadit *puis, ensuite, toutefois, pourtant, cependant, enfin* (Gardes-Tamine, 2006, 46).²⁷

Jiní autoři, např. *Le bon usage*, striktně oddělují souřadící spojky a tzv. anaforické příslovce, (příslovce, které vytváří vztahy s tím, co předchází v diskurzu), kam bychom zařadili výrazy jako *ensuite, pourtant* apod. (Grevisse, Goosse, 1993, 1350). Hlavním argumentem je právě jejich kombinovatelnost se souřadícími spojkami ve vlastním slova smyslu.

²⁷ Elle unit deux membres identiques dans un ensemble, à la différence de la juxtaposition qui ne crée pas un tout. Les membres liés ne sont donc pas tout à fait indépendants, mais plutôt solidaires de l'ensemble. Elle est marquée formellement par la présence en tête de la deuxième proposition d'un outil de jonction, qui reprend en même temps la proposition précédente. Traditionnellement, la liste de ces éléments se limite à *mais, ou, et, donc, ni, car, or*. On dit que les conjonctions ne sont pas mobiles et ne se combinent pas entre elles. Il faut alors en exclure *donc*, qui peut apparaître ailleurs qu'en tête (...) et qui peut se combiner avec *et*. Il convient plutôt d'adopter une position souple et de définir les conjonctions de coordination comme des éléments n'ayant pas de rôle par rapport au verbe ou à tout autre élément de la phrase à la différence des adverbes, impliquant la présence d'une unité antérieure et servant d'éléments de jonction. On peut donc y intégrer *puis, ensuite, pourtant, cependant, toutefois, enfin*, etc.

V českém kontextu je spíše zdůrazňován termín souřadné souvětí a jeho tradiční dělení podle významových vztahů mezi větami:

1. souvětí slučovací (*addition*): spojky – *et, ni*, příslovce – *puis, ensuite*,
2. souvětí odporovací (*opposition*): spojka *mais*, příslovce a příslovečná sousloví – *cependant, pourtant, au contraire, en revanche, par contre, néanmoins, seulement, toutefois*,
3. souvětí stupňovací (*degré*): příslovečné sousloví *non seulement...mais aussi (mais encore)*,
4. souvětí vylučovací (*alternative*): spojky – *ou, sinon*, spojková sousloví – *ou bien, soit...soit, (soit...ou)*, příslovečné sousloví *tantôt...tantôt*,
5. souvětí důsledkové (*conséquence*): spojka *donc*, příslovce – *ainsi, alors, aussi* (ve významu ‚a proto‘), příslovečná sousloví – *c'est pourquoi, par conséquent*,
6. souvětí důvodové a vysvětlovací (*cause*): spojka *car*, příslovečné sousloví *en effet* (Hendrich aj., 2001, 612–614).

Vidíme tedy, že množina koordinačních spojovacích výrazů se nám zvětšila. Vzhledem k různorodosti a k počtu logických vztahů, které vyjadřují souřadná souvětí, se u nich často projevuje porušení syntaktických pravidel. V korpusu se tak objevuje nesprávné propojení vět, použití šroubovaných konstrukcí a nerespektování slovesných způsobů, které jsou vyžadovány spojkami. V části o konektorech poukážeme na interference nalezené ve vztahu k jednotlivým souřadícím spojovacím výrazům.

3.2.4 Subordinace

Subordinace je vztahem závislostním a v obecné rovině se podobně jako koordinace může týkat jak vět, tak jednotlivých větných členů. Francouzští lingvisté ji popisují následovně:

Budeme ji definovat jako vztah neautonomní věty k větě hlavní. Jestliže hlavní věta a vedlejší věta podřadná tvoří jeden celek, stejně jako věty souřadné, obě dvě tyto věty si nejsou rovnocenné a jedna závisí na druhé. Věta vedlejší je uvozena jinou spojkou než souřadnou jako např. *quand, puisque* nebo spojkovým souslovím *même si, dès que*,

což vylučuje ze seznamu vedlejších vět věty infinitivní a participiální (Gardes-Tamine, 2006, 48).²⁸

Hendrich aj. dále rozlišují mezi vedlejšími větami uvozenými buď vztažnými zájmeny, nebo vztažnými příslovci (oba tyto druhy vět nazýváme vztažnými) a mezi vedlejšími větami začínajícími spojkami (pak to jsou věty spojkové) (Hendrich aj., 2001, 614). V našem korpusu se u subordinace nejvíce projevovala záměna slovesných způsobů (konjunktivu za indikativ) a časová souslednost, kterou popisujeme v následujícím textu. Další případy jsou popsány v částech u jednotlivých konektorů.

3.2.4.1 Záměna slovesných způsobů

K interferenci docházelo zejména v konstrukcích, kdy věta řídicí vyžadovala konjunktiv ve větě vedlejší. Záměna byla nalezena u podmětných vět uvozených spojkou *que* vyjadřující nejistotu a u předmětných vět uvozených spojkou *que* vyjadřující povinnost a předpoklad.

Podmětné věty uvozeny spojkou que

**Il n'est pas probable que Boiron sera menacé par (...)*

**Il n'est de tout facon pas sûr, que la compétition apportera du profit.*

** (...) si vous n'êtes pas certains qu'ils ont un potentiel énorme.*

**Il est possible que le taux de change d'Euro va baisser.*

**Il semble que l'image du site devient plus vive.*

**Néanmoins, il semble que l'achat des ventilateurs aurait autant d'effet et le coût serait considérablement plus petit.*

²⁸ On la définira comme la relation d'une proposition non autonome à une proposition principale. Si la subordonnée et la principale forment bien un tout comme les propositions coordonnées, les deux ne sont pas sur un plan d'égalité, et l'une dépend de l'autre. Une proposition subordonnée est introduite par une conjonction autre que les conjonctions de coordination, comme *quand*, *puisque*, ou par une locution conjonctive comme *dès que*, *même si*, ce qui exclut de la liste des propositions subordonnées les infinitives et les participiales.

Zde se jedná o typickou záměnu s kondicionálem, který bychom použili v českém jazyce.

Předmětné věty uvozeny spojkou que

K chybnému vyjádření předpokladu docházelo v těchto případech:

Supposons que la construction de la pension **aura lieu en 2012.*

Supposons que la part des ventes **diminuera à 55 %.*

Interference při vyjádření povinnosti vznikaly např. v těchto případech:

L'autorité a ordonné que le départ d'autocar **devait (doive) être.*

Advin veut que la société de son client **sera (soit) proche.*

Il est donc ordonné, que le niveau de stock du magasin **doit (doive) rester le même.*

3.2.4.2 Časová souslednost

Souslednost časová byla nejčastěji porušována tam, kde se ve francouzštině současnost s dějem věty řídící vyjadřuje ve vedlejší větě imperfektem. Uvádíme typické příklady, kdy k ní docházelo u vedlejších vět předmětných:

On a déjà mentionné que pendant les vacances d'été les rivières **ressemblent plutôt à des autoroutes surchargées, en hiver on peut faire du ski dans les stations de montagne.*

L'entreprise savait que la situation sur le marché tchèque a **été favorable donc les dirigeants ont décidés de rentrer d'abord sur le marché slovaque.*

** On a dit que les entreprises **sont obligées** d'adapter leurs produits globaux aux marchés locaux.*

**On a constaté que la segmentation est importante pour trouver le moyen optimal de communication avec les consommateurs.*

On a déjà énoncé que gérer les bases de données sur les clients, donc sur les touristes, et de surveiller la satisfaction de chaque individu au niveau national **n'est pas possible.*

Nesmíme nicméně zapomínat na pravidlo, které uvádí Hendrich aj., že „vyjadřuje-li vedlejší věta stále platnou skutečnost nebo děj trvajícím v přítomnosti, lze pro zdůraznění užít přítomného času místo imperfekta (Hendrich aj., 2001, 435). Tyto případy se vyskytly v korpusu také.

3.2.5 Korelace

Korelace znamená v nejobecnějším pojetí „vzájemnou a systémovou podmíněnost“ (Čermák, 2011, 292). Francouzští lingvisté používají tento termín k vyjádření vztahu mezi větou hlavní a vedlejší:

Korelovanými větami nazýváme věty začínající na *que* (nebo *pour que*) a které jsou řízeny slovem (jiným než slovesem nebo podstatným jménem) ve větě nebo ve větě vedlejší, jejíž jsou součástí (Grevisse, Goosse, 1993, 1621).²⁹

Výrazy, které uvádí korelativní věty, jsou podle *Le bon usage* (Grevisse, Goosse, 1993, 1622–1624) následující: příslovce míry – *plus, davantage, moins, aussi, autant, si, tellement, tant, assez, suffisamment, trop*, dále *ailleurs, ainsi, autrement, plutôt*; syntetická srovnávací příslovce – *mieux, pis*; přídavná jména – *autre, même* (někdy zájmeno), *tel*, syntetická srovnávací přídavná jména – *meilleur, moindre, pire*; a v neposlední řadě sloveso *préférer* v hlavní větě spolu s výrazem *plutôt que de* ve větě vedlejší.

Interference v tomto vztahu byly nalezeny u stupňovacího souvětí uvedeného konektorem *même pas* (viz stupňovací konektory).

²⁹ Nous appelons propositions corrélatives des propositions introduites par *que* (ou *pour que*) et qui sont commandées par un mot (autre que le verbe ou qu'un nom) de la phrase ou de la proposition dont elles font partie.

3.2.6 Konektory

V předchozích částech jsme již signalizovali existenci konektorů, ale jejich definici nastíníme až nyní. Konektory jsou v nejširším slova smyslu chápány jako „slova nebo spojení slov sloužící k propojení dvou vět nebo dvou slov“ (Tropes, 2014). V českém prostředí je tento termín často používán v rámci diskurzivní analýzy a textové lingvistiky: „Tyto textové jednotky zajišťují spojování jednotlivých textových částí (jednotlivých slov, výpovědí, odstavců), čímž určují funkci těchto částí v rámci celku textu“ (Klabíková-Rábová, 2014, 78). Ve Francii je tento pojem spojován i se syntaxí, a jak dokládá Ondřej Pešek (2011, 15) ve svém díle *Argumentativní konektory*, můžeme se setkat se dvěma odlišnými typy definic v rámci syntaxe. Užší pojetí termínu konektor zahrnuje pouze spojky podřadící, souřadící či spojková sousloví. V širším smyslu termín označuje všechny jednotky, jejichž syntaktickou funkcí je připojovat, a to buď věty mezi sebou, nebo jmenná či adverbiální syntagmata k jiným syntagmatům uvnitř větné struktury. Pešek (2011, 15) dále upozorňuje, že takto definovaný termín konektor je pak užíván jako generické označení tradičních slovních druhů jako jsou spojky, předložky či příslovce.

Termín konektor se tak jednoznačně odlišuje od dříve užívaného pojmu *mot-outils*, který zahrnoval zejména spojovací a uváděcí výrazy (Grevisse, Goosse, 1993, 560–561). V této souvislosti jsou také zmiňovány tzv. logické artikulátory, které jsou hyperonymem konektorů (Klabíková-Rábová, 2014, 22).

Vzhledem k analytičnosti francouzského jazyka jsou konektory hojněji užívány ve francouzštině než v češtině, čímž se vytváří prostor pro interferenci. V této části uvádíme pouze konektory, které byly chybně používány. Statistiky použití jsou pak uvedeny níže (viz 3.2.3 Morfologie a syntax odborného stylu).

3.2.6.1 Časové konektory

Interference byly nalezeny u konektorů *quand* a *avant que*.

Quand (spojka pocházející z tázacího příslovce *quand*; původem z klasické latiny *quando*).

Spojka *quand* – česky ‚když‘ – má v češtině širší využití, což může způsobovat interference: **Par exemple, en ce cas, les étudiants de l'Université d'Opava attirent l'attention sur leur école par une vidéo choquante quand l'un des étudiants tombe sous la voiture.* Jednak bychom v této větě čekali vyjádření prostředku spíše pomocí přechodníku namísto předložky *par*, tedy *en diffusant le vidéo choquant*, jednak věta *l'un des étudiants tombe sous la voiture* není vedlejší větou příslovečnou časovou, ale větou vztažnou rozvíjející větný člen *vidéo*. Ve francouzštině je tedy nutné vyjádřit vztah jinými prostředky, např. *vidéo qui montre un étudiant*.

Dále ve spojení se slovem *cas* nelze napojovat vedlejší větu spojkou *quand*, ale je třeba využít vztažné příslovce *où*: **Il y a des cas quand le client arrive.* Jedná se totiž o vedlejší větu vztažnou přívlastkovou, nikoliv o větu příslovečnou časovou.

Avant que (původem z pozdní latiny *abante*)

U spojkového sousloví *avant que* se objevují dva typy interferencí. V případě, že je výpověď situována do minulosti, je konjunktiv zaměňován s minulým časem složeným:

Avant que nous **avons reconnu du marché des compléments alimentaires, les gens ont utilisé des produits populaires.*

Pokud jde o vyjádření budoucnosti, je konjunktiv zaměňován s budoucím časem jednoduchým:

La réaction immédiate d'acheter le produit avant que le prix **augmentera de nouveau est typique pour 7 % des gens (...).*

3.2.6.2 Podmínkové konektory

Interferenci způsobovaly konektory *si, comme si, à supposer que*.

3.2.6.2.1 *Si*

Studenti většinou vyjadřovali skutečnou podmínku, nebylo tedy nutné aplikovat složitá pravidla týkající se konstrukce podmínkových vět s předložkou *si*. Přesto docházelo k zapomínání budoucího času ve větě hlavní u podmínkové věty vyjadřující podmínku možnou. Nejčastěji byl v hlavní větě ponechán přítomný čas: **si le consommateur est vraiment intéressé par le produit, il l'achète tout de suite avec le première changement de prix*. Dále byl ve větě hlavní správně budoucí čas, ale místo *futur simple* byl použit *futur proche*. **Si le texte est bien fait, le visiteur va lire le reste de texte (...)*

Méně častý byl pak chybně uvedený budoucí čas ve větě vedlejší: **si notre activité sera (était) réussie nous sommes (serions) persuadés*.

3.2.6.2.2 *Comme si*

V případě spojení *comme si* (česky jako kdyby) je třeba použít imperfektum nebo předminulý čas, protože tato spojka vyjadřuje neskutečnou podmínku. V našem korpusu byl dohledán následující chybný příklad: **comme si l'image de la marque revient au début*.

3.2.6.2.3 *À supposer que*

Podobný případ chybného vyjádření neskutečné podmínky nastává u spojkového sousloví *à supposer que*, které je méně časté.

**L'AIESEC évolue très vite, d'un jour à l'autre et il est très difficile de définir une structure fixe à supposer qu'elle durera pour toujours*.

3.2.6.3 Odporovací a přípustkové konektory

Ve frankofonní lingvistice se často spojuje odporovací způsob a přípustka. Pokud je lingvisté rozlišují, může se stát, že některý z konektorů je u odlišných autorů řazen

v různých skupinách, např. spojka *cependant*. Proto jsme se rozhodli tyto dvě kategorie nerozlišovat.

Odchytku od normy způsobovala zároveň nejfrekventovanější spojka *mais*.

3.2.6.3.1 *Mais*

Mais (lat. příslovce *magis* ‚více‘) „spojuje dvě slova, dvě syntagmata, dvě věty, dvě fráze, které mluvčí (pisatel) dává do opozice podobně jako příslovce *pourtant*, *cependant*“ (Grevisse, Goosse, 1993, 1552). *Mais* bylo velmi častou spojkou v našem korpusu (1444) a vůbec nejčastější spojkou, která se objevovala na začátku věty, a sloužila tak k propojování sousedních vět.

Spojku *mais* nelze užít před přičestím přítomným, protože se nejedná o koordinační vztah dvou propozic ani stejných větných členů:

**Ensuite, on peut trouver sur le marché l'entreprise NHL zdraví (Ligue homéopathique nationale) qui siège à Ostrava mais ne proposant que quelques produits homéopathiques.*

Studenti kombinují spojku *mais* se spojkovým souslovím *quand même* – **mais quand même* (5), což vytváří pleonasmus.

3.2.6.4 *Stupňovací konektory*

V odborném jazyku je také chybné užití hovorového výrazu *même pas* ve významu ‚dokonce ani‘, viz příklad:

**Même pas après l'appel avec cette employée, on n'a pas réussi à obtenir les informations demandées.*

3.2.6.5 *Důsledkové konektory*

Výplňkové *donc* se užívá na všech úrovních jazyka. Podle Miličkové (2002, 63–64) je možná jeho záměna s *pourtant* (*donc* česky ‚tedy‘ a *pourtant* česky ‚přece‘). V korpusu bylo nalezeno jeho nadměrné užití: **Cette distinction est aussi importante, car la ville*

est saturée par les affiches sur les événements de tous genres, il est donc bien de faire l'accent sur le fait, que la compétition du PA et donc un événement unique, aura lieu.

Aussi na začátku věty značí důsledkový vztah, a podle Hanseho (1949, 387) je u něj možná, nikoliv povinná, inverze. V korpusu se inverze po tomto výrazu nevyskytovala. Nicméně studenti *aussi* na začátku věty používali ve významu ‚také‘, a nikoliv ‚a proto‘. Např.: *Parmi les intermédiaires les plus fréquents on doit souligner les agences de voyage qui composent et vendent un produit spécifique : des voyages. Aussi l'Internet joue son rôle d'un médiateur important.* Můžeme tak přeformulovat: *Internet joue aussi un rôle d'un médiateur important.*

Je zajímavé, že francouzské příslovečné sousloví ‚a proto‘ s hovorovým příznakem *du coup* bylo používáno studenty stejně často jako jeho nepříznačový ekvivalent *par conséquent* (viz příloha č. 4). Hovorové *du coup* tak se zbytkem textu v odborném stylu vytváří nesourodé kombinace. **Du coup, le rédactionnel de la version étrangère doit être réduit.*

3.2.6.6 Příčinné konektory

Nejčastějším konektorem byla spojka *car*, která se také nejvíce odchylovala od normy.

3.2.6.6.1 Car

Spojka *car* pochází z latinského příslovce *quare*, vytvořeného aglutinací *qua re*, doslova ‚*par quelle chose*‘. Ve staré francouzštině sloužilo jako příslovce posilující imperativ. (Grevisse, Goosse, 1993, 1554). ‚*Car* vyjadřuje jen vysvětlení, důvod toho, co bylo oznámeno v předchozí větě,“ na rozdíl od *parce que*, které „zpravidla předkládá skutečnou příčinu“ (Hanse, 1949, 154). *Car* až na výjimky nemůže být na začátku věty, nemůže být uvedeno *c'est...que*, nemůže uvozovat větu odpovídající na otázku proč (Grevisse, Goosse, 1993, 1553).

Studenti spojku *car* chybně kladli na začátek věty: **Car Chewy Drive-gum est la gomme sans sucre et avec xylitol, il garde les dents blanches et il améliore la santé de la prestation.* Zde by mohla být nahrazena spojením *Etant donné que*. Chybné *car* na

začátku věty by mohlo být také nahrazeno *puisque*: **Car je connais les lieux d'achat, je peux m'en préparer et alors concentrer mes efforts et moyens dans ces endroits en priorité.* V této větě je tak stylisticky nevhodné vložení *alors* ve významu ‚a tak‘. Další možností je spojení počátečního *Car* s předcházející větou: **Nous avons choisi le nom délibérément. Car c'est une gomme qui fonctionne tantot comme un stimulant de l'énergie et tantot comme un chewing-gum (...)* V souvislosti se spojkou *car* může studentům pomoci pravidlo: *D'abord exposer, puis expliquer.* V překladu nejdříve o něčem referovat, a poté vysvětlit.

Studenti také vytváří komplikovaná souvětí s větami souřadnými i podřadnými, která jsou neobratná i v případě, že je přeložíme do češtiny. Chyby se navíc často kumulují.

Car je choisis les gens 18-30 age,³⁰ il faut prendre en considération que puisque ce sont étudiants, jeunes travailleurs, etc., ils ne sont pas habituellement très riches.

Větu můžeme přeformulovat, vyměníme-li souřadící spojku *car* za podřadící *puisque*.

Puisque je choisis des gens entre 18 et 30 ans, il faut prendre en considération que ce sont des étudiants, jeunes travailleurs, etc., et qu'ils ne sont pas habituellement très riches.

Dalším příkladem extrémně komplikovaného souvětí je např. tato věta:

Donc, à cet égard en particulier je mis en lumière les effets encourageants de la gomme à mâcher, la vitesse de l'effet de la caféine dans le corps humaine et dont et le manque de prétention de temps et aussi l'avantage financier – paiement juste pour une chose, qui offre deux utilités : La gomme comme la prévention de la carie dentaire, et de maintenir une haleine fraîche dans la cavité buccale et de l'effet immédiat dans la stimulation du remplissage frais dans le chewing-gum.

³⁰ Vysvětleno viz II, 4.2.

Odhlédneme-li od četných nepřesných formulací, kterým se věnujeme níže, můžeme tuto větu přeformulovat pomocí spojení *à savoir*, uvádějícího výčet, a nahrazením *aussi* spojením *ainsi que*.

Donc, à cet égard en particulier j'ai mis en lumière les effets bénéfiques de la gomme à mâcher, à savoir la vitesse de diffusion de la caféine dans le corps qui permet un gain de temps ainsi qu'un avantage financier puisque l'on paye un produit qui offre deux utilités : la prévention des caries dentaires et le maintien d'une haleine fraîche avec un sensation de frais immédiate.

3.2.6.6.2 *En effet*

Někdy může docházet k pleonastickému užití konektoru *en effet*, pokud je již důvodový vztah naznačen dvojtečkou. Spojovací výraz *en effet* je do češtiny překládán jako *totiž, ovšem vždyť*, nicméně je studenty často chápán ve významu ‚v podstatě, vlastně‘ a interferuje tak s francouzským *en principe*.

**Quant aux différences entre le français et le tchèque, cela relève de la typologie : en effet, nous pouvons désigner le français comme une langue analytique et isolante.*

3.2.6.7 *Vysvětlovací konektory*

U některých studentů lze vysledovat chybné použití sousloví *à savoir*: **Il faut identifier les besoins des consommateurs, à savoir la concurrence – son orientation et ses faiblesses, et identifier les menaces externes et les faiblesses de l'agriculteur. A savoir* totiž uvádí výčet a můžeme je nahradit *c'est-à-dire* např. podle *Larousse online*.

3.3 **Shrnutí**

V jednoduché oznamovací větě dochází k porušení kongruence a valence. Odchytky od normy byly zaznamenány u shody determinantu a podstatného jména, u shody podmětu a přívlastku a také u shody podmětu a přísudku. Porušení valence se projevovalo chybnou elipsou (předložek, které jsou součástí slovesných vazeb, osobních a zvrtných zájmen, částice *ne* a celých ustálených spojení) a také zeugmatem. Valence

byla porušena také na základě pleonasmu, kontaminace, chybné inverze a anakolutu. Ke kontaminaci docházelo mimo jiné v souvislosti s francouzskými skladebními výplněmi (**c'est de savoir que*). Chybná inverze byla způsobena záměnou postavení podmětu a přísudku ve větě, případně doplňku, chybným postavením příslovečného určení ve větě struktuře. Identifikovali jsme chybně vytvořené konstrukce na základě kalku. Do této kategorie řadíme: chybné vytvoření syntagmat dosazením slovesa do druhé části syntagmatu na místo podstatného jména, chybnou záměnou přívlastku shodného a neshodného, chybné vkládání částice *de* u syntagmat vytvořených na základě juxta pozice (*page d'Internet*), doslovné přeložení českého 7. pádu vyjadřujícího prostředek pomocí spojky *par*, chybné vytvoření spojení, která nejsou popsána ve slovníku: **être devant la concurrence*, **faire accent sur*.

Ve větě tázací docházelo k odchylce od normy na základě inverze. Vynechání jednoduché inverze nastávalo v doplňovacích otázkách po tázacím zájmenu *comment* a po spojeních tázacího zájmena *quel* a předložky (*sous quel forme*, *selon quel* apod.). Ve specifických případech, kdy je nutno použít složenou inverzi, docházelo také k jejímu opomenutí. Složená inverze chyběla v záporných otázkách a po příslovci *pourquoi*. Složená inverze byla chybně vytvořena po zájmenu *qui* ve funkci podmětu, kde být vůbec nemusí. S odborným jazykem interferovala hovorová forma otázek. Inverze chyběla v otázkách zjišťovacích. Došlo také k záměně nepřímé otázky za přímou a k chybnému vytvoření inverze se zájmenem *y*.

Juxta pozice byla použita místo důsledkového vztahu, u větných vsuvek se nevyskytovaly odchylky. V rámci vztahu subordinace docházelo k interferencím v konstrukcích, kdy věta řídicí vyžadovala konjunktiv ve větě vedlejší, a to u podmětných a předmětných vět uvozených spojkou *que*. Docházelo k nedodržování časové souslednosti ve vedlejších větách předmětných odkazujících se na předchozí text (např.: *on a déjà mentionné que*).

V rámci subordinace, koordinace a okrajově i korelace vznikaly chyby ve větách v závislosti na použití konektorů, které jsme pro větší přehlednost rozdělili do skupin: odporovací a přípustkové (*mais*), příčinné (*car*, *en effet*), podmínkové (*si*, *comme si*, *à supposer que*), důsledkové (*donc*, *aussi* ve významu ‚a proto‘, *du coup*), časové (*quand*,

avant que), stupňovací (*même pas*), vysvětlovací (*à savoir*). U slučovacích, vylučovacích, srovnávacích a prostorových konektorů chyba zaznamenána nebyla.

4 Lexikologie

Vycházíme-li ze saussurovského rozdělení znaku, můžeme konstatovat, že odchylky od normy vznikají jak na straně *signifiant*, tak *signifié*.

4.1 Nová slova – záměna *signifiant*

Rozlišujeme dále, zda se jedná o slovo, nebo o slovní spojení.

4.1.1 Nová slova

Studenti si také občas vytvářejí nová slova na základě internacionalismů, které znají z češtiny, popř. angličtiny a u kterých předpokládají existenci i ve francouzském jazyce: **expander* – expandovat – *se développer sur le marché*, **sériorité* – serióznost – *caractère sérieux*. Pod vlivem češtiny i angličtiny dochází k vytvoření nového slova **respondant* (31), **respondent* (2) také **répondants* – česky *respondent* – francouzsky *sondé* (23). Jedná se tedy o významnou chybu. Ze stejných důvodů interferuje s menší četností lexém *databáze*, anglicky *database*, chybně fr. **database* (2) – správně fr. *base de données*.

Studenti také zaměňují české slovo *export* a jeho francouzský ekvivalent *exportation* a podobně *import* a *importation*.³¹ **Le premier est pour les distributeurs à l'export*, správně: *exportation*. Nicméně pod vlivem angličtiny se začínají objevovat slovní spojení jen s *export* ve funkci přívlastku, např. *diagnostic export*, *directeur export*, *ventes export*.

K intralingválním interferencím patří také chybné použití předpony *in-* vyjadřující zápor ve slově **inconnnaissance* – správně *méconnnaissance*. Student tuto předponu

³¹ Možnou příčinou připojení přípony *-ation* k výpůjčkám *export* a *import* tak mohla být homofonie s lexémem *importe*, je již používáno ve spojení *n'importe quoi, peu importe...* apod.

pravděpodobně analogicky odvodil od jiných slov začínajících předponou *con-* a tvořících zápor pomocí předpony *in-*, např. *inconscient*. Naopak mezijazykovou interferencí je chybné přidání prefixu *co-* ve slově **co-former* vytvořeného na základě analogie s českým lexémem *spoluvytvářet*. Francouzština v tomto významu používá *co-construire*.

Chyba může nastat i v kořenu slova v případě, že slovo ve francouzštině i češtině bylo odvozeno z latinského základu, ale podléhalo odlišnému jazykovému vývoji, např. u lat. *publicare* > fr. *publier*; česky *publikovat* a studenty pak chybně psáno **publiquer*. Podobně chyba v kořenu slova vzniká u výpůjček z řečtiny, např. **chemie*, které přešlo ze středověké řečtiny *khêmeia* do středověké latiny *chimia* > fr. *chimie*, česky *chemie*. Interferenci způsobuje řec. výpůjčka *teoretický*, která je do francouzštiny chybně překládána jako **théoretique* (7, 45 %), zatímco ve francouzštině nacházíme lexém *théorique* < lat. *theoricus* < řec. *theōricos*. Do češtiny se tato řecká výpůjčka dostala pravděpodobně přes němčinu, něm. *Theoretisch*.³²

4.1.2 Nová slovní spojení

K interferenci dochází u spojení v *globálním měřítku*, které je chybně překládáno doslovně – **dans la mesure globale*, podobně s jemným významovým odstínem v *mezinárodním měřítku* – **dans la mesure internationale* a přitom ekvivalentní francouzský výraz je *à l'échelle mondiale*, popř. *à l'échelle internationale*.

Podobně spojení **dans ce travail* není používáno v stejném kontextu jako české *v této práci* (ve významu ‚v této diplomové práci‘). Místo toho je používáno např.: *dans cette recherche*.

³² Srov. Český etymologický slovník (Rejzek, 2004)

4.2 Záměna významu – záměna *signifié*

Interferenci vytváří také přídavné jméno *effectif* a *efficace*. *Effectif* je překládáno jako ‚skutečný‘, ‚faktický‘, zatímco *efficace* jako ‚účinný‘, ‚působivý‘. Odchylna vznikala v těchto případech: **créer alors une stratégie marketing adéquate et plus effective*; **La gestion effective des ressources humaines*; **Pour que la communication placée sur le conditionnement soit effective*. **une promotion effective*. **Pour que cette phase soit effective, il faut toucher ses émotions*.

Na interferenci, ke které dochází mezi slovy *projet* – *plan* a jeho francouzskými ekvivalenty *projet* – *plan* upozorňuje již Miličková (2002, 123). Francouzský lexém *projet* má v českém jazyce význam ‚plán‘, ‚představa‘, ‚úmysl‘, zatímco *plan* se vztahuje k organizaci. V našem korpusu byla nalezena tato chyba:

**Chaque semaine, une réunion est organisée avec tous les membres de la filiale (qui) se réunissent pour établir de nouveaux projets (plan) et faire un bilan.*

Debyserův (1970, 53) příklad interference mezi slovesy *savoir* a *connaître* byl dohledán i v našem korpusu, např. **Dans cette catégorie on trouve plusieurs types de produits à savoir*.

Dochází také k záměně mezi *chiffre* a *nombre*: **Vu les nombres statistiques*, studentka zde nechtěla vyjádřit ‚počty statistik‘, ale ‚výsledky, statistická čísla‘. Podobně se spojení *le nombre de* a substantiva objevuje ve francouzštině pouze v jednotném čísle, a nikoliv v množném čísle: **les nombres des pages regardées pour un produit*.

Interferuje také **consomption* (‚strávení ohněm‘) a *consommation* (‚spotřeba‘), patrně pod vlivem angl. lexému *consumption* – česky ‚spotřeba‘.

Interference také vzniká mezi slovy *limite* a *limitation*: **Malgré cette limitation, nous pouvons déduire des tendances générales*.

Bylo také chybně přeloženo české *editovat* za francouzské *éditorialiser* – ‚psát editoriiál‘, i když student pravděpodobně znal sloveso *éditer*, které znamená ‚vydávat‘.

Plus le service et l'approche au client est **meilleur, plus le catalogue est **éditorialisé** : des couleurs sont plus vives, la qualité du papier est élevée, etc.*

Výraz *éditorialiser* může být nahrazen slovesem *peaufiner* nebo *travailler avec soin*. V tomto případě by francouzský mluvčí celou větu reformuloval:

*Plus le service et l'approche au client est **de qualité**, plus le catalogue est **peaufiné**, les couleurs sont plus vives, la qualité du papier est **plus** élevée, etc.*

K záměně došlo v případě *encourageant a bénéfique*: **les effets encourageants de la gomme à mâcher – les effets bénéfiques de la gomme à mâcher*. Doslovný překlad – ‚motivující účinky žvýkačky‘, pak může u rodilých mluvčích vzbuzovat úsměv.

Interference také způsobuje dvojice *âge a ans*: **les gens 18-30 age* správně **18-30 ans**.

Lexém *façon* se pojí s předložkou *de* a často se slovesem ve významu způsob jednání, bytí. Ve spojení s podstatným jménem znamená druh, nebo často stojí před podstatným jménem bez determinantu ve významu imitace *façon cachemire* (*Larousse online*). U studentů často dochází k jeho chybnému použití jako způsob něčeho ve spojení s podstatným jménem, např. **façon de la communication marketing* – správně: *mode de communication marketing*, **d'utiliser une autre façon de la différenciation – utiliser un autre moyen de différenciation*, **la façon de la réalisation – la forme*. K podobnému jevu dochází u slov *manière*: **manière de l'utilisation du service*, **cette manière de la promotion*, správně *cette forme*, **la manière de la vie naturelle – la manière de vivre naturelle*. Studenti tak upřednostňují obecný název před specifickým, který se ve francouzštině vůbec nepoužívá. K podobnému nadužívání obecného názvu dochází i u podstatného jména *types*: **nous allons présenter différents types de la communication*, lépe *forme de la communication*, *stratégies de la communication*.

K preferování obecných pojmenování před konkrétními dochází nejčastěji u slova *gens* (390). Často jej můžeme nahradit slovem *personnes*. Dále také ve spojení *beaucoup de gens* (13). Velmi alarmující je to např. v následující větě, kdy studentka mohla použít socioprofesionální kategorii, v tomto případě se konkrétně jednalo o lékaře a lékárníky, **beaucoup de gens de cette catégorie n'ont aucune connaissance de l'homéopathie*.

K nadužívání dochází u slovesa *regarder*, kdy v češtině se častěji užívá sloveso *dívat se*, zatímco francouzština využívá konkrétnějších pojmů. K interferenci tak dochází např. ve dvojici *regarder* a *consulter*. V češtině slyšíme *podívej se na webové stránky*, zatímco ve francouzštině je nutno použít sloveso *consulter le site d'Internet* – **Si on regarde les pages du web d'Atout France (...)*, podobně ve spojení zhlédnuté webové stránky – **des pages regardées* – správně *des sites consultés*.³³ K této chybě došlo např. v následujícím příkladě, kdy jsou myšleny výsledky vyhledávání: **Pourquoi les gens ne continuent-ils pas à regarder tous les résultats avant de prendre une décision ?* Další často zaměňovanou dvojicí je *regarder* a *suivre*, zejména pokud studenti chtějí vyjádřit, že jsou sledovány např. novinky. **Bien sûr que les marketeurs regardent bien les préférences des gens*. Jindy se zase nabízí nahrazení slovesa *regarder* spojením *prendre en considération, tenir compte*. **D'après mon questionnaire, concernant la population tchèque uniquement, les gens **regardent les feedbacks**³⁴ des vendeurs à 76 %*. V tomto případě navíc dochází k chybnému významu. Student chtěl patrně říct, že lidé přihlíží ke zpětné vazbě o prodejcích, zatímco věta znamená, že přihlíží ke zpětné vazbě prodejců. K chybné analogii nás v tomto případě vede slovesná vazba *parler de (quelque chose)* česky znamenající ‚mluvit o něčem‘, u nichž předložka *de* je překládána jako ‚o (něčem)‘. Pro správné vyznění je nutno vložit *les feedback à propos de vendeurs*, nebo *les feedback des acheteurs* – ‚zpětná vazba kupujících‘.

Studenti také občas zaměňují při odkazování sloveso *voir* a *regarder*: **Pour **regarder** ce questionnaire **regarder** l'annexe 3*. – Správně: *Pour consulter ce questionnaire voir l'annexe 3*.

³³ Lexém *page* lze použít v jednotném čísle ve významu ‚jedné stránky na webu‘, např. *page d'accueil*.

³⁴ O samotném výrazu *feedback*, pojednáme samostatně v části odborné slovní zásoby.

Sloveso *concourir*³⁵ nelze použít ve významu ‚konkurovat si‘ **Les écoles concourent pour leurs existences menacées*. Správná francouzská vazba je *faire la concurrence à qu'un*, popř. *concurrencer*. Stále častěji se objevují i zvrtné varianty *se faire la concurrence* nebo *se concurrencer*. Student zde chtěl vyjádřit předložkou *pour* příčinu, doslova ‚z důvodu jejich ohrožené existence‘, nicméně předložka *pour* v tomto kontextu vyjadřuje cíl. Správně je tedy nutno větu formulovat: *Les écoles se font concurrence pour leur survie*. Lze také vyjádřit příčinu větou vedlejší: *parce que leur existence est menacée*.

K další lexikální interferenci vytvořené na základě podobnosti slov dochází u sloves *faillir* (česky ‚málem něco udělat‘) a *faire la faillite* (česky ‚zbankrotovat‘). Zde je užitečné si připomenout srovnání českého a francouzského jazyka, kde Otomar Radina (1977, 44) vysvětluje, že ve francouzštině jsou velmi časté verbonominální vazby, které nahrazují slovesný vid. Studenti tak pravděpodobně ze slova *faillite* vytvořili sloveso: **Les chiffres d'affaire dans cette année ont baissé et plusieurs agences de voyages ont failli comme Tomi tour etc.*

České *učinit rozhodnutí* je chybně doslovně překládáno jako **faire la décision*³⁶ např. **ils font la décision*, zatímco ve francouzštině se pojí se slovesem *prendre*, správně tedy *prendre la décision*.

Na závěr uvádíme příklad, kdy může dojít k záměně významu celé věty:

**Chaque question consistait à savoir si les répondants voulaient ajouter quelque chose sur le sujet.*

³⁵ Může být transitivní: *Tendre conjointement avec d'autres éléments ou personnes vers un certain résultat, participer conjointement avec d'autres éléments ou personnes à la réalisation de quelque chose*: *Tous ces éléments ont concouru à la réussite de l'entreprise*; nebo intransitivní: *Participer à un concours, à un championnat, à un festival, etc., pour obtenir un prix, une place*: *Films admis à concourir au festival*.

³⁶ Podle Larousse. fr online *faire la décision* doslovně znamená ‚apporter un avantage décisif, en sport‘ tedy česky ‚rozhodnout zápas (ve sportu)‘.

Tyto vazby byly navíc nešťastně zvoleny vzhledem k významu sdělení. Věta totiž znamená: ‚Každá otázka zjišťovala, zda respondent chce přispět k tématu,‘ což ale nedává smysl, protože dotazník sestavený z několika stejných otázek, nám moc nevypráví. Autor chtěl nicméně pravděpodobně vyjádřit následující tvrzení: ‚Každá otázka nabízela možnost vyjádřit se k tématu.‘ Dovolujeme si proto přeformulovat následovně:

**Chaque question offrait la possibilité d'ajouter quelque chose au sujet demandé.*

Pragmatické chyby jsou nejhůře identifikovatelnými, protože ne vždy musí z kontextu jasně vyplývat, v jakém významu autor dané tvrzení zamýšlel formulovat.

4.3 Shrnutí

Jak bylo uvedeno na začátku, interference v této kapitole dělíme podle toho, zda k nim dochází na úrovni signifiant, nebo signifié.

Nová chybná slova vznikají na základě internacionalismů, které existují jak v češtině, tak v angličtině: **expander*, **sériosité*, **respondent*, **database*. Dále na základě analogie přidáním chybného prefixu nebo sufixu: **inconnnaissance*, **exportation*. Záměna může nastat i v kořenu slova: **co-former – co-construire* a dále u latinských a řeckých výpůjček: **publiquer*, **chemie* a **théoretique*. Nová slovní spojení vznikají pod vlivem kalku: **dans la mesure globale – à l'échelle mondiale*.

K záměně významu dochází mezi slovy podobnými graficky a zároveň si blízkým svým významem: *effectif a efficace*, *limite a limitation*, *concourir a concurrencer*, *age a ans*, popř. jen na základě podobného významu: *projet a plan*, *chiffre a nombre*, *encourageant a bénéfiques*, *savoir a connaître*, *regarder, voir a consulter*.

Intralingvální interferenci také podléhají podstatná jména vyjadřující způsob, popř. typ: *façon – mode*, *moyen*, *forme*, dále *types – forme*, *manière – forme*. Projevuje se preference obecného pojmenování před konkrétním: **les gens*, **regarder*. U slovesných vazeb dochází k záměně významu na základě podobnosti grafické formy (*faillir a faire la*

faillite), popř. doslovného překladu z češtiny (*faire la décision – prendre la décision*). Na závěr jsme uvedli příklad záměny významu celé věty.

Výčet všech interferencí týkající se lexikologie není úplný. Lexikologickým otázkám spojeným s odbornou terminologií se budeme věnovat v následující části věnované přiměřenosti.

V této části jsme se zabývali odchylkami od normy z pohledu správnosti, vymezili jsme charakteristické rysy ortografického plánu a nyní se zaměříme na odchylky z pohledu její přiměřenosti a budeme zkoumat, na kolik studenti dodržují odborný jazyk.

III Přiměřenost

Na výběru slov závisí přiléhavost výkladového slohu a jasnost. O ničem nemůžeme vykládat přiléhavě a jasně, co dobře neznáme.

Vilém Mathesius

V části zabývající se normou jsme pojednali o normách stylových, které spočívají ve výběru jazykových prostředků. V této části nejprve vymežíme pojmy subkód, funkční styl, odborný jazyk. Poté budeme definovat obor marketing a jeho termíny z pohledu Kotlera, nejvýznamnějšího odborníka na marketing. Dále vymežíme nejfrekventovanější termíny a styl studentských bakalářských a diplomových prací na základě analýzy softwarem Tropes.

Zatímco chyby v druhé části naší práce o správnosti byly označovány slovy *faute*, *erreur*, popř. *barbarisme*, odchýlení od přiměřenosti je Francouzi označovány za *nehezke*, tedy *pas beau*, popř. *brutale*.

1 Definice stylu, subkód vs. funkční styl

Styl opírající se o volbu výrazových prostředků a definovaný jako „určitý (alternativní) způsob organizace textu“ (Čermák, 2011, 100) nemá, stejně jako v předchozí kapitole o správnosti, binární charakter (správnosti – špatnosti), ale je vyjádřen na škálách, jejichž kategorie a četnost se u jednotlivých autorů liší.

Kritériem pro definici jednotlivých kategorií je sociální prostředí, často viděné na vertikální ose. Ve francouzském kontextu jsou tak rozlišovány *niveau de langue*, vždy minimálně na třech úrovních (*soutenu, courant, patois*) – jazyk spisovný, hovorový a nářečí, v parolové rovině jazyka nazývané jako *registry*.³⁷ Český termín *registr* oproti tomu stojí mezi vertikálním a horizontálním členěním a je chápán jako „varieta jazyka vymezená sociální situací, např. formální, náboženskou aj.“ (Čermák, 2011, 314). Odborné kompetence jsou pak často připisovány horizontální ose a jsou v češtině zahrnuty pod pojmem *odborný jazyk*. Do francouzštiny je odborný jazyk překládán jako *langue de spécialité, langue spécialisée, language technique*. Blíže jsou tyto termíny vymezeny v kapitole *Odborný jazyk marketingu* (III, 2). Čeští autoři zkoumající francouzskou stylistiku nejčastěji používají termín *langue de spécialité*. Ve frankofonní terminologii (Brunei, Šotolová, 2012, 14) je tento termín definován jako „registr vycházející z prohloubení znalostí a praktických zkušeností v určitém oboru lidské činnosti a který je používán, když se komunikace vztahuje k tomuto oboru, mluvčími, kteří disponují danými znalostmi úplně či částečně.“³⁸ Tato definice tak zapadá do francouzské tradice sociolingvistického myšlení, kladoucího důraz na uživatele jazyka. Oproti tomuto pojetí stojí strukturalistický koncept subkódu,

³⁷ Definice převzaty z *Dictionnaire de linguistique* (Dubois aj., 1973, 337), zde také najdeme definici registru: „On appelle *registres de la parole* les utilisations que chaque sujet parlant fait des niveaux de langue existant dans l’usage social d’une langue“ (Dubois aj., 1973, 417).

³⁸ On appelle „langue de spécialité“ ou „langue technique“ un registre qui provient de l’approfondissement des connaissances et des réalisations techniques dans un secteur donné de l’activité humaine et qui est utilisé, quand la communication a trait à cette spécialisation, par des locuteurs qui possèdent ces connaissances et participent à ces réalisations, totalement ou partiellement. (Brunei, Šotolová, 2012, 14)

vycházející z tradice Pražského lingvistického kroužku (Horecký 1956, Kocourek 1965 atd.), zaměřujícího se na jazyk. Definici subkódu jsme převzali od Šabršuly, který ho charakterizuje jako „historicky vzniklý a společností uznávaný útvar uvnitř systému celonárodního jazyka, který disponuje určitým množstvím zvláštních výrazových prostředků a systémových rysů. Většinu výrazových prostředků i struktur sdílí s ostatními subkódy daného jazyka“ (Šabršula, 2008, 10–11). Šabršula (2008, 12) pak dále vymezuje horizontální subkód na základě „odborné terminologické soustavy, která vybočuje ze standardní slovní zásoby a představuje hlavní objekt dodatkové speciální kompetence mluvčích, kteří subkódu odborně používají.“ Subkód je podle Šabršuly (2008, 28) „útvary jazykový“, zatímco ve stylistice dominující pojem funkční styl se realizuje v textu. Havránek a Jedlička v *České mluvnici* (1981, 445) definovali čtyři základní funkční styly: hovorový, odborný, publicistický a umělecký, ke kterým dále přidávají vedlejší styly administrativní, řečnický, esejistický, konverzační, epistolární, učební, reklamní aj. Hasilová (2011, 53) pak zjednodušeně představuje následující styly: objektivní (naučný a administrativní), objektivně-subjektivní (publicistický, řečnický a esejistický) a styly subjektivní (hovorový a umělecký). Zkoumaný korpus pak jednoznačně řadíme do objektivního stylu. Mistrík (1985) dále v rámci odborného stylu rozlišuje výkladové a popisné žánry. Výkladové člení na kontextové (disertace, studie, článek, úvaha) a situační (referát, koreferát, přednáška, diskuzní příspěvek, polemický příspěvek, debatní příspěvek). Popisné žánry jsou pak rozděleny na charakteristiku, recenzi, posudek, kritiku a pracovní návod (Mistrík, 1985, 435).

Ve francouzské lingvistické terminologii byl pojem *style* spojován s individualitou autora.³⁹ Jak bylo uvedeno v úvodu, náš výzkum vychází z definice stylu (Charau-deau, 1992, 641), který dělí styl nebo také způsob uspořádání diskurzu na argumentativní, narativní, popisný a enunciační. Terminologie by tak mohla zdánlivě připomínat slohové postupy české a slovenské stylistiky, které jsou pojmenovány velmi podobně: *informační* (nebo také *prostě sdělovací*), *vyprávěcí*, *popisný* a *výkladový*. Tyto slohové postupy tvoří základ, na kterém se většina lingvistů shodne,

³⁹ Srovnej např. Charles Bally – *Traité de stylistique française* (1909)

ale jednotliví autoři k nim přidávají např. *slohový postup řečnický* (Hubáček aj., 2002, 301) a *dialogický* (Mistrík, 1985, 341). Posledně jmenovaný autor dokonce jednotlivé slohové postupy vyděluje na základě opozitních vlastností: koheznost – nekoheznost, explikativnost – enumerativnost, komutabilnost – sukcesivnost, aktualizovanost – gnómičnost, subjektivnost – objektivnost (Mistrík, 1997, 342), čímž se liší od pojmů, které zavádí Charaudeau. Nejvýraznější rozdíl můžeme sledovat v pojetí vyprávěcího stylu, který je v rámci teorie Patricka Charaudeaua používán ve vědeckých publikacích k vysvětlení, definování a zahrnuje tak v sobě i slohový postup výkladový.

Práce se tak opírá o teorii E. Bruneta (1983, 836, in Marchand, 2009), že „v distribuci gramatických kategorií, hlavně tříd sloves, a druhů podstatných jmen se ukazuje rozlišení stylu, žánru a autora.“ Díky morfosyntaktické analýze, tak jak ji umožňuje Tropes, můžeme identifikovat slovesa, zájmena, spojky a další kategorie. Na základě porovnání s interní databází textů systém určuje obecný styl práce podle Charaudeaua.

2 Odborný jazyk marketingu

Francouzská terminologie vymezující odborný jazyk je značně nejednotná. Lerat používá termínu *langue spécialisée* (1995, 20) a definuje ho jako přirozený jazyk, na který je nahlíženo vektorem odborných kompetencí.⁴⁰ Dubois (2001, 40) používá termín *langue de spécialité* a definuje ho jako „lingvistický podsystém, který sdružuje lingvistická specifika daného oboru.“ Pro Kocourka (1982, 31) je *langue de spécialité* přirozeným jazykem se začleněnými brachygrafickými prvky a s důrazem na psaný projev.⁴¹

Cabré pak identifikuje tři možné pohledy na odborný jazyk (1998, 118–121):

1. „Odborné jazyky jsou lingvistické kódy oddělené od obecného jazyka, vytvořené na základě specifických pravidel a jednotek (Cabré, 1998, 119).“ Toto pojetí je založeno na dualismu obecného jazyka a jazyka odborného, dvou systémů, které jsou odlišné.
2. „Odborný jazyk je podle druhého pojetí variantou obecného jazyka.“ Tuto pozici zastává teoretická a deskriptivní lingvistika. Pro tyto autory je odborný jazyk založen především na odborné slovní zásobě.
3. „Odborné jazyky jsou zásadně pragmatickými podmnožinami jazyka ve svém obecném smyslu“ (Cabré, 1998, 119). Tato definice tak připouští prolínání prvků mezi obecným jazykem a odbornými jazyky.

Třetí definice odpovídá současnému stavu poznání nejvíce. Nicméně existují i názory zpochybňující význam odborného jazyka úplně. Březina (2006) kritizuje vágně definovaný termín *obor*⁴² a s tím spjaté neshody a názorové rozdíly týkající se také

⁴⁰ La notion de langue spécialisée est [plus] pragmatique : c'est une langue naturelle considérée en tant que vecteur de connaissances spécialisées (Lerat, 1995, 20).

⁴¹ La langue de spécialité est principalement la langue dite naturelle, avec des éléments brachygraphiques intégrés, et avec l'accent plus prononcé sur l'écrit (Kocourek, 1982, 31).

⁴² Březina uvádí Popperovu definici, že obor „je pouze ohraničený a částečně vykonstruovaný konglomerát problémů a pokusů o jejich řešení“ (Březina, 2006, 47).

termínu *odborný jazyk*. Březina (2006, 47) pak mimo jiné upozorňuje, že v antice Quintilianus doporučoval vyvarovat se odborných výrazů, tzv. *obscuritas*, protože znesnadňují komunikaci. Dále upozorňuje, že mezi dvěma póly odborného a obecného jazyka se nachází tzv. „parciálně (částečně) srozumitelný jazyk“, který každý účastník komunikace třídí „na základě vlastních znalostí a zkušeností (a tedy zcela subjektivně) na jazykové prostředky pro něj zcela běžné (obecné) a na jazykové prostředky odborné“ (Březina, 2006, 48).

Vědci zabývající se odborným jazykem pak definují několik úrovní odborného jazyka, např. Roelcke⁴³ (2005, 34, in Březina, 2006, 50) – odborný vědecký styl, odborný technický styl, odborný jazyk institucí. A tak i v oboru marketing bychom mohli rozlišovat jazyk vědců, marketérů, publicistů. V českém prostředí podle Březiny (2006, 52) sestavil první žebříček Beneš na základě kritérií z oblasti komunikace, stupně odbornosti, formy zprostředkování (ústní nebo písemné) a stylu. Ve frankofonním prostředí je často zmiňované Hoffmannovo dělení (1974), přejaté ve Francii zejména díky Kocourkovi (1982), který hodnotí odborný jazyk na základě 4 kritérií: stupeň abstrakce, vnější jazyková forma, prostředí a účastníci komunikace. Tato koncepce je tak vhodná i pro analýzu promluv. Nejnovější Icklerův model (Březina, 2006, 54) sestavený podle tří os (praktický – teoretický jazyk, systematický – didaktický jazyk a formální – neformální jazyk) je pak další snahou o uchopení prolínání obecného a odborného jazyka. Za didaktickými účely Ross Charnock (1999) vyděluje z odborného jazyka technický jazyk (*langue technique*), a to na základě stylistické a pragmatické analýzy, opíraje se o kritéria koherence, koheze a konotace. Můžeme se také setkat s termínem *vědecký diskurz* (*discours scientifique*), který zmiňuje např. Moirandová⁴⁴ (1990, in Horová, 2007, 68) a který dále dělí na diskurz vědeckého výzkumu (*discours de recherche*) a didaktický vědecký diskurz (*discours scientifique*

⁴³ Sekundární citace z knihy ROELCKE, Thorsten (2005). *Fachsprachen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.

⁴⁴ Sekundární citace z knihy MOIRAND, Sophie (1990): *Décrire des discours produits dans des situations professionnelles*. In: *Le Français dans le monde*. Publics spécifiques et communication spécialisée. Edicef, 52–62.

didactique). Podle Moirandové má diskurz vědeckého výzkumu informativní charakter a jeho cílem je pouze prezentovat nové poznatky, zatímco didaktický vědecký diskurz v sobě může obsahovat i prvky komunikační. Srovnáním diskurzu vědeckého výzkumu a odborného diskurzu z oblasti obchodu se v českém prostředí zabývala Horová (2007, 67), která k tomu dodává, že vědecký diskurz má i obecnou platnost, zatímco odborný diskurz obchodu je cílený, vychází z reálných skutečností a má omezenou platnost. Poslední jmenovaný je založen na argumentaci. Termín *diskurz* je v současné době populárním termínem, ale vraťme se k odbornému jazyku.

Z uvedeného výčtu různých pohledů na odborný jazyk se pro vymezení terminologie opíráme o definici subkódu a charakterizujeme odborný styl, který je objektem normalizace a kodifikace. Čeští i frankofonní autoři (např. Kocourek, 1982) se shodují, že odborný styl je standardizován a tato standardizace probíhá po třech liniích (podle Strakové, 1989, 11): standardizace lexikálních prostředků, standardizace dané preferencí některých gramatických kategorií a standardizace na základě preference některých konstrukcí.

2.1 Marketing

Abychom dokázali správně uchopit zkoumaný jazyk, je nutno definovat samotný termín *marketing*. Mnoho odborníků z praxe marketing považuje spíše za metodu, jak prodat své zboží, než za vědní obor. Pro pochopení jeho podstaty si nejprve připomeneme jeho vznik. Marketing vznikl, když na začátku 20. století přerostla nabídka poptávku a bylo potřeba zajistit odbytiště pro zboží a služby na trhu. Do té doby byla většina zboží nedostatková a potřeba propagovat zboží a služby tedy nebyla aktuální. Obchodníci tak kromě klasického, již od pradávna známého způsobu prodeje, začali vymýšlet techniky, jak přesvědčit potenciální zákazníky, aby si jejich zboží koupili, aniž by je potřebovali. Marketing bychom tedy mohli definovat jako metodu vytváření potřeb, jejímž hlavním prostředkem je jazyk a symboly – nesoucí (v nejvyšší sémantické rovině) zprávu potenciálnímu zákazníkovi: „Kup si tento produkt, využij tuto službu.“ Nicméně marketing je definován Kotlerem aj. ještě o něco širěji:

Funkce organizace a množina všech procesů, které spočívají ve vytváření, komunikaci a doručení hodnoty klientům, stejně jako řízení vztahů se zákazníky, tak aby procesy sloužily organizaci a jejím stakeholderům (Kotler, 2009, 5).⁴⁵

Z výše uvedené definice marketingu je zřejmé, že se tedy marketing dělí na čtyři rozdílné podobory. Za prvé se jedná o vytváření hodnot neboli vytváření nových potřeb transformovaných do produktů a služeb na základě analýzy trhu. Další velkou podoblastí je informování o hodnotách neboli vytváření komunikační strategie organizace, ale také jednotlivých produktů. Sem bychom pak zařadili např. jazyk reklamy, ale tato oblast je daleko širší. Patřila by sem i tisková prohlášení, která jsou diametrálně odlišná od reklamy v televizi, stejně jako jsou odlišná od jazyka letáků distribuovaných v obchodě a od jazyka prodejce snažícího se produkt nebo službu prodat zákazníkovi např. v průběhu obchodní schůzky. Na tomto příkladu je vidět, že to, jaký jazyk používáme, do jisté míry závisí na velikosti cílové skupiny. K nejširšímu publiku v rámci tiskových zpráv se obracíme jazykem neutrálním, bez citového zabarvení, zatímco prodejce se může dokonale přizpůsobit kupujícímu, tak aby jeho produkt byl prodán. Ve třetí skupině je pak doručení hodnoty zákazníkům, kam je zařazována distribuce. Do této oblasti spadají i moderní komunikační a informační technologie.

Chtěli bychom zdůraznit, že se nejedná o výzkum zabývající se jazykem reklamy, jak někteří autoři vymezují (Goddard, 1998). Jazyk reklamy v našem pojetí je součástí jazyka marketingu, konkrétně marketingové komunikace. Pokud tedy chápeme jazyk marketingu jako specifický subkód, pak můžeme definovat jeho jednotlivé subvariety podle jeho jednotlivých oborů v klasickém pojetí: analýza trhu, spotřebitel, produkt, cena, distribuce, marketingová komunikace. V našem korpusu jsme pak vymezili

⁴⁵ Le marketing est une fonction de l'organisation et un ensemble de processus visant à créer, communiquer et délivrer de la valeur aux clients et à gérer la relation client d'une manière qui puisse bénéficier à l'organisation ainsi qu'à ses parties prenantes. (Kotler aj., 2009, 5).

ještě kategorii interní analýzy firmy a strategie, které se zabývají všemi výše uvedenými kategoriemi. Jazyk reklamy by pak spadal pod kategorii komunikace.

2.2 Slovní zásoba odborného jazyka: termíny

V předchozí části jsme uvedli, že termíny jsou významným charakteristickým rysem odborného vyjadřování, zejména kvůli jejich přesnosti.

V klasickém pojetí jsou termíny definovány na základě distinktivních rysů, kterými se odlišují od slov neodborné spisovné slovní zásoby. Těmito rysy se zabývala například Budovičová (1963), která je definovala následovně: sémantická jednoduchost (nejsou polysémní), sémantická čistota (nemají expresivní příměsi), definiční jednoznačnost, sémantická autonomie (nezávislost na kontextu), stabilita (mění se pouze v souvislosti s postupným zpřesňováním pojmu, který vyjadřují) a monofunkčnost. Podobně Čechová aj. charakterizují *termín* z pohledu lexikologie jako „pojmenování, které je v rámci disciplíny jednoznačným pojmenováním pojmu oboru“ (Čechová aj., 2003, 184). Ve shodě s Budovičovou dále uvádí, že termín je nociónální, neexpresivní, má funkci nominální a kognitivní.

Na druhou stranu je nutno dodat, že takto definovaná přísná kritéria by nesplňovala řada pojmenování uvedených v našem korpusu. Moderní terminologie připouští výskyt synonymních výrazů (Sager, 1990, 58) v závislosti na komunikační situaci a zároveň bohužel často dochází k polysémii a homonymii. Např. Levická (2006, 17) uvádí, že „současné terminologické systémy vykazují mnoho homonymních odborných pojmenování, která se každý obor usiluje odlišit jednak pomocí definice pojmu, který reprezentují, a jednak jejich používáním v odborných textech s rozličnou mírou odbornosti“. Pro marketingovou terminologii jsou charakteristické „výpůjčky z jiných oborů“, kde je jednoznačně doložitelný stejný etymologický základ, a hovořili bychom proto spíše o polysémii. Marketing si termíny vypůjčuje z psychologie, sociologie a ekonomických disciplín, zejména těch, které podléhají determinologizaci v publicistickém stylu. Tato situace je častá i v jiných oborech. Nové termíny jsou dále

přejímány ze slangu a až poté terminologizovány. Typickým příkladem je termín *prix d'écremage*⁴⁶ (č. se překládá jako *smetánková cena*). Jiným příkladem je termín, který pravděpodobně vzešel ze slangového užívání a již se vyskytuje v marketingových skriptech, ačkoliv jej Kotler aj. (2009) neuvádí, protože je typický ve frankofonním prostředí: *promotion giraffe*.⁴⁷ V obou případech zde cítíme určitou dávku expresivity. Marketingové termíny tak porušují pravidlo sémantické jednoduchosti i sémantické čistoty.

Třetí pravidlo definiční jednoznačnosti a zároveň sémantické autonomie porušuje např. termín *communication marketing* (angl. *promotion*), který v oboru marketing označuje v první řadě všechny prostředky použité k propagaci firmy, ale může v konkrétním kontextu znamenat i komunikaci mezi klientem a zákazníkem.

Proto preferujeme Horeckého definici pojmu *termín*, který jej definuje jako „pojmenování pojmu v soustavě daného vědního anebo výrobního oboru (Horecký, 1956, 43).

Souhlasíme také s Ballym, že „definice jsou jednou z nejčistších a nejcennějších forem intelektuálního způsobu vyjadřování“ (Bally, 1909, 120).

⁴⁶ Je to cena, kterou firma nasadí, když uvádí na trh technologickou vymoženost, a předpokládá tak, že si produkt koupí nejprve bohatší jedinci, v češtině také někdy nazýváni *smetánka*, podobně v angličtině *Market-skimming pricing*.

⁴⁷ Cena za jednotku je podmíněna odebráním většího množství zboží. Vznik tohoto pojmenování nejlépe pochopíme na příkladu piva. V restauračních zařízeních, kde nabízejí tento typ produktu, donesou ke stolu vysoký skleněný válec připomínající žirafí krk naplněný pivem, z kterého si můžete pivo postupně točit. Nicméně s tzv. *promotion giraffe* se setkáváme běžně v supermarketech, vždy když kupujeme více kusů zboží v balíku, na kterém je napsáno, že je jeden nebo více kusů zdarma.

2.2.1 Termíny z oboru marketingu

Pro marketingové termíny jsou typické anglicismy a výpůjčky termínů z jiných oborů. Tuto tezi se budeme snažit obhájit (viz III, 2.2.1.1 a III, 2.2.2.1) na referenční množině pojmů charakteristických pro subkód marketingu, vytvořených v současné době nejuznávanějším autorem v oboru marketingu Philipem Kotlerem ve spolupráci s kolektivem autorů v jeho díle *Marketing management* (2009), které obsahuje 338 pojmů (součástí přílohy č. 2).

2.2.1.1 Výpůjčky z angličtiny

Marketing vznikl v anglofonním prostředí, a proto byly marketingové termíny překládány z angličtiny do francouzštiny. V následující části proto srovnáme anglickou a francouzskou marketingovou terminologii.

Některé termíny zůstaly naprosto v nezměněné podobě, zejména v oboru informatiky: *microsite*, *internet*, *datamining*, *datawarehouse*. Shodné termíny nacházíme i v oboru managementu, např. *innovation*, *image*, *franchise*, *service*, *perception*, a to z toho důvodu, že se jedná o slova pocházející z latiny, která si v obou jazycích zachovala stejný tvar.

Při tvoření termínů jsou typické předpony vypůjčené z řečtiny (*micro-*, *macro-*, *méga-*, *hyper-*) a z latiny (*pré-*, *super-*, *multi-*); např. *micromarketing*, *macroenvironnement*). Ve dvou případech se tyto předpony ve francouzštině a v angličtině liší a vytvářejí tak zrádná slova. Známým je rozdíl mezi *hypermarché* (fr.) – *superstore* (ang.) a na základě našeho výzkumu jsme excerpovali zrádnou dvojici: *macrotendance* (fr.) – *megatrends* (angl.). Poslední jmenovaná dvojice by podle Radiny (1978, 8) patřila dokonce k tzv. dvousměrným zrádným slovům, protože fr. *megatrend* je ekvivalentní s angl. termínem *megamarketing*. Navíc si můžeme povšimnout, že fr. slovo *megatrend* postrádá znaménko v předponě *méga-*, která se běžně používá ve francouzštině na rozdíl od angličtiny. Rozdíl ve znaménku v obou jazycích se pak projevuje i v dalších případech, zejména u písmena *e*, např. *média* (fr.) – *media* (angl.), *télémarketing* (fr.) – *telemarketing* (angl.), *pénétration du marché* (fr.) – *market*

penetration (angl.), *préapproche* (fr.) – *preapproach* (angl.), *stratégie* (fr.) – *strategy* (angl.) *rôle* (fr.) – *role* (angl.). Podobně drobné rozdíly v psané podobě se podílí na vytváření nesprávných analogií v obou jazycích. Můžeme uvést např. známou dvojici *groupe* (fr.) – *group* (angl.) nebo *marketing interactif* – *interactive marketing*, *environnement économique* – *economic environment*. Tuto problematiku jsme již částečně nastínili, když jsme se zabývali sekundárními interferencemi v pravopise souhlásek (II, 1.4). Může být pozměněno také slovo, které je součástí slovního spojení, např. *marché de la consommation* (tedy doslovně přeloženo ‚trh spotřeby‘), které stojí v opozici ke *consumer market*, doslovně přeloženo jako ‚trh spotřebitelů‘.

Zcela v souladu s pořadím substantiva a adjektiva v angličtině a francouzštině nacházíme záměnu pořadí přídavného a podstatného jména i u termínů, např. ve francouzštině (*marketing viral*, *marketing social*, *part de marché relative*) a v angličtině (*viral marketing*, *social marketing*, *relative market share*). Stejně pravidlo platí i pro dvě podstatná jména: *marché test* (fr.), *test marketing* (angl.). Navíc pro francouzštinu je typické tvoření slovních spojení pomocí předložky *de*, což můžeme ilustrovat na výpůjčce z moderní angličtiny *opinion leader* > *leader d'opinion* (fr.). Můžeme také ale pozorovat opačnou tendenci, a to mizení předložky *de* pod vlivem angličtiny. Hovoříme tak o syntagmatických zkratkách. U francouzského spojení *optique production* – *production concept* (angl.) bychom očekávali spíše *optique de production*. Další syntagmatické zkratky se často vyskytují ve spojitosti s marketingem: *contrôle marketing* – *contrôle du marketing*, *indicateurs marketing* – *indicateurs du marketing*, *circuit marketing direct* – *circuit du marketing direct*, *marketing mix* – *mix du marketing*. Ostatně i Radina (1977, 43) si všímá, že francouzština často označuje nové pojmy pomocí podstatných jmen postavených vedle sebe, zatímco čeština tvoří nová nominální syntagmata za pomoci přídavného a podstatného jména.

Na druhou stranu u některých termínů je část víceslovného spojení překládaná do francouzštiny: *e-marketing* > *marketing en ligne*. Nicméně nemůžeme toto pravidlo použít u všech slov s předponou *e-*, protože *e-commerce* zůstává ve francouzštině stejný jako v angličtině, podle lingvisty Sablayrollesa (2012, in: Polická, 2014, 18) se jedná o hybridní kompozitum. V konkrétním případě termínu *e-commerce*, který se již

dostal do širokého povědomí a byl do jisté míry banalizován, francouzské slovníky (např. *Antidote*) začaly tento termín kritizovat jako anglicismus a nabízí ekvivalenty *cybercommerce* nebo *commerce électronique*. V marketingové terminologii avšak tento odborný výraz zůstává nezměněn.

Zrádné mohou být analogie, které nacházíme při překladu termínů v dalších slovních spojeních jako *brand extension* (angl.) > *extension de marque* (fr.), česky ‚rozšíření řady značky‘, proti kterému se staví *extension de marché* (fr.) < *market development* (angl.), česky ‚rozvoj trhu‘.⁴⁸ Jedná se tedy o víceslovná pojmenování vytvářená ve francouzštině na základě slov, jejichž sémantická pole neodpovídají anglickým ekvivalentům.

Ve francouzštině, ačkoliv je to jazyk známý skladebními výplněmi, tzv. *étoffement*, jsou některé anglické marketingová víceslovná spojení vyjádřena jednoslovně, např. *réseau – value network*, *variabilité – service variability*, *valeur – value proposition*. Je tak zřejmé, že dvouslovné anglické termíny lépe vystihují sémantický obsah.

Na druhou stranu *l'étoffement* ve francouzštině se projevuje ve spojení *segmentation en fonction du revenu – income segmentation*, podobně francouzština opisuje angl. termín *benefit segmentation – segmentation fondée sur les avantages recherchés*.

Dále existují termíny, které se svým referentem nepodobají, a přesto jsou ekvivalentní, např. *pourcentage du chiffre d'affaires – percentage-of-sales method*, *structure par marchés – customer sales force structure*.

Některá spojení mohou být z angličtiny transponována pomocí předložky *à* na místo předložky *de*, *value pricing – prix à la valeur* nebo *gender segmentation – segmentation selon le sexe*.

Dále tu máme skupinu slov, která vyvolávají dojem anglicismů svou příponou *-ing*, např. *spamming* (fr.) – *spam* (angl.), podobně *mailing – direct-mail marketing*. Obě dvě jsou nicméně na seznamu falešných anglicismů a existují navržené náhradní pojmy,

⁴⁸ České překlady termínů převzaty od Clementa (2004, 248)

zejména *pollupostage*, *arrosage*, *multipostage abusif* pro první z nich; pro druhý z termínů – *publipostage*. Některá slova končící na příponu *-ing* nenacházejí tak snadno své francouzské protějšky, např. *datamining*. Jiná zase, i když francouzský ekvivalent mají, jsou v praxi téměř nepoužívaná: *marketing direct – mercatique directe*. Další termíny mohou být vytvářeny interferenčně na základě analogie s českou terminologií, která přejala celé anglické slovo, zatímco francouzština přejala jen část slova, např. předponu *co-*: *cobranding* (angl.) – *comarquage* (fr.) – *cobranding* česky. *Cobranding* označuje užívání dvou značek na jednom produktu, zatímco *comarquage* označuje vnímání těchto značek spotřebitelem. Zrádná je také přípona *-ing* ve francouzském *le sponsoring*, který je důkazem toho, že přípona *-ing* může být produktivní ve francouzském jazyce nezávisle na angličtině (anglicky *sponsorship*; *to sponsor* je sloveso). Nehledě k tomu, že existuje francouzský ekvivalent *parrainage*.

Zkratková slova jsou přebírána z původních anglických slov: *3PL* (*Third-party logistics*), *ABC*. V případě, že je slovní spojení přeloženo do francouzštiny a teprve poté zkracováno, je pro ně typické přehazování písmen způsobené pořadím podstatného a přídavného jména: *MIS – SIM*, *VMS – SMV*, nebo jsou francouzské zkratky naprosto odlišné od anglických: *CRM – GRC*.

2.2.1.2 Výpůjčky z jiných oborů

Při zkoumání výpůjček mezi různými obory je nutno přihlédnout k teorii Andrého Phala a kol. (1971), kteří rozlišili dvě vrstvy lexika odborného jazyka – tzv. *všeobecné odborné lexikum*, společné několika vědním disciplínám, s poměrně vysokou mírou polysémie (*VGOS – Vocabulaire générale d'orientation scientifique*) a *specifickou odbornou slovní zásobu* obsahující vysoce specializované termíny vlastní pouze jednomu oboru (*VSS – vocabulaire scientifique de spécialité*). Jak doplňuje Levická (2006, 43), je třeba zdůraznit, že mezi oběma lexikálními množinami dochází k neustálému pohybu a interferencím. Podobně J. Šabršula (1980, 11) hovoří o konstantních a potencionálních prvcích horizontálního subkódu. Čechová aj. (2003, 187) pak ještě rozlišuje výrazy slabě terminologizované, které jsou někdy nazývané mezioborové termíny, kam řadí např. termíny jako *systém*, *struktura* apod.

Ve francouzské marketingové terminologii můžeme najít pojmy, které přešly z obecného lexika (jako *apprentissage*, *conflict*, *croyance*, *culture*) a nabyly svého specifického významu. Dále existují výpůjčky z ekonomie (*courbe de demande* – ‚poptávková křivka‘), sociologie (*rôle* – ‚role‘, *sous-culture* – ‚subkultura‘), psychologie (*mémoire à court terme*, *mémoire à long terme* – ‚krátkodobá, dlouhodobá paměť‘), z informatiky (*datamining*, *data warehouse*)⁴⁹ a výzkumu (*étude de causalité*).

Je známo, že přejde-li termín ze specializovaného subkódu do obecného užívání, banalizuje se (Šabršula, 1980, 12). Tím, jak se termín z centra (VSS) dostává na periferii, získává nový sémantický obsah (VGOS). Tento proces funguje zejména v oblasti marketingu obráceně směrem k centru. Příkladem takového přechodu z jiných oborů do VGOS může být termín kognitivní disonance (*cognitive dissonance*), který původně v psychologii znamená rozpor mezi vnějším chováním a vnitřním postojem (Hartl, Hartlová, 2010, 104).⁵⁰ Ve francouzské marketingové terminologii pak označuje spotřebitelovo nepohodlí způsobené pochybnostmi po nákupu. Přejímání odborné terminologie z jiných oborů souvisí také s faktem, že marketing jako věda metodologicky čerpá z těchto vědních disciplín.

2.2.2 Frekvence marketingových termínů v diplomových pracích studentů

Jak již bylo uvedeno na začátku, korpus je složen z 27 bakalářských nebo diplomových prací o celkovém počtu 2 325 stran, 584 568 slov, 3 756 965 znaků, bez mezer 3 178 283.

V našem výzkumu jsme v těchto pracích sledovali výskyt termínů definovaných Kotlerem aj. Ukázalo se, že studenti použili alespoň jednou 154 termínů z celkového

⁴⁹ Pojmy jsou ve stejné formě používány v českém jazyce.

⁵⁰ Dále také rozpor mezi kognitivními obsahy vědomí; rozpor je pocíťován jako nepříjemný a vyvolává snahu uvést obojí do souladu. Podobně také definice pojmu *osobnost* v psychologii: celek duševního života člověka; nejvlastnějším znakem je jedinečnost, výlučnost, odlišnost od všech jiných (tamtéž; 373), množina psychologických distinktivních rysů, které způsobují stálou a koherentní odpověď na okolí. K posunu tedy dochází na základě metonymie.

množství 338 pojmů definovaných Kotlerem aj., což činí dohromady 45,56 %. Je zcela přirozené, že výběr termínů souvisí s preferovanými tématy.

Ve výzkumu jsme také porovnávali frekvenci termínů, které jsme v tabulce č. 7 označili zeleně. V této tabulce je uvedeno 20 nejfrekventovanějších podstatných jmen seřazených podle jejich četnosti. Pořadí bylo vygenerováno systémem Tropes. Kromě pořadí, je v tabulce uvedena jejich absolutní frekvence v rámci sledovaného korpusu.

Je zajímavé, že pojem *produit* má vyšší frekvenci než termín *marketing*. Nutno ovšem podotknout, že cílem marketingu je prodat produkty. Pod odborným výrazem *produkt* se ve francouzštině rozumí ‚vše, co je nabízeno na trhu za cílem uspokojit potřebu‘, někdy ovšem může být tento termín chápan jako protiklad slova *služba*. Není překvapivé, že třetím nejčastějším slovem je *client* – ‚zákazník, klient‘; klient je hlavním aktérem při uspokojování potřeb, ale Kotler aj. definují pouze *rentabilního zákazníka* (*client rentable*). Lexém *entreprise* – firma jako subjekt pohybující se na trhu a *marché* – samotný trh, jsou pak jednoznačně spjaté s předmětem marketingu. Slovo *ligne* je použito ve dvou kontextech: jednak ve spojení *en ligne*, jednak ve významu ‚produktové řady‘. Lexém *site*, podobně jako *page*, je jednak součástí hlavní linie textu, ale také poznámkového aparátu při odkazování na zdroje. V prvních dvaceti nejpoužívanějších slovech překvapí slovo *banque* – ‚banka‘, neboť na první pohled bychom marketing s bankou nespojovali, a je to dáno také tím, že jedna práce se marketingem bankovního sektoru vysloveně zabývala. Zelenou jsme pak označili termíny, které patří do množiny definované Kotlerem aj. Je tedy zřejmé, že nejfrekventovanější jsou termíny patřící do množiny VGOS. Nejfrekventovanější víceslovné termíny, které jednoznačně patří do množiny VSS, jsou ukázány v tabulce č. 8.

Tabulka č. 7: Frekvence substantiv ve sledovaném korpusu

Pořadí	Lexém	Frekvence
1.	produit	1468
2.	marketing	1176
3.	client	1048
4.	entreprise	883
5.	marché	868
6.	service	809
7.	société	780
8.	ligne	756
9.	prix	750
10.	site	731
11.	stratégie	568
12.	tchèque	561
13.	communication	486
14.	consommateur	471
15.	marque	456
16.	page	430
17.	information	428
18.	banque	401
19.	publicité	368
20.	activité	366

Tabulka č. 8: Viceslovné termíny s nejvyšší frekvencí

Viceslovné termíny	Frekvence	Počet studentských prací
Marketing direct	67	11
Stratégie marketing	104	17
Marketing mix	126	16

2.2.3 Odchylky od normy způsobené anglickými výpůjčkami

Již jsme uvedli, že marketingové termíny jsou z velké části převzaty z angličtiny, a podobně je tomu i v příbuzných oborech, z kterých marketing slovní zásobu čerpá. Nicméně paušální preferování anglicismů na úkor francouzských ekvivalentů může vést k nežádoucím odchylkám od odborného stylu. Je proto velmi důležité znát pravidla pro jejich použití.

V této souvislosti musíme zohlednit tři faktory způsobující interference, které se projevují v jazyku marketingu studentů a které se navzájem prolínají. Z pohledu systému se jedná o rozdíly mezi integrací anglicismů ve slovní zásobě českého a francouzského jazyka a prolínání slangových výrazů anglického původu do odborné terminologie marketingu. Třetí subjektivní faktor je daný znalostmi studentů a snahou kompenzovat neznalost francouzského termínu výpůjčkou z angličtiny.

2.2.3.1 Rozdíly mezi anglicismy v českém a francouzském jazyce

Rozdíly mezi pronikáním anglicismů do českého a francouzského jazyka můžeme ilustrovat na výpůjčce z anglického jazyka v oblasti ICT *hosting*, která existuje v obou zvolených jazycích. Tato výpůjčka se používá v češtině zcela běžně, zatímco ve francouzštině je podle tvrzení odborníků používanějším termínem *hébergement (du site)*. V tomto procesu hraje velkou roli Francouzská akademie, která brzdí pronikání anglických výrazů doporučením francouzských ekvivalentů.

Ostatně k podobnému závěru dochází i Priesolová:

Pronikání anglicismů a jejich integrace do slovní zásoby, které většinou doprovází přizpůsobování zvukovým i grafickým podobám přijímajících jazyků, je mnohem větší v češtině než ve francouzštině. (Priesolová, 2013, 89).

Interference tak vznikají i v odborné marketingové terminologii. Již v předchozí části jsme upozornili na rozdíl mezi zrádnými slovy *mégatrends* a *macrotendance*. Tyto termíny sice nebyly v korpusu použity, ale objevila se interference mezi slovy, ze kterých byly odvozeny, a to *trend* a *tendance*. Ve francouzštině je *trend*, dlouhodobý

ekonomický vývoj, spojován s Konratěvovými cykly, zatímco v češtině se jeho význam překrývá s pojmem *tendance*⁵¹: **le trend croissant d'utilisation des technologies dans le domaine du tourisme, *le trend de l'automédication, trends de marketing, Un trend principal de l'offre*. Fr. lexém *tendance* je odvozen ze slovesa *tendere*, příponou *-ance* a je doložen již ve 13. století,⁵² zatímco *trend* byl přejat do francouzského lexika z angličtiny v r. 1946. *Tendance* je déle etablovaným výrazem, proto širěji využíván. *Trend* ve významu *tendance* je využíván ve slangu odborníků na marketing, nikoliv ovšem v odborném stylu.

2.2.3.2 Slang odborníků

Druhým důležitým faktorem je slang odborníků na marketing sklouzávající k anglicismům. Pod pojmem slang rozumíme „speciální a obv. neoficiální výrazivo, popř. i způsoby jeho užití, příznačné zvl. pro profesní či zájmovou skupinu lidí“ (Čermák, 2011, 318). „Obvykle neoficiální“ je pak v této definici důležité, protože slangové angl. výrazy z oboru marketing se stále častěji objevují v oficiálních dokumentech psaných odborným jazykem a zasahují i do terminologie. Příkladem této *tendance* je v současné době termín *marketing digital*, který je předmětem debat mezi odborníky z praxe a jazykovědci. Tento termín, používaný hojně francouzskými marketingovými specialisty, je z pohledu vyššího odborného stylu nesprávný, neboť *digital* znamená ve francouzštině „náležející prstu u nohy“ a podle Francouzské akademie bychom měli používat *marketing numérique*. Nicméně ve slovníku *Larousse online* je již lexém *digital* uváděn jako synonymní s *numérique*. Dalším příkladem sporného termínu je původem angl. *usability* > *usabilité* > *utilisabilité* – česky použitelnost, který může být nahrazován opisem *aptitude à l'utilisation*. Oba termíny

⁵¹ Pro srovnání uvedeme definice *trendu* z českého a z francouzského prostředí: Trend: 1. publ. základní směr vývoje sledovaného jevu, vývojová *tendance*: *světový t. vědy* 2. stat. křivka nebo rovnice tento směr vývoje zachycující (Petráčková, Kraus, 2001, 777); Dlouhodobý ekonomický směr, v originále: *Mouvement économique de longue durée* (Larousse, on-line).

⁵² Zdroj: Centre national de ressources textuelles et lexicales.
<http://www.cnrtl.fr/definition/tendance>
<http://www.cnrtl.fr/definition/trend>.

marketing *digital* i *utilisabilité* byly používány v našem korpusu, ale z výše uvedených důvodů bychom je neradi označovali za chybu při rozlišování slangu. Naopak u angl. *feedback* můžeme cítit příznakový znak slangu, neutrální je *retour*, z kontextu ovšem může vyplývat i použití konkrétního výrazu, např. *commentaire*. Věta: **Les gens regardent les feedbacks*, by pak správně měla znít: *Les prospects regardent les commentaires*. Je proto důležité, aby studenti dokázali určit, kdy se jedná o termín anglického původu, a kdy se jedná o lexém náležející do slangu, a tudíž je vhodnější použít výraz francouzského původu.

2.2.3.3 Znalosti anglického jazyka

Třetím důvodem výskytu anglicismů v našem korpusu je snaha studentů kompenzovat neznalost ve francouzštině znalostmi v anglickém jazyce. Interference tak může vznikat z neznalosti synonymních francouzských termínů. Český mluvčí navíc nemusí cítit expresivitu cizích slov, která je pociťována rodilými mluvčími. Příkladem může být použití např. *Mindmap*, které má svůj francouzský ekvivalent: *carte heuristique*.

Specifickým příkladem, u kterého chybně dochází k částečnému využití anglicismů, je francouzský termín *portefeuille de produits* vzniklý z anglického *product mix* (or *product portfolio*) a který je českými studenty psán jako **portfolio de produits*. Lexém *portfolio* se v první řadě vztahuje ke „kolekci rytin nebo fotografií v omezeném vydání spojených v jednom rámu,⁵³ je tradičně používán zejména v kontextu umění. *Portfolio* postupně prochází procesem lexikalizace a jakkoliv je podle našeho mínění termín *portfolio des produits* chybný, pojem *portfolio* je používán v kontextu vzdělávání a profesního života.⁵⁴ Časté je pak spojení *portfolio numérique* – česky e-portfolio, kterým může být např. kolekce studentských prací uveřejněná na internetu.

⁵³ *Ensemble d'estampes ou de photographies, à tirage limité, réunies sous emboîtement (Larousse, online).*

⁵⁴ Více k tomuto tématu např. <http://eduscol.education.fr/numerique/dossier/archives/portfolionumerique/notion-de-portfolio>

Interference vyvolává slovo *design*.⁵⁵ Často dochází k interferenci v oblasti informatiky v ustálených spojeních: **le design du site – l’ergonomie du site, *le design de la page d’accueil – le graphisme, la mise en page*. K interferenci dochází i v oblasti samotného marketingu: **L’identité de l’entreprise est composée de trois éléments: **design**, communication et comportement (culture);* správně *le graphisme*.

Il faut donc avoir une enseigne suffisamment grande, illuminée la nuit, et dont le **design respecte le **design général** de l’établissement (správně *le dessin, charte graphique générale*). Také spojení *korporátní design* je překládáno doslovně **corporate design – charte graphique générale*.*

Studenti se uchylují k elipse ve spojitosti se slovem *low-cost*. Ve francouzštině je termín *low cost* vyhrazen pro specifickou strategii, popř. adjektivum ve významu aplikující strategii *low cost*. Zatímco v našem korpusu je toto označení použito pro firmy: **celles qui ne sont pas desservies par les low cost; správně *compagnies low-cost**. Nicméně je pravda, že tento termín je z pohledu jazykové ekonomie výhodnější než francouzský ekvivalent, který musíme vyjádřit opisem: *compagnie qui a fait le choix de la stratégie de compétitivité par le prix*.

Sestavili jsme tedy tabulku výrazů, které bychom doporučili nahrazovat francouzskými ekvivalenty.

⁵⁵ Anglické podstatné jméno *design* nachází následující ekvivalenty ve francouzštině :1. nákras: *dessin m, plan m, projet m, modèle m, maquette f*; 2. struktura, kompozice: *conception f*; 3. obor: *design m*; návrh knižních obálek: *conception f graphique*, modní design: *stylisme m* průmyslový design: *dessin m industriel*; 4. vzor: *motif*; 5. účel, úmysl: *dessein m* (Larousse : <http://www.larousse.fr/dictionnaires/anglais-francais/design/575090>).

Tabulka č. 9: Francouzské ekvivalenty angl. výpůjček

Angl. výpůjčky z korpusu	Francouzské ekvivalenty
<i>billboard</i>	<i>panneaux publicitaires</i>
<i>cashback</i>	<i>reprise argent liquide, ou retour sur l'investissement</i>
<i>copywriting</i>	<i>rédaction publicitaire, rédaction persuasive</i>
<i>catering</i>	<i>service traiteur</i>
<i>design à</i>	<i>graphisme, style, charte graphique générale, dessin, plan</i>
<i>handling</i>	<i>manutention, traitement</i>
<i>(communication marketing) off-line</i>	<i>hors ligne</i>
<i>hosting</i>	<i>hébergement</i>
<i>last-minute</i>	<i>à la dernière minute, dernier instant</i>
<i>portfolio</i>	<i>portefeuille des produit, éventail des produits</i>
<i>trend</i>	<i>tendance</i>
<i>feedback</i>	<i>retour</i>

2.2.3.4 Oprávněné použití anglicismů

Čtvrtým případem je oprávněné užití anglicismů, obzvláště v odborném jazyce, který často kompenzuje neexistenci termínů v cílovém jazyce využitím cizích slov, jež si postupně přizpůsobuje svému systému. Oprávněné použití nastává i v tom případě, kdy snahy o zavedení fr. ekvivalentu dopadly neúspěšně, viz pojem *merquatique*.

Postupné začleňování anglických termínů je pozorovatelné u názvů analýz, metod apod., např. u slova *strategie* z angl. *star strategy* > *la star strategy* > *la star stratégie*, podobně z angl. *copy strategy* > *la copy strategy* > *la copy stratégie* > *la copie stratégie*.

Název, u něhož se fr. ekvivalent neujal, je studenty často používaná *Analyse SWOT*, popř. *matrice SWOT*, která je akronymem anglických slov *Strenght (Force)*, *Weakness (Faiblesse)*, *Opportunity (Opportunité)* a *Threat (Menace)*. Francouzské ekvivalenty této analýzy se také neujaly:

FFOM (Forces, Faiblesses, Opportunités, Menaces),
FFOR (Forces, Faiblesses, Opportunités, Risques),
FFPM (Forces, Faiblesses, Possibilités, Menaces),
AFOM (Atouts, Faiblesses, Opportunités, Menaces).

Produktivní je přípona *-eur*, vytvářená z angl. přípony *-er*: *un designer > un designer*, podobně: *les marketeurs, les serfeurs, des blogueurs, les blogueuses vs. trackers*.

Vytváření nových slov probíhá také na základě předpony *de-* zejména pod vlivem anglického jazyka: *déstocker, démarketing*.

Podle Čechové aj. (2003, 185) je třeba si uvědomit, že užití termínů spoluvytváří odborný styl, ovšem až v kontaktu s jinými složkami sdělení. Jen na základě identifikace termínů v textu nemůžeme určit, zda se jedná o odborný text, či ne. Je tedy třeba specifikovat morfologické, syntaktické a stylistické charakteristické rysy.

2.2.4 Mluvený versus psaný jazyk

Studenti mají často tendence sklouzávat k mluvené varietě jazyka, např.:

**Maintenant, nous nous sommes dits les facteurs externes.* I v češtině bychom v psaném projevu místo „nyní jsme si řekli“, spíše užili „nyní jsme si popsali“. Ve francouzštině by pak věta zněla: *Maintenant, que nous avons présenté, popř. décrit.* Interference zde vzniká mezi psanou a mluvenou varietou jazyka.

Studenti používali slovní spojení, která jsou sice správná v hovorové řeči, ale do odborného stylu nepatří: **Les cout pour un paquet de gomme sont 5, 90 CZK. Cela donne: - 29 500 CZK par jour/ = 885 000 CZK par mois.* Spojení *cela donne* můžeme nahradit výrazem *soit*.

Rušivě také působí obrazná vyjádření spadající spíše do publicistického stylu: *les bénéfices pour Macintosh frôlent, cerise sur le gâteau, l'entreprise est au bord du gouffre, Apple a du mal à augmenter ses ventes.*

Podobně k publicistickému stylu patří nepřímé oslovení čtenářů: *Le consommateur : les personnes comme vous et moi qui au final achèteront le lecteur MP3.*

V oddílu syntaxe jsme již zmiňovali stylově nevhodné tvoření otázek bez nutné inverze a také nepatřičné elipsy.

Interferenční se také jeví části textu, kde začátek věty je uveden odborným názvem, zatímco druhá část věty včetně slovesa je psána hovorovým jazykem. Dochází tu tak ke střídání kódů mezi hovorovým a odborným jazykem.

*Le concept intégrale des deux axe a l'air : « Toujours **fautigé**, pressé et sans **d'énergie** ? Voici la solution ! Energy Fresh Gum ! Le chewing-gum énergisant pour la santé de vos dents et pour garder votre esprit alerte. Rapidement, efficacement, avec le gout agréable de longue durée. »*

Dále v tomto případě by bylo stylově vhodnější místo příslovci *rapidement* a *efficacement* použít přídavná jména: *rapide*, *efficace*. I když pro Čecha je přirozené použít příslovce, neboť odpovídá na otázku jak, pro rodilého mluvčího přídavná jména lépe navazují na poslední člen výčtu, který plní funkci neshodného přívlastku.

2.3 Morfologie a syntax odborného jazyka

Většina autorů se shoduje, že odborný jazyk, stejně jako odborný styl, se vyznačuje typickými syntaktickými strukturami. Nicméně je velmi důležité rozlišovat úrovně odborného stylu, jak výstižně poukazuje Čechová (2003, 183):

Celkově však syntaktická stavba odborných textů, podrobená kvantitativní analýze, neukázala existenci zvlášť nápadných signálů stylu. Je tomu jistě i proto, že nebyly odlišeny texty různých úrovní odborné komunikace a že mezi praktický odborným a publicistickým vyjadřováním je plynulý přechod.

Zkoumané práce samozřejmě splňují požadavky kladené na odborný jazyk, jako je rozvržení textů do kapitol, spisovnost, intertextovost, četnost prezentu. Autorský plurál je použit u 70 % studentů. Stejně tak je nápadná stereotypní struktura morfosyntaxe, tedy čas přítomný a převažující 3. os. jednotného a množného čísla. Převažují

deklarativní fráze typu „*A est, A a, A fait*“, což můžeme doložit na základě frekvence nejpoužívanějších sloves identifikovaných softwarem Tropes (v tabulce č. 5, viz III, 2.5). Vysoká frekvence sloves *avoir* a *être* není překvapující vzhledem k faktu, že francouzština je analytický jazyk a tato pomocná slovesa tvoří složené tvary slovesné.

Třetí nejčastější sloveso *pouvoir* tak může odkazovat na fakt popsany Čmejrkovou aj.:

České vědecké texty se vyznačují vysokou míru modalizovanosti, především epistemické (jistotní). Znamená to nízký stupeň formulační asertivnosti, pozitivnosti a persvazivnosti (přesvědčivosti), a tedy jistou skromnost a opatrnost či zdrženlivost. Zjišťujeme vysokou frekvencí výrazů s funkcí oslabovat asertivnost tvrzení a omezovat jeho obecnou platnost. (Čmejrková aj., 1999, 28)

V našem korpusu se tak objevují i další výrazy, jejichž četnost je uvedena v závorce: *peut-être* (26), *il semble* (15), *il paraît* (8), *il est probable* (5), *il s'agit* (209).

Pro odborný jazyk je také typická nominalizace. V našem korpusu nicméně nebyla dohledána extrémně dlouhá spojení, která jsou někdy také nazývána *syntagmes-fleuves* (Kocourek, 1982, 54). Typickým příkladem nominalizace je např. *l'élaboration de la stratégie de communication*.

Vybrané gramatické kategorie se také podílí na vytváření vztahů mezi větami a zvyšování koherence textu. Jakkoliv souhlasíme s Kocourkem, že „interfrastická koherence je v první řadě dána sémantickými vazbami mezi sousedními slovy a větami“⁵⁶ (Kocourek, 1982, 40), jeví se nám jako důležité zkoumat jejich gramatické vazby na základě anaforických zájmen, determinantů, a především konektorů.

⁵⁶ La cohérence interphrastique est donc donnée, en premier lieu, par des liens sémantiques entre les mots des phrases voisines.

2.3.1 Osobní zájmena

Podíváme-li se na výskyt jednotlivých osobních zájmen v tabulce č. 4, můžeme konstatovat, že frekvence osobních zájmen vypovídá o odborném jazyku diplomových prací. Pro odborný jazyk je typická nízká frekvence 2. osoby singuláru a plurálu a vysoká frekvence 3. osoby sg. a pl.⁵⁷ Je nutno samozřejmě dodat, že skutečný výskyt především 3. osoby bude v našem korpusu daleko vyšší, protože osobní zájmena mohou být nahrazena obecnými a vlastními jmény. Na druhou stranu může být pro nás překvapující relativně vysoká frekvence neurčitého zájmena *on*, běžnějšího pro mluvený jazyk. V odborném stylu je zvláště ve francouzštině rozšířenější autorský plurál.

Tabulka č. 10: Frekvence osobních zájmen

Osobní zájmeno	je	tu	il	elle	on	nous	vous	ils	elles	Celkem
Frekvence	452	1	3940	1149	1739	2182	249	846	266	10824
Relativní četnost	4 %	0 %	36 %	11 %	16 %	20 %	2 %	8 %	2 %	100 %

2.3.2 Ukazovací zájmena

Funkce osobních zájmen může být do jisté míry nahrazena ukazovacím zájmenem. Jak zmiňuje např. Kocourek (1982, 40–42), pro odborný jazyk je typické anaforické použití ukazovacích zájmen *ce* (105), *ceci* (173), *cela* (411), *celui* (158), *celui-ci* (19), *celle* (141), *ceux* (197), *celles* (170).

⁵⁷ Srov. např. Černý (1996, 267) 2. os. pl. – 0,12 %, 2. os. sg. – 0,02 %, 3. os. sg. a pl. 87,98 %

Z pohledu odborného stylu je chybné použití ukazovacího zájmena *ça* (17). **ca en devient presque une oeuvre d'art *ça a pour but d'augmenter*. Ukazovací zájmeno *ça* je tak nevhodným i ve spojení **pour ca, comme ca, *et tout ça*. O nedbalém jazykovém vyjadřování vypovídá i vynechání cedily. Relativní četnost této chyby je nízká (1,2 %).

Méně frekventovaný je pak v našem korpusu výskyt determinantů ve funkci zájmen, který je také typický pro odborný jazyk: *ce dernier* (10), *cette dernière* (9), *ces dernières* (4).

2.3.3 Determinanty

Kocourek (1982, 43) dále v odborném stylu vymezuje tzv. *brachygrafické determinanty* (*déterminants brachygraphiques*), které definuje jako písmena, číslice, symboly k označení daného výrazu, např. *figure 1*. Odkazování na paragrafy v našem korpusu využil právě jeden student a číselné odkazování na kapitoly přibližně 1/3 studentů (8, 29,6 %). Kocourek dále rozlišuje tzv. *brachygrafické proformy* (*pro-form brachygraphiques*). Jedná se o čísla, písmena a jejich kombinace, v uvozovkách nebo v závorce nebo bez nich, které zastupují výrazy, syntagma, věty, publikace: (A), (a), (1), (I) (Kocourek, 1982, 43).

2.3.4 Konektory

Pomocí systému Tropes jsme nejprve zkoumali výskyt a vztahy, které konektory vytvářejí (viz tabulka č. 11 na str. 161).

Není překvapující, že nejčastěji se objevují slučovací konektory, které umožňují vyjmenovat fakta nebo charakteristiky. Zajímavější je ovšem pohled na jednotlivé zastoupení konektorů. Podle očekávání je nejčastější spojkou *a*, francouzsky *et*. Naprosto shodně vychází i jiné frekvenční výzkumy odborného i obecného jazyka, srov. např. Frekvenční slovník češtiny (Čermák aj, 2010, 19).

Podobně vylučovací konektory umožňují spojit slova nebo propozice a zároveň oddělovat myšlenky. U vylučovacích konektorů jednoznačně dominovala spojka *ou* (2270, 94 %). Opoziční konektory jsou zase určeny k argumentování, relativizování

a prezentování opačných názorů. V rámci našeho výzkumu do opozičních konektorů řadíme jak odporovací, tak přípustkové významové vztahy. Nejvýznamnějším konektorem zde byla spojka *mais* (1147, 47 %). Přípustku vyjadřovalo nejčastěji stylově výše posazené příslovce *néanmoins*, oproti běžnějším *cependant*, *toutefois*. Nicméně tato spojka dosahovala relativně nízké četnosti v rámci opozičních vztahů (154, 6 %). Konektory příčiny a podmínky umožňují sestavit argumentaci. Neobvyklý se nám jeví fakt, že souřadná spojka *car* vykazovala vyšší četnost (349, 33 %) než podřadící *parce que* (193, 18 %). Zajímavé také je, že druhým nejfrekventovanějším konektorem příčiny bylo spojení *grâce à* (238, 22 %). Četnost této vazby si vysvětlujeme mimo jiné tím, že *grâce à* referuje o prostředku, který může být ve francouzštině vyjádřen pomocí přechodníků. Nicméně vzhledem k faktu, že v českém jazyku se přechodníky vyskytují řídkěji než ve francouzštině, mají studenti tendence používat vazby, které jsou jim bližší v rodném jazyce. Na tuto skutečnost upozorňujeme výše (viz II, 2.4.5). Pokud jde o podmínkové vztahy, jednoznačně dominující spojkou byla *si* (621, 89). Srovnávací konektory umožňují porovnat dvě slova, dvě věty. Důsledkové konektory umožňují argumentaci pomocí vyjádření důsledku. Nejfrekventovanějším důsledkovým konektorem je spojka *donc* (897, 50 %). Poměrně vysoké zastoupení má také spojka *ainsi* (454, 25 %) a *alors* (300, 17 %).

Učebnice přípravy ke zkouškám Delf na úrovni B2⁵⁸ Společného evropského referenčního rámce rozlišuje také další konektory, které by měly splňovat studentské práce zařazené do korpusu. Jedná se o konektory účelu, vysvětlení a stupňování. Účel byl nejčastěji vyjádřen spojkami *afin de* (152, 50 %) a *pour que* (117, 38 %). U konektorů vysvětlení bylo nejfrekventovanějším spojením *c'est-à-dire* (104, 50 %). Překvapující bylo druhé místo, hovorově odstíněného spojení, *en fait* (39, 20 %). Třetím stylisticky neutrálním souslovím vyjadřujícím vysvětlení bylo *autrement dit* (28, 14 %). Stupňování pak bylo vyjádřeno konektory *mais aussi* (170, 63 %) a *non seulement – mais aussi* (100, 37 %).

⁵⁸ Réussir le Delf Niveau B2 du Cadre européen commun de référence.

Tabulka č. 11: Frekvence konektorů

Typ konektoru	Relativní četnost	Frekvence	Příklady
Slučovací	55,71 %	14013	<i>et, ainsi que</i>
Odporovací a přípustkové	10,24 %	2575	<i>pourtant, cependant, d'une part, d'autre part, mais aussi</i>
Vylučovací	9,57 %	2408	<i>ou, soit</i>
Důsledkové	7,27 %	1828	<i>pour que, afin de</i>
Příčinné	4,21 %	1058	<i>car, donc, par conséquent, alors, en effet</i>
Srovnávací	4,05 %	1019	<i>comme, tel que</i>
Podmínkové	2,80 %	705	<i>dans ce cas, en cas de, si</i>
Stupňovací	1,47 %	370	<i>mais aussi</i>
Topikalizační změny	1,40 %	351	<i>quant à</i>
Účelové	1,22 %	306	<i>afin de</i>
Časové	1,20 %	301	<i>quand, lorsque, et puis, et ensuite</i>
Vysvětlovací	0,87 %	219	<i>c'est-à-dire</i>
Celkem	100,00 %	25153	

Uvedený výčet konektorů nepostihuje všechny významové vztahy, tedy nikoliv vztahy, které jsou vyjádřené přechodníky, popř. jinými prostředky. Na druhou stranu ilustruje preference studentů při výběru jednotlivých typů konektorů v rámci významových vztahů. Uváděná procenta mají tedy jen orientační charakter v rámci zkoumaného vzorku konektorů. Celý výčet zkoumaných konektorů včetně jejich relativní četnosti jsme zařadili k jednotlivým částem.

Nicméně je nutno konstatovat, že odborný jazyk studentských prací je ochuzen o spojení vyjadřující účel, která se nevyskytla ani jednou – *dans l'espoir de, dans/avec*

l'intention de, dans la perspective de; příčinu – sous prétexte que, à force de, de peur de, vylučovací vztah – soit que...soit que; podmínku – dans l'hypothèse où; slučovací vztah – en définitive; důsledek – au point que; připustku – au mépris de. Tyto konektory jsou mimo jiné doporučovány již zmiňovanou učebnicí pro přípravu na Delf B2, mohli bychom tedy předpokládat, že studenti je budou znát.

Podobně je tomu u konektorů, které se vyskytly jen s nízkou frekvencí, např. *en outre* (43), *à l'inverse (de)* (5), *de sorte que* (4) a které ostře kontrastují s relativně vysokou četností souřadících spojek *et* (12771) *mais* (1174), *donc* (897). Je tomu tak jistě proto, že souřadící spojky mohou plnit více syntaktických funkcí a mohou kromě vět spojovat i jednotlivá syntagmata, popř. větší textové celky. Nejvyšší frekvenci měly spojky *et, ou, mais, donc*, mezi nejfrekventovanějšími 10 spojkami se objevila v 8. ranku spojka *car*. Byly tak zastoupeny všechny významové vztahy vyjma stupňovacího (který se ve francouzských gramatikách někdy neuvádí). Nižší četnost *car* a *or* si lze jednoduše zdůvodnit faktem, že spojují pouze věty, ale ne slova, jak je tomu u ostatních souřadících spojek. Celý výčet spojek je uveden v příloze č. 5.

Tabulka č. 12: Konektory s nejvyšší frekvencí

Pořadí	Spojka	Frekvence	Relativní četnost
1.	et	12771	54,4 %
2	ou	2270	9,7 %
3	mais	1174	5,0 %
4	donc	897	3,8 %
5	si	621	2,7 %
6	ainsi	454	1,9 %
7	de plus	358	1,5 %
8	car	349	1,5 %
9	seulement	311	1,3 %
10	alors	300	1,3 %

Je pak zajímavé podívat se na srovnání, kdy jsou souřadné spojky na začátku souvětí, a je tedy vyloučeno, aby spojovaly syntagmata, protože spojují již předchozí větu, popř. odstavec apod. V této pozici jsou totiž spojky s výjimkou *or* snadno nahraditelné jinými spojeními. Z tabulky č. 8 pak vidíme, že nejfrekventovanějším konektorem na začátku věty je spojka *mais* označující odporovací vztah, nicméně ne vždy toto použití musí být správné. Ve francouzštině je obvyklé shrnutí a otevření tématu spojit do jedné věty, což se nepovedlo v následujícím případě:

**Maintenant, nous nous sommes dits les facteurs externes. Mais, nous devons encore analyser la concurrence, l'un des facteurs fortes influencant l'organisation.*

Vzhledem k dalším chybám bychom větu přeformulovali následovně:

Maintenant, que nous avons présenté les facteurs externes, nous allons analyser la concurrence (...)

Navíc bychom mohli mít věcné připomínky k obsahu věty. Zde bychom se ovšem měli zastavit, protože konkurence patří do externích faktorů a tady narážíme na hranice věcné správnosti, na kterou se v této práci nezaměřujeme. *En dehors des facteurs externes présenté(s), nous devons encore analyser la concurrence.*

Tabulka č. 13: Souřadící spojky na začátku věty s nejvyšší frekvencí

Mais	322
Et	115
Donc	56
Or	29
Car	18
Ou	6

Mimo vymezené kategorie konektorů jsme zařadili subkategorii textových organizátorů zavedenou J.-M. Adamem (2005) nazvanou ukazatelé topikalizační změny. V některých studentských pracích jsme zaznamenali časté, až rušivé repetitivní využití těchto ukazatelů: *quant à (84)*, *en ce qui concerne (242)*, zatímco jiné se vyskytovaly jen zřídka nebo vůbec: *à propos de (18)*, *au sujet de (7)*, *pour sa part (0)*, *pour ce qui est de (0)*.

S referenčním srovnávacím vzorkem odborných prací, které tvoří disertační práce Françoise Cassièra a kniha *Marketing management* od Kotlera aj. (2009), jsme excerpovali konektory, které by dále mohly přispět ke zvýšení koherence textu. Ve výčtu jsou uvedeny i textové organizátory, ukazatele a další výrazy, které jsme seřadili tematicky. Uvádíme také jejich výskyt v našem korpusu.

Odkazování

En prenant appui sur 0

En référence 2

En se penchant sur l'analyse des relations, on remarque 0

En évoquant 0

En exploitant des travaux antérieurs 0

Dans l'approche de (un auteur), dans ces approches

Dans ses travaux 0

Dans la théorie des 1, dans une théorie de l'échange

Dans le domaine des 12

En se référant 0

Dans la philosophie 1

Dans un sondage récent 0,

A travers cette phrase elle évoque 0

Définie par (le Petit Robert), comme 0

Vymezení delimitace

Dans ce cadre 1

Dans ce contexte 8, *dans un contexte interculturel,*

Dans un tel contexte 0

A ses débuts 1

A ce stade de développement 0

A partir de 27

En marge des paramètres précédemment discutés 0

Dans cette logique 0

Dans cette perspective 0

Dans ces conditions 0, *Dans le conditions de+subst.* 0

Dans notre recherche 0

Dans le meilleur de cas 0

Dans l'optique (marketing) 0

A ce titre 0

En situation d'achat 5

En matière de supervision 1

Příklad

En prenant l'exemple 0

À titre d'illustration 0

*A titre d'exemple 4,
Pour illustrer ces points 7*

Srovnání

*En confrontant l'approche 0
Dans le cas contraire 1
Pour affiner cette perception de 0
Pour partie 0*

Přidání argumentu

*À cela s'ajoutent des 2
En complément 1
A la suite 5
A noter 1
A titre de rappel 0
En parallèle 1*

Rozvíjení argumentace

En ce sens 1

Shrnutí

*En voici (des résultats) 1
A contrario 0*

Účel

*A cet effet 1
Pour ce faire 0
Pour une analyse (détaillée) 1*

Hodnocení

*De façon (basique) 0
De manière synthétique 0 (De manière générale 2)
De nature plutôt processuelle 0
Dans sa globalité 0
De façon schématique.0
Dans bien des cas 0
Dans l'ensemble 3
Pour cruciale que soit 0*

Podmínka

Dans la mesure ou 1

Stupňování

A fortiori (à contexte interculturelle) 0

Důvod

De ce fait 4

De fait 0

Způsob

En analysant 8

A plusieurs reprises 0

A travers (six) critères 0

En fonction du 0

A l'origine 0

Čas

A compter de cette date 0,

A chaque fois 1

Výčtem výrazů zvyšujících koherenci textu se dostáváme k určení stylu práce, který je vyhodnocen systémem Tropes mimo jiné na základě použití spojovacích výrazů.

3 Charakteristika stylu programem Tropes

Nejčastější kategorie slov (tak je definuje Charaudeau ve své gramatice [1992], naše definice byla převzata z podkladových materiálů programu) a obecný styl textu jsou získány na základě srovnání rozdělení frekvencí výskytu slov těchto kategorií vypočítaných v textu s normami jazykové produkce. Tyto normy byly vytvořeny při studiu velkého počtu různých textů a jsou uloženy v interních tabulkách systému.

Program Tropes tak mimo jiné na základě analýzy konektorů umožňuje zaměřit pozornost na koherenci textu, která je velmi významným rysem odborných textů. Na podceňování role konektorů při výuce odborného jazyka upozorňuje např. Kozmová (2006). Systém Tropes také rozlišuje slovesa faktická, vyjadřující činnost (např. *produire, chercher, permettre, donner, précupper, lutter*), statická, vyjadřující stav nebo vlastnictví (*être, avoir, constituer, impliquer, concerner*), deklarativní, vyjadřující deklaraci o stavu, bytosti, předmětu (*vouloir, pouvoir, croire, énumérer, penser, refuser, savoir*) a performativní, vyjadřující akt (např. *déclarer*). Uvedené příklady jsou převzaty ze zkoumaných diplomových prací. Dále systém umí vyhodnotit přídavná jména objektivní, označující přítomnost, nebo nepřítomnost nějaké vlastnosti (*présent, uniforme, local, préliminaire, conventionnel*) a subjektivní přídavná jména, označující hodnocení, ocenění něčeho nebo někoho – *principal, connu, contraignant*. Dále také číslovky, osobní zájmena a tzv. modalizátory (příslovce a příslovečná spojení). Analýza všech výše zmíněných jednotek umožňuje systému určit způsob organizace textu. Tři nejčastější typy uspořádání textu, tak jak byly identifikovány Tropem v definovaném korpusu, jsou argumentativní, deskriptivní a narativní. Jak jsme uvedli na začátku této práce, svými názvy mohou připomínat slohové postupy v češtině, a proto připojujeme krátký popis, který byl převzat z dokumentace k systému Tropes a doplněn podle odborného článku autorky Romedea (2005, 16–28):

1. Argumentativní – cílem argumentativního diskurzu je přesvědčit. Texty rozvíjí zdůvodnění svých návrhů. Tento styl je identifikován na základě logických konektorů, opozice, disjunkce.

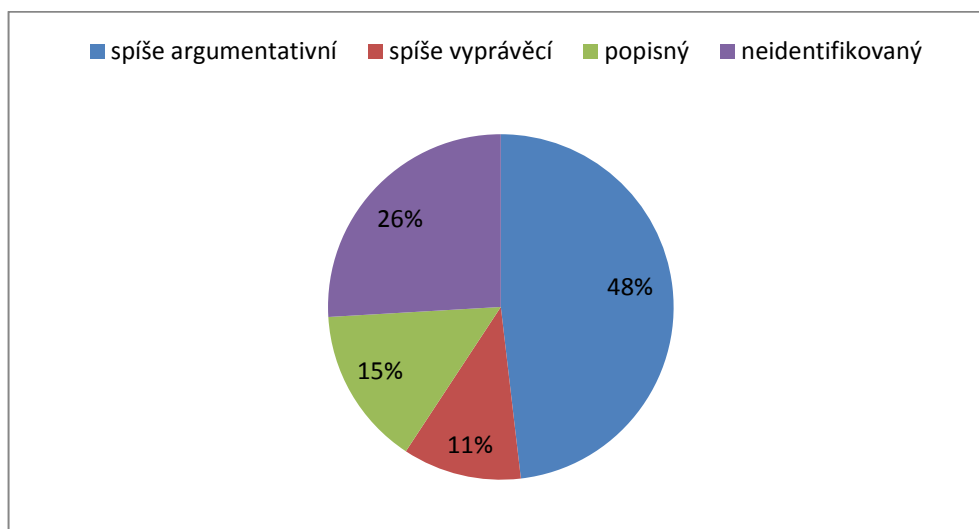
2. Deskriptivní diskurz má za cíl informovat, podnítit, vysvětlit. Zahrnuje tři složky: Pojmenovávat, časově a místně vymezit a přisuzovat vlastnost. Může se tedy jednat o seznamy, tabulky apod.

3. Narativní styl umožňuje uspořádat sled činností a událostí, do kterých jsou mluvčí/ pisatelé zahrnuti. Narativní diskurz má logickou strukturu. V rámci konstruování objektivní reality si klade cíle definovat, vysvětlit, podnítit, povyprávět, a lze jej proto najít i ve vědeckých textech, v didaktických textech apod.

Program dokáže také vymezit poslední způsob organizace textu, a to tzv. enunciační, který ovšem ve zkoumaných pracích nebyl nalezen, protože je typický pro mluvený projev.⁵⁹

⁵⁹ Enunciační – mluvčí odhalují své názory, snaží se ovlivnit druhého. Tento typ diskurzu má tři funkce: vytvořit vztah mezi vypravěčem a čtenářem, odhalit názory autora a dosvědčit tvrzení třetí strany. Posluchač je volán k akci a má možnost odpovědět nebo jednat. Jedná se nejčastěji o příkaz, povolení, upozornění, žádost, dotazování, slib, názor, ocenění, proklamování (Romedea, 2005, 16–18).

Graf č. 2: Obecný styl prací o marketingu identifikovaný softwarem Tropes

Na základě analýzy programem Tropes můžeme konstatovat, že ve sledovaném korpusu převažuje argumentativní způsob uspořádání textu. Popisný způsob uspořádání textu je využit ve třech případech. Program vyhodnotil jako narativní způsob organizace textu ve čtyřech případech. A sedm případů nebylo identifikováno, protože jejich rozložení neodpovídalo žádnému stylu. Když jsme stejnou analýzu provedli na srovnávacím vzorku vybraném tak, aby odpovídal počtu bakalářských a magisterských prací, s jiným tématem než marketing, procento neidentifikovaných prací systémem Tropes bylo naprosto shodné. Nicméně autoři srovnávacího vzorku se častěji uchýlovali k deskriptivnímu stylu (o 22 % více) a k narativnímu stylu (o 7 %) na úkor stylu argumentativního. Práce zaměřené na marketing měly častěji argumentativní charakter, což by mohlo být dáno samotným zaměřením oboru, jehož cílem je prodávat a argumentovat.

4 Shrnutí

Nejprve jsme vymezili pojem odborný jazyk a srovnali pojmy subkód a funkční styl. V práci jsme ukázali, že marketingové termíny, často vypůjčené z jiných oborů, mohou být polysémními, a v některých případech nemusí být ani sémanticky čisté.

Mohou vznikat interference mezi anglickými a francouzskými termíny na základě odlišné ortografie, která je ve francouzštině konzervativnější (*méga-*), dále na základě syntaxe tvoření víceslovných pojmenování, odlišného postavení adjektiva a přídatného jména, syntagmatických zkratk, na základě lexikologie při tvoření hybridních kompozit (*e-commerce*) a falešných anglicismů (*sponsoring*). Další interference způsobují francouzské skladební výplně, popř. transpozice víceslovných pojmenování pomocí různých předložek.

Marketing si vypůjčuje termíny z obecného lexika, ekonomie, sociologie, psychologie, z informatiky a pracuje s termíny ze všeobecného odborného lexika.

Studenti využili 45,56 % z termínů definovaných Kotlerem aj., což souvisí s preferovanými tématy. Nejpoužívanější termíny patřily do skupiny všeobecného odborného lexika. Nejfrekventovanějším termínem byl *produit* z víceslovných pojmenování pak *marketing mix*.

Pro pochopení odchylek od normy způsobených anglickými výpůjčkami je nutno zohlednit tři navzájem prolínající se faktory: rozdíly mezi integrací anglicismů v českém a francouzském lexiku, prolínání slangových výrazů anglického původu do odborné terminologie marketingu a snaha studentů kompenzovat neznalost francouzského termínu výpůjčkou z angličtiny.

Rušivě také působily výrazy spadající do hovorového jazyka, popř. obrazná pojmenování interferující s publicistickým stylem. Kromě odborného lexika je standardizována i syntax odborného jazyka. Z prvků vytvářejících koherenci textu jsme sledovali využití osobních zájmen, anaforických ukazovacích zájmen, tzv. brachygrafických determinantů a proforem a v neposlední řadě konektorů. Autorského plurálu využilo 70 % studentů, a všimli jsme si i relativně vysoké frekvence osobního zájmena

on. Z ukazovacích zájmem interferovalo hovorové *ça* a jen 1/3 studentů využila brachygrafických determinantů, proformy nebyly zastoupeny vůbec. Konektory nejčastěji vyjadřovali slučovací poměr (54 %), interfrastickým konektorem s nejvyšší frekvencí na začátku věty bylo odporovací *mais*, což může být z části dáno chybným napojováním vět. Speciálně jsme vydělili organizátory topikalizační změny, u nichž byla zaznamenána častá repetice několika vybraných spojení (*en ce qui concerne, quant à*) na úkor jiných spojení, která využita nebyla. Obecně bychom mohli studentům doporučit rozmanitější využití spojovacích výrazů a dalších textových organizátorů, a navrhuje proto jejich konkrétní příklady.

V závěru jsme na základě systému Tropes vyhodnotili styl studentských prací, které v porovnání s ostatními bakalářskými a diplomovými pracemi jsou častěji psány argumentativním stylem.

ZÁVĚR

Disertační práce naplnila svůj cíl a podle zvolených nástrojů a metod byly analyzovány odchylky od normy francouzského jazyka v oblasti marketingu u studentů oborů Francouzština se zaměřením na aplikovanou ekonomii a Odborná francouzština pro hospodářskou praxi Univerzity Palackého v Olomouci.

Abychom mohli výzkum vůbec uskutečnit, definovali jsme jazykovou normu, jejíž vnímání se liší z pohledu českého strukturalismu, kladoucího hlavní důraz na závaznost jazykové normy vyjádřenou správností a přiměřeností, a z pohledu vybraných francouzských lingvistů zdůrazňujících sociokulturní a estetický ideál. V našem výzkumu jsme pak tyto přístupy skloubili na základě vybrané metodologie, která se dále inspirovala postupy práce s chybou (odchylkou od normy) v didaktice cizích jazyků. V této souvislosti jsme zdůraznili roli tří lingvistických teorií a jejich aplikací v didaktice francouzštiny: kontrastivní analýzy založené na strukturalismu a distribucionalismu, analýzy chyb a interlingvy, obě teorie inspirované generativní a transformační mluvnicí, a teorie o bilingvismu. Metodu kontrastivní analýzy, stejně jako analýzu chyb, jsme využili k excerpci jednotlivých odchylek. Teorie spojené s interlingvou a bilingvismem spolu s typologií interferencí a chyb nám posloužily k interpretaci vybraných odchylek. Tato část mimo jiné přispěla k objasnění nejednotného chápání pojmů chyby a interference v rámci lingvistiky a didaktiky cizích jazyků.

V disertační práci jsme tak na základě binárně definované osy správnosti vymezili odchylky od normy v ortografickém, morfologickém, syntaktickém, lexikálním jazykovém plánu a na základě škálovitě orientované osy přiměřenosti jsme specifikovali rysy odborného jazyka marketingu u studentů. V rámci výzkumu jsme využili ortografických korektorů a softwaru Tropes pro určení stylu.

Výzkum na ortografické jazykové rovině ukázal nejčastější chybu v zápisu znaménka u písmena *e*. Kromě obecně platné příčiny rozkolísanosti francouzského pravopisu a s ním spojené chybné analogie si tento jev vysvětlujeme také nerozlišováním

francouzských samohlásek a jejich následným chybným zápisem. Mezi charakteristické rysy řadíme zápis nosové samohlásky /ã/, zejména záměnou *an* – *en*. Ve zdvojení hlásek nejčastěji interferovalo písmeno *l* a *s* (20 %) a dále pak *r* (16 %), *n* (13 %), *m* (11 %). Nejčastěji vynechanou samohláskou bylo *e* (46 %), zejména na konci slov, a dále *i* (23 %). Vymezili jsme částečně zrádná slova na základě odlišné diakritiky a na základě zdvojení hlásek. Můžeme tak konstatovat, že v tomto jazykovém plánu vznikají interlingvální interference mezi českým a francouzským jazykem u tzv. internacionalismů. U písmene *n* a *p* byla prokázána sekundární interference s anglickým jazykem.

V rámci morfologie jsme popsali případy chybných analogií na základě mluvnického rodu u lexémů typických pro odborný jazyk marketingu. Dalším význačným rysem bylo chybné vynechání určitého členu ve spojení před *suivant*, *dont* ve funkci přívlastku podmětu a ve spojení **de point de vue*, nebo naopak jeho chybné vkládání po předložkách *sans*, *hors* nebo ve spojení *en tant que*, *en termes de*. Oba případy, tedy chybné vložení, či opomenutí členu, pak nastávaly po příslovcích kvantity, nejčastěji pak u *nombre* (28 %). Odchylka od normy se prokázala u všech tří tříd francouzských sloves. V souvislosti s kategorií vzniká interference u přídavného jména slovesného *payant* – ‚placený‘ a přičestí minulého *payé* – ‚zaplacený‘ a dále dochází k záměně přičestí minulého slovesa *utiliser* za přídavné jméno *utilisé*. Místo přechodníku přítomného jsou chybně vkládány předložkové slovní spojení *grâce à* nebo *à cause de*. Předmětem interference jsou také předložky *à* a *de* v rámci víceslovných jmenných a předložkových spojení a slovesných vazeb.

V jednoduché oznamovací větě dochází k porušení kongruence (shody determinantu a podstatného jména, shody podmětu a přívlastku, shody podmětu a přísudku) a valence (chybnou elipsou, zeugmatem, pleonasmem, kontaminací, chybnou inverze a anakolutem). V syntaxi jazyka se u studentů projevují tendence k doslovnému překladu. U vět tázacích byla nejčastěji chyba způsobená inverzí.

Odchylka od normy byla identifikována u následujících konektorů: odporovací a přípustkové (*mais*), příčinné (*car*, *en effet*), podmínkové (*si*, *comme si*, *à supposer que*), důsledkové (*donc*, *aussi* ve významu ‚a proto‘, *du coup*), časové (*quand*, *avant*

que), stupňovací (*même pas*), vysvětlovací (*à savoir*). U slučovacích, vylučovacích, srovnávacích a prostorových konektorů chyba zaznamenána nebyla.

Nová slova vznikají na základě transferu z mateřštiny u slov anglického původu (*database*) a u slov řeckého a latinského původu, např. **publiquer*, a chybné analogie u afixů. Nová slovní spojení vznikají také na základě kalků. K záměně významů dochází u slov s podobným významem. Projevuje se preference obecného pojmenování před konkrétním a interferují slova vyjadřující ‚způsob‘ (např. *façon – mode*).

Pro určení přiměřenosti jsme nejprve specifikovali množinu termínů definovaných Kotlerem aj., pro něž jsou charakteristické výpůjčky z angličtiny a z jiných oborů. Z této množiny studenti využili 46 % termínů. Dále jsme sestavili pořadí nejfrekventovanějších termínů (1. *produit*, 2. *marketing*, 3. *marché*). Identifikovali jsme odchylky od normy u všeobecného odborného lexika i u odborného lexika marketingu způsobené anglickými výpůjčkami a také tři faktory podílející se na jejich vzniku, z nichž jeden je subjektivní a dva objektivní.

V rámci odborného jazyka se odchylovaly od normy výrazy spadající do hovorového stylu, popř. obrazná pojmenování interferující s publicistickým stylem. Autorského plurálu využilo 70 % studentů, a všimli jsme si i relativně vysoké frekvence osobního zájmena *on*. Na koherenci se podílela osobní zájmena (z 67 % vyjadřovala 3. os. sg. nebo pl.), méně často pak anaforická ukazovací zájmena a jen u 1/3 studentů se vyskytovaly brachygrafické determinanty. Konektory nejčastěji vyjadřovaly slučovací poměr (54 %), konektorem s nejvyšší frekvencí na začátku věty bylo odporovací *mais*, což může být z části dáno chybným napojováním vět.

V závěru jsme s pomocí systému Tropes určili styl prací a na základě porovnání se srovnávacím vzorkem jsme dospěli k závěru, že marketingové bakalářské a diplomové práce jsou častěji psány argumentativním stylem.

Limity této práce jsou mimo jiné dány současnými možnostmi statistických nástrojů. Statisticky snadno popsatelné jsou ortografické chyby, frekvence termínů, popř. styl práce a některé morfologické kategorie. Nicméně je daleko obtížnější statisticky

vyjádřit odchylky od normy na syntaktické, popř. sémantické rovině. Na těchto jazykových rovinách má naše práce kvalitativní charakter.

Uvedené výsledky práce nám tak ukazují, že i u studentů s pokročilou znalostí francouzštiny dochází k odchylce od normy ve všech sledovaných jazykových plánech na základě mezijazykové a vnitrojazykové interference. Odchylka od odborného francouzského jazyka marketingu vzniká na základě anglických výpůjček, střídání kódů s hovorovým jazykem, popř. prvků náležejících do publicistického stylu.

Také spatřujeme prostor pro posílení textové koherence na základě širšího využití konektorů, brachygrafických determinantů, anaforických zájmen, textových organizátorů a dalších definovaných výrazů.

Předkládaná disertační práce je přínosem pro didaktiku francouzštiny, z které mohou čerpat nejen studenti oborů APLEKF a OFHP a příbuzné obory na jiných univerzitách, ale také pedagogové zabývající se odborným jazykem v dané oblasti, a především lingvisté, kteří mohou na náš výzkum navázat.

Resumé

Titre : L'analyse des écarts par rapport à la norme de la langue spécialisée au marketing dans les mémoires des étudiants des filières : Français spécialisé à l'économie appliquée et Français spécialisé dans la pratique économique

Mots clés : langue spécialisée, marketing, norme linguistique, interférence, erreur, terminologie, didactique des langues étrangères

Caractéristique de la thèse :

L'objectif principal du travail est d'analyser les écarts par rapport aux traits systématiques du sous-code de la langue spécialisée au marketing dans les mémoires des étudiants en français spécialisé. La thèse est centrée sur deux axes majeurs basées sur la notion de la norme dans l'interprétation structurale : à l'échelle binaire, nous déterminons le respect ou le non-respect du français standard et à l'échelle continue, nous évaluons la conformité à la langue spécialisée au marketing. Comme point de départ pour l'élaboration d'un corpus nous nous sommes servis de 27 mémoires de Licences 3 et de Master 2 traitant du marketing, qui ont été soumis à l'analyse des erreurs et l'analyse du style. L'étude à la fois qualitative et quantitative, profite des résultats obtenus à l'aide des correcteurs orthographiques et du logiciel Tropes. Les écarts par rapport à la norme ont été, entre autres, expliqués par les interférences interlinguistiques et intralinguistiques entre le français et le tchèque.

La première phase de la recherche a été consacrée à observer les erreurs sur les plans orthographique, morphologique, syntaxique et lexicologique à l'échelle binaire. Les résultats de notre étude ont montré que les écarts aux normes sont présents dans tous les plans linguistiques sur la base d'interférences interlinguistiques et intralinguistiques. Les traits caractéristiques de langue des étudiants sont résumés en conclusion de chaque sous-chapitre selon les plans linguistiques.

Dans la deuxième phase de l'étude, les écarts à la langue spécialisée à l'économie, déterminés sur l'échelle continue de la conformité, ont été identifiés.

Dans ce but, l'auteur a précisé l'ensemble des termes du marketing et leur usage par les étudiants. Les écarts à la norme ont été créés à cause des emprunts à l'anglais, le changement de codes avec la langue parlée et la langue journalistique. Pour finir, les traits caractéristiques de la morphosyntaxe de la langue spécialisée ont été analysés et des recommandations pour augmenter la cohérence du texte ont été conçues.

Summary

Title: Analysis of Deviations from Language Standard in Bachelor's and Master's Theses in the Field of Marketing Written by Students Graduating with a Major in French for Applied Economics and Specialized French in Economic Practice

Key words: technical language, marketing, terminology, interference, error, standard of the language, Didactics of Foreign Languages

Characteristics of the thesis:

The aim of the thesis is to analyze the deviations from language standard in bachelor's and master's theses in the field of marketing written by students graduating with a major in French for Applied Economics and Specialized French in Economic Practice. For the research, the deviations from systematic characteristics and unusual means of expression were used. The thesis is based on two main axes: the accuracy and adequacy, established by approach of structuralism towards the standard of the language. The sources for the work were 27 bachelor's and master's theses which were subject of error and analysis of style. The study brings qualitative and quantitative results acquired using the orthographic corrector and programme Tropes for analysing the style of student's writing. The deviations from the standard are explained based on interlinguistic and intralinguistic interferences between Czech and French language.

In the first part of the thesis, based on accuracy, the author did a research on the orthographic, morphological, syntactical and lexicological variations from the standard of the language. The results of the research show that despite the language skills of students the errors occur in each studied language plan owing to interlinguistic and intralinguistic interferences. The characteristics of the specialized language of students are summarized in the conclusion of each section.

The second stage of the analysis, based on adequacy, focuses on deviations from French language standards in marketing. For that purpose, the author describes marketing terminology and its usage by students. Switching the code with the spoken language, English loanwords and variations in journalistic style caused the deviation from the standard of the marketing language. In the end the morphosyntactic characteristics of specialized language were analyzed and the recommendations to enhance the text coherency were proposed.

Anotace

Jméno autora: Koníčková Šárka

Název fakulty a katedry: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra romanistiky

Název práce: Analýza odchylek od normy v bakalářských a diplomových pracích studentů oborů Francouzština se zaměřením na aplikovanou ekonomii a Odborný jazyk pro hospodářskou praxi se zaměřením na marketing

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jaromír Kadlec, Dr.

Počet znaků: 294 288

Počet příloh: 4 (12 stran)

Počet titulů použité literatury: 107 (z toho 10 elektronických zdrojů)

Klíčová slova:

odborný jazyk, marketing, jazyková norma, interference, chyba, terminologie, didaktika cizích jazyků

Charakteristika práce:

Cílem disertační práce je analyzovat odchylky od systémových rysů a zvláštních výrazových prostředků subkódu odborného jazyka v oblasti marketingu v bakalářských a diplomových pracích studentů odborné francouzštiny. Disertační práce se opírá o dvě hlavní osy definované na základě pojmu norma v pojetí strukturalismu: na binárně definované ose je určována správnost nebo chybnost v porovnání se spisovnou francouzštinou a na škálovitě definované ose je hodnocena přiměřenost vzhledem k odbornému jazyku marketingu. Východiskem pro sestavení korpusu bylo 27 bakalářských a diplomových prací, u kterých byla provedena chybová analýza a analýza stylu. Studie

přináší jak kvalitativní, tak kvantitativní výsledky s pomocí ortografických korektorů a programu Tropes pro určení stylu zkoumaných prací. Odchylky od normy jsou vysvětleny na základě vnitrojazykových a mezijazykových interferencí mezi francouzským a českým jazykem.

První fáze výzkumu, opírající se o osu správnosti a chybnosti, spočívala ve vymezení odchylek od normy v ortografickém, morfologickém, syntaktickém, lexikologickém jazykovém plánu. Výsledky výzkumu ukázaly, že i u studentů s pokročilou znalostí francouzštiny dochází k odchylce od normy ve všech sledovaných jazykových plánech na základě mezijazykové a vnitrojazykové interference. Vymezení charakteristických rysů jazyka studentů je shrnuto v závěru dílčích kapitol sestavených podle jednotlivých jazykových plánů.

V průběhu druhé fáze výzkumu byly popsány odchylky od odborného francouzského jazyka marketingu vymezené na škálovitě orientované ose přiměřenosti. Za tímto účelem autorka specifikovala množinu marketingových termínů a jejich využití studenty. Odchylky od normy vznikaly na základě anglických výpůjček, střídání kódů s hovorovým jazykem, popř. prvků náležejících do jazyka žurnalistiky. Na závěr byly analyzovány morfosyntaktické systémové rysy podílející se na odborném jazyku a byla sestavena doporučení pro posílení koherence textu.

Bibliografie

ADAM, Jean-Michel (2005). *La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours*. Paris: Armand Colin.

ALBER, Jean-Luc, PY, Bernard (1986). Vers un modèle exolingue de la communication interculturelle: interparole, coopération et conversation. *Etudes de Linguistique Appliquée*, 61, janvier-mars, Paris: Didier-Erudition, 78–90.

BALLY, Charles (1909). *Traité de stylistique française*. 2. vyd. Paris: Librairie C. Klincksieck.

BESCHERELLE (1997). *L'Orthographe pour tous*. Paris: Hatier.

BRÉAL, Michel, BAILLY, Anatole (1885). *Dictionnaire étymologique latin*. Paris: Hachette.

BRUNEI, Aude, ŠOTOLOVÁ, Jovanka (2012). *Stylistická analýza českých a francouzských textů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.

BŘEZINA, Jaroslav (2006). Přetrvávající otazníky v oblasti výzkumu německého odborného jazyka. *Acta Oeconomica Pragensia*, 14(4), 46–57.

BŘEZINOVÁ, Martina (2009). *L'interférence linguistique en enseignement de la langue française*. Brno. 64 s. Bakalářská práce (Bc.). Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Hana Kyloušková.

BUDOVIČOVÁ, Viera (1963). Sémantické principy odbornej terminologie. *ČSTČ* 2, 193–213.

CABRÉ, Maria Teresa (1998). *La terminologie – théorie, méthode et applications*. Ottawa: Armand Colin/PUO.

CASTELLOTTI, Véronique (2001). *La langue maternelle en classe de langue étrangère*. Paris: CLE International.

- CATACH, Nina (1978). *L'orthographe*. Edice Que sais-je. Vendôme: Presses Universitaires de France.
- CLEMENTE, Mark. N. (2004). *Slovník marketingu*, Brno: Computer Press.
- CORDER, Stephen Pit (1981). *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford: Oxford University Press.
- COSERIU, Eguenio (1964) Pour une sémantique diachronique structural, *Travaux de linguistique et littérature II, 1*, Strasbourg, 139–186.
- CUQ, Jean-Pierre (2013). *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*.
- ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie, MINÁŘOVÁ, Eva (2003). *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny.
- ČERMÁK, František (2011). *Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky*. Praha: Karolinum.
- ČERMÁK, František, KŘEN, Michal, BLATNÁ, Renata (2010). *Frekvenční slovník češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- ČERNÝ, Jiří (1996). *Dějiny lingvistiky*, Olomouc: Votobia.
- ČMEJRKOVÁ, Světlá, DANĚŠ, František, SVĚTLÁ Jindra (1999). *Jak napsat odborný text*. Praha: Leda.
- CHARAUDEAU, Patrick (1992). *Grammaire du sens et de l'expression*, Paris: Hachette.
- CHARNOCK, Ross (1999). Les langues de spécialité et le langage technique : considérations didactiques. *ASp*, 23–26 , 281–302.
- CHOMSKY, Noam (1993). *Lectures on government and binding: the Pisa lectures*. 7. vyd. Berlin: Mouton de Gruyter.
- DANĚŠ, František, HLAVSA, Zdeněk (1987). *Větné vzorce v češtině*. 2. vyd. Praha: Academia.

- DEBYSER, Francis (1970). La linguistique contrastive et les interférences. *Langue Française*, 8 (1), 31–61. Apprentissage du Français langue étrangère.
- DOHALSKÁ, Marie, SCHULZOVÁ, Olga (2008). *Fonetika francouzštiny*. Praha: Karolinum.
- DUBOIS, Jean (1967). *Grammaire structurale du français. Le verbe*. Paris: Larousse.
- DUBOIS, Jean, GIACOMO, Mathée, GUESPIN, Louis, MARCELLESI, Christiane, MARCELLESI, Jean-Baptiste, MEVEL, Jean-Pierre (1973). *Dictionnaire Linguistique*. Paris: Librairie Larousse.
- DUBOIS, Jean, GIACOMO, Mathée, GUESPIN, Louis, MARCELLESI, Christiane, MARCELLESI, Jean-Baptiste, MEVEL, Jean-Pierre (2001). *Dictionnaire Linguistique*. 2.vyd. Paris: Librairie Larousse.
- DUCARD, Dominique, DUPREZ, Daniel, BLANCHARD, Sylvie, KORACH, Dominique, PENCREAC'H, Jean, VARONE, Mériem (1995). *Le Robert et Nathan orthographe*. Paris: Nathan.
- ERHART, Adolf (1984). *Základy jazykovědy*. Praha: SPN.
- VAN DEN EYNDE, Karel, BLANCHE-BENVENISTE, Claire (1970). Essai d'analyse de la morphologie du verbe français. Présentation d'hypothèses de travail, *Orbis*, 19, 404–429.
- GARDES-TAMINE, Joëlle (2006). *Syntaxe*. 3. vyd. Paris: Armand Colin Asp.
- GARDES-TAMINE, Joëlle (1982). Introduction à la morphologie, suite... La morphologie flexionnelle : le verbe. *L'Information Grammaticale*, 13, 42-46.
- GODDARD, Angela (1998). *The Language of Advertising. Written texts*. London: Routledge.
- GREVISSE, Maurice, GOOSSE, André (1993). *Le bon usage : Grammaire française*. 13. vyd., 4. výtisk. Paris: Duculot.

HÁLA, Bohuslav (1960). *Fonetické obrazy hlásek českých, slovenských, francouzských, německých, ruských, polských, anglických, maďarských a španělských spolu se srovnávacím popisem výslovnosti*. Praha: SPN.

HANSE, Joseph (1949). *Dictionnaire des difficultés grammaticales et lexicologiques*. Bruxelles: Baude.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena (2010). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.

HASILOVÁ, Helena (2011). *Lingvodidaktické problémy výuky odborného vyjadřování v němčině. Návuk ústního a písemného referátu na české vysoké škole v česko-německém interkulturním prostředí*. Praha: Karolinum.

HAUSENBLAS, Karel (1977). O různých přístupech k výkladu věty a jevů styčných. (K čl. K. Horálka Věta a výpověď). *Slovo a slovesnost*, 38(1), 43–50.

HAVRÁNEK, Bedřich (1932). Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. *Spisovná čeština a jazyková kultura*, vyd. B. Havránek a M. Weingart, Praha: Melantrich, 32–84.

HAVRÁNEK, Bedřich, JEDLIČKA, Alois (1981). *Česká mluvnice*. 4.vyd. Praha: SPN.

HENDRICH, Josef (1988). *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN.

HENDRICH, Josef, RADINA, Otomar, TLÁSKAL, Jaromír (2001). *Francouzská mluvnice*. Plzeň: Fraus.

HOFFMANN, Lothar (1974). K vertikálnímu rozvrstvení odborných jazyků. *Slovo a slovesnost*, 35(2), 107–112 .

HORÁK, Alexander (2014). Jazykový transfer a chyba při učení sa cudzích jazykov. In: *Práce s chybou ve výuce cizích jazyků (včetně češtiny pro cizince)*. Poděbrady: Univerzita Karlova v Praze, 61–69.

HORECKÝ, Jan (1956). *Základy slovenskej terminologie*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.

HOROVÁ, Helena (2007). *Odborná francouzština jako lingvodidaktický problém*. Praha: Univerzita Karlova, 187 s. Disertační práce (Ph.D.), Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. Vedoucí disertační práce: doc. PhDr. Marie Fenclová, CSc.

HUBÁČEK, Jaroslav, JANDOVÁ, Eva, SVOBODOVÁ Jana (2002). *Čeština pro učitele*. 3. vyd. Opava: Vade Mecum Bohemiae.

HUCHON, Mireille (1992). *Encyclopédie de l'orthographe et de la conjugaison*. Paris: Librairie Générale Française.

CHARNOCK, Ross (1999). Les langues de spécialité et le langage technique: considérations didactiques. *ASp*, 23–26, 281–302.

CHODĚRA, Radomír (2013). *Didaktika cizích jazyků. Úvod do vědního oboru*. Praha: Academia.

JAMES, Carl (1998). *Errors in Language Learning and Use: Exploring Error Analysis*. London: Longman.

KLABÍKOVÁ-RÁBOVÁ, Tereza (2014). *Pragmalingvistická analýza českého a francouzského komentáře*. Praha. 148 s. Disertační práce (Ph.D.). Univerzita Karlova. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí disertační práce prof. PhDr. Jiří Kraus, DrSc.

KLINKA, Tomáš (2014). *Problematika chyby a chybování se zřetelem k výuce francouzštiny jako dalšího cizího jazyka na základní škole*. Praha. 188 s. Disertační práce (Ph.D.). Univerzita Karlova. Pedagogická fakulta. Vedoucí disertační práce Doc. PhDr. Marie Fenclová, CSc.

KOCOUREK, Rostislav (1982). *La langue française de la technique et de la science*. Wiesbaden: Oscar Brandstetter Verlag.

KOCOUREK, Rostislav (1965). *Úvod do anglické zemědělské terminologie*. Praha: SPN.

KOMENSKÝ, Jan Amos (1964). *Nejnovější metoda jazyků*. Sebrané spisy sv. III. Praha: SPN.

- KOMOROWSKA, Hana (1980). *Nauczanie gramatyki języka obcego a interferencja*, 2. vyd., Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- KORČÁKOVÁ, Jana (2005). *Chyba a učení cizím jazykům*. Hradec Králové: Gaudemus.
- KOTLER, Philip, KELLER, Kevin, DUBOIS, Bernard, MANCEAU, Delphine (2009). *Marketing Management*. 13. vyd. Paris: Pearson.
- KOZMOVÁ, Jana (2006). K významu konektorů ve výuce francouzského odborného jazyka. *Acta Oeconomica Pragensia*, 14(4), 96–100.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Romana (2014). Využití chybové analýzy při tvorbě koncepce výuky akademické češtiny pro cizince. In: *Práce s chybou ve výuce cizích jazyků (včetně češtiny pro cizince)*. Poděbrady: Univerzita Karlova v Praze.
- KULIČ, Václav (1971). *Chyba a učení: funkce chybného výkonu v učení a v jeho řízení*. Praha: SPN.
- LADO, Robert (1957). *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Michigan: University of Michigan Press.
- Larousse de l'orthographe* (1982). Paris: Larousse.
- LERAT, Pierre (1995). *Les langues spécialisées*. Paris: Presses Universitaires de France.
- LEVICKÁ, Jana (2006). *Terminologické implikácie štruktúrnej a kontextovej analýzy francúzskej a slovenskej stavebnej lexiky*. Bratislava. 160 s. Disertační práce (Ph.D.). Univerzita Komenského v Bratislavě. Vedoucí disertační práce doc. PhDr. Jan Taraba, CSc.
- MACKEY, William Francis (1976). *Bilingualism et contact des langues*. Paris: Klincksieck.
- MACUROVÁ, Jana, SIMEUNOVICH-SKVORTSOVA, Maria (2014). Po stopách chyb. In: *Práce s chybou ve výuce cizích jazyků (včetně češtiny pro cizince)*. Poděbrady: Univerzita Karlova v Praze.
- MATHESIUS, Vilém (1966). *Řeč a sloh*. Praha: Československý spisovatel.

- MOREAU, Marie-Louise (1997). *Sociolinguistique*. 2. vyd. Liège: Mardaga.
- MILIČKOVÁ, Ladislava (2002). *Nejčastější chyby ve francouzštině*. Brno: MC nakladatelství.
- MISTRÍK, Jozef (1985). *Štylistika*. Bratislava: SPN.
- MOIRAND, Sophie (1990): Décrire des discours produits dans des situations professionnelles. In: *Le Français dans le monde*. Publics spécifiques et communication spécialisée. Edicef, 52–62.
- NEBESKÁ, Iva (1992). Dvojí poloha pojmu jazyková norma. *Naše řeč*, 75(1), 22–27.
- NEBESKÁ, Iva (2003). *Jazyk, norma, spisovnost*. Praha: Karolinum.
- OHNESORG, Karel (1964). *Nástin fonetiky jazyka francouzského*. SPN: Praha.
- PAVLÍK, Miroslav (2000). *Morfosyntax francouzské věty I. Věta jednoduchá*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta.
- PEŠEK, Ondřej (2011). *Argumentativní konektory v současné francouzštině a češtině*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří, aj. (2001). *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia.
- PHAL, André a kol. (1971). *Vocabulaire générale d'orientation scientifique*. Paris: CREDIF/Didier.
- POLICKÁ, Alena (2014). *Initiation à la lexicologie française*. Brno: Masarykova univerzita.
- PORQUIER, Rémy (1977). L'analyse des erreurs: problèmes et perspectives, *Etudes de Linguistique Appliquée*, 25, 23–43.
- PORQUIER, Rémy, PY, Bernard (2013). *Apprentissage d'une langue étrangère: contextes et discours*. Paris: Didier.

- PÖSINGEROVÁ, Kateřina (2001). *Problematika negativních transferů při výuce polského jazyka v českém jazykovém prostředí*. Praha: Karolinum.
- PRIEŠOLOVÁ, Janka (2013). Internacionalismy a zrádná slova v odborné francouzštině. *Acta Oeconomica Pragensia*, 21(6), 82–90.
- RADINA, Otomar (1977). *Francouzština a čeština: systémové srovnání dvou jazyků*. Praha: SPN.
- RADINA, Otomar (1978). *Zrádná slova ve francouzštině*. Praha: SPN.
- REJZEK, Jiří (2004). *Český etymologický slovník*. Praha: Leda.
- ROELCKE, Thorsten (2005). *Fachsprachen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- SAGER, Juan C. (1990). *Practical Course in Terminology Processing*. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- SELINKER, Larry (1972). Interlanguage. *IRAL; International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 10(1–4), 209–232.
- STRAKOVÁ, Vlasta (1989). *Referujeme rusky. Příručka ruského jazyka odborného vyjádřování*. Praha: Academia.
- SUCHÁ, Romana (2008). Influence de l'anglais sur le français des affaires, analyse des erreurs des étudiants en économie. In: *Le français – deuxième langue étrangère – La didactique intégrée des langues étrangères*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 19–30.
- SVOBODOVÁ, Jindřiška (2012). *Syntaktické rozbory v praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- ŠABRŠULA, Jan (1980). *Substitution, représentation, diaphore*. Praha: Univerzita Karlova.

- ŠABRŠULA, Jan (1994). *Úvod do srovnávacího studia románských jazyků*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity.
- ŠABRŠULA, Jan (2008). *Základy francouzské stylistiky*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008.
- ŠOURKOVÁ, Anna (1964). Interference při vyučování příbuznému jazyku, *Bulletin ÚRLJ*, 8, Praha: Univerzita Karlova, 89–94.
- TRNKA, Bohumil (1937). Význam funkčního jazykozpytu pro vyučování moderním jazykům. *Slovo a slovesnost*, 3(4), 236–241.
- TOUFAROVÁ, Dagmar a kol. (2014): Problematika chyb vyplývajících z interferenčních jevů při výuce českého jazyka u ruský mluvících. In: *Práce s chybou ve výuce cizích jazyků (včetně češtiny pro cizince)*. Poděbrady: Univerzita Karlova v Praze, 149–156.
- VESELÝ, Josef (1985). *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN.
- VINAY, Jean Paul (1968). Enseignement et apprentissage d'une langue seconde, *Le langage*, 15. Encyclopédie de la Pléiade. Paris: La Pléiade, 685-728.
- WEINREICH, Uriel (1974). *Language in contact*. 8 vyd. The Hague.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

ACADÉMIE FRANÇAISE (2014). *Rectifications 1990*. Získáno 19. srpna z http://www.academie-francaise.fr/sites/academie-francaise.fr/files/rectifications_1990.pdf

BRES, Jacques (2009). *Grammaire III*, ECUE E31 SL, Université Montpellier 3.

CENTRE NATIONAL DE RESSOURCES TEXTUELLES ET LEXICALES. *Cnrtl.fr*. Nancy. Získáno 16. března 2015 z <http://www.cnrtl.fr/definition/trend>

LAROUSSE ONLINE (2015). *Dictionnaire de français*. Získáno 16. března 2015 z <http://larousse.fr/dictionnaires/francais>.

KRČMOVÁ, Marie (2008). *Fonetika a fonologie*. 3. vyd. Získáno 3. srpna 2014 z <http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js08/fonetika/ucebnice/ch08s01s01.html>

MARCHAND, Pascal (2009). Genre, style et attitude à l'égard du langage: tentative de diagnostic automatique sur un corpus politique. *Journées d'études „Les style et ses modélisation !*. Université de Tours. Získáno 15. listopadu 2014 z http://pascal-marchand.fr/IMG/pdf/PM_Tours.pdf

MARQUILLO LARRUY, Martine (2003). *L'interprétation de l'erreur*. [Kindle DX verze]. Získáno z Amazon.com.

MOLETTE, Pierre, LANDRÉ, Agnès (2013). Tropes Version 8.3.Manuel de reference. Získáno 15. června 2014 z <http://www.tropes.fr/ManuelDeTropesVF830.pdf>

ROMEDEA, Adriana-Gertruda (2005). Les types de discours. *Revista Romana de Semio-Logica*.15-30. Získáno 15. prosince 2014 z http://www.roslir.goldenideashome.com/archiv/2005_1/2AdrianaRomedea2005.pdf

TROPES. Tropes.fr/ Získáno 15. listopadu 2014 z <http://www.tropes.fr/doc.htm>

Zkratky a symboly

Zkratky

aj. – a jiné

angl. – anglicky

APLEKF – obor Francouzština se zaměřením na aplikovanou ekonomii

apod. – apodobně

č. – číslo

eltech. – elektrotechnika

fr. – francouzsky, francouzština

fyz. – fyzika

ICT – informační a komunikační technologie

it. – italština

např. – například

OFHP – obor Odborná francouzština pro hospodářskou praxi

os. – osoba

podst. jm. – podstatné jméno

popř. – popřípadě

pp – *participe passé* – přičestí minulé

tzv. – takzvaný

v – verbum – sloveso

VGOS – *VGOS – Vocabulaire générale d'orientation scientifique*

VSS – *Vocabulaire scientifique de spécialité*

kniž. – knižní slovo

odb. – odborně, odborný (výraz)

sděl. tech. – sdělovací technika

publ. – publicistika, publicistický (výraz)

stat. – statistika

m – mužský rod

n. – nebo

obv. – obvykle

zvl. – zvláště

Symbols

*chybný tvar

< původem z

> přešlo na

(10/33) První číslo v závorce značí chybný výskyt slova v korpusu, druhé číslo označuje jeho celkový výskyt v korpusu.

Seznam tabulek a grafů

Graf č. 1: Cyklický charakter dynamiky dvou poloh normy	13
Graf č. 2: Obecný styl prací o marketingu identifikovaný softwarem Tropes	168
Tabulka č. 1: Vývoj pojmu chyba	20
Tabulka č. 2: Částečně zrádná slova na základě odlišné diakritiky v korpusu	67
Tabulka č. 3: Částečně zrádná slova na základě zdvojení písmen v korpusu	68
Tabulka č. 4: Frekvence chybovosti v použití členů po výrazech množství	75
Tabulka č. 5: Slovesa s nejvyšší frekvencí	84
Tabulka č. 6: Interference mluvnického rodu	93
Tabulka č. 7: Frekvence substantiv ve sledovaném korpusu	148
Tabulka č. 8: Víceslovné termíny s nejvyšší frekvencí	148
Tabulka č. 9: Francouzské ekvivalenty angl. výpůjček	153
Tabulka č. 10: Frekvence osobních zájmen	157
Tabulka č. 11: Frekvence konektorů	160
Tabulka č. 12: Konektory s nejvyšší frekvencí	161
Tabulka č. 13: Souřadící spojky na začátku věty s nejvyšší frekvencí	162

Příloha č. 1: Chyby při psaní písmena s

Nadbytečné zdvojení písmena s	choississent, choississant, optimisste, intéresssant, basses, choisir, occassion, ils faissaient, réduissant, anniverssaire, standardi(s)ation, faiblesses
Nadbytečné grafické s na konci slova	presques, quatres, en raisons, aux portes-jarretelles, au seins du, parmi(s), individuelless, pendants, capital-riques, complètement(s)
Nadbytečné písmeno s	l'Autriche
Chybějící písmeno s	la connais(s)ance, des sauces épais(s)es, pos(s)ibilité, succe(s)sion, commis(s)ions, proce(s)sus, acce(s)soires, reconnais(s)able, acces(s)ible, s'adrres(s)er, amollis(s)ant, apprentis(s)age, déclas(s)ées, apprentis(s)age, est as(s)uré, intéres(s)ées, s'adrres(s)er
Chybějící grafické s na konci slova	Londre(s), révolution de velour(s), soutiens-gorge(s), trè(s) lues, vi(s)-à-vis, délai(s), plusieurs(s), certe(s), en terme(s) de, chiffre d'affaire(s), les un(s) des autres
Chybějící písmeno s	di(s)tribution, tran(s)formation, la di(s)creation, sub(s)titution, ils tran(s)forment, sugge(s)tion, dimen(s)ions, non profes(s)ionnel, hypothè(s)e
Záměna písmena s a c	dés(c)ic(s)if

Příloha č. 2: Termíny marketingu podle Kotlera

Acte de vente	Budget de vente
Agence de publicité	C to B (consumer-to-business) e-commerce
Agent	C to C (consumer-to-consumer) e-commerce
Alignement sur la concurrence	Canaux de communication personnels
Analyse conjointe	Capital client
Analyse de la valeur	Capital marque
Analyse des risques à l'international	Capital marque fondé sur le client
Analyse du portefeuille d'activités	Category management
Analyse économique	Centre commercial
Apprentissage	Centre d'achat
Approche	Centre de distribution
Approche pull	Chaîne de magasins
Approche push	Chaîne de valeur
Assortiment	Ciblage
Attention sélective	Ciblage marketing
Attitude	Circuit de distribution
Audit marketing	Circuit de distribution traditionnel
Avantage concurrentiel	Circuit marketing direct
Bannière	Circuit marketing indirect
Base de données clients	Classes sociales
Base de données clients professionnels	Client rentable
Bases de données en ligne	Cobranding
Bases de données internes	Comarquage
Besoins	Commerce de détail
Bien d'achat fréquent	Commerce de gros

Commerce de proximité	Datamining
Commerce en ligne	Définition de la mission
Commerce indépendant	Demande de l'entreprise
Commerce intégré (ou concentré)	Demande dérivée
Commerce spécialisé	Demande du marché relative à un produit
Communication marketing	Demandes
Communication marketing intégrée	Démographie
Comportement d'achat des entreprises	Désintermédiation
Comportement des consommateurs	Détaillant
Comptabilité mentale	Développement de la stratégie marketing
Concept	Développement de produits
Concept de produit	Développement simultané (ou collaboratif) des produits
Conclusion	Diagnostic stratégique (analyse SWOT)
Conditionnement	Dilution d'image
Conflit	Discounter
Contrat de licence	Discounter spécialisé
Contrôle marketing	Discrimination par les prix
Courbe de la demande	Dissonance cognitive
Courtier	Distorsion sélective
Coût cible	Distribution
Coût total	Distribution exclusive
Coût-plus-marge	Distribution intensive
Coûts fixes (ou frais généraux)	Distribution sélective
Coûts variables	Diversification
Croyance	Échange
Culture	Échantillon
Culture d'entreprise	Élasticité-prix
Cycle de vie d'un produit	Énoncé de positionnement
DAS (domaines d'activités stratégiques)	Entreprise globale
Data warehouse	Environnement culturel

Environnement économique	Gestion intégrée de la logistique
Environnement marketing	Grand magasin
Environnement naturel	Grossiste
Environnement politique	Groupe
Environnement technologique	Groupe d'influence
Équipe de vente	Groupes d'appartenance et de référence
Équipes plurifonctionnelles de développement de nouveaux produits	Groupes primaires
Étude de causalité	Groupes secondaires
Étude de marché	Hard discount
Étude descriptive	Hard discount indépendant
Étude exploratoire	Heuristique
Études de marché en ligne	Hypermarché
Études marketing	Image
Expérimentation	Implication d'un consommateur
Extension de gamme	Indicateurs marketing
Extension de marque	Indivisibilité
Extension du marché	Influence personnelle
Fidélité	Informations primaires
Filtrage	Informations secondaires
Force de vente externe (ou force de vente sur le terrain)	Innovation
Force de vente interne	Intangibilité
Franchise	Intermédiaires de marché
Gamme	Internet
Gestion de la chaîne d'approvisionnement (supply chain management)	Interstitiels
Gestion de la force de vente	Joint-venture
Gestion de la relation client (GRC ou CRM, Customer Relationship Management)	Lancement
Gestion des relations de partenariat	Leader d'opinion
	Logistique commerciale
	Macroenvironnement
	Macrotendance

Magasin d'usine	Marque
Magasin hard discount	Matrice BCG
Magasin spécialisé	Média
Mailing	Megatrend
Marché	Mémoire à court terme
Marché cible	Mémoire à long terme
Marché de la consommation	Menace
Marché et achat institutionnel	Méthode ABC
Marché potentiel	Méthode fondée sur les objectifs et les moyens
Marché test	Microenvironnement
Marketing	Micromarketing
Marketing concentré (de niche)	Microsite
Marketing de base de données	Mise en œuvre
Marketing différencié (segmenté)	Mix de communication intégré
Marketing direct	Mix de communication
Marketing direct intégré	Mix promotionnel
Marketing direct par les grands médias	Mobile
Marketing en ligne	Mode
Marketing interactif	Myopie marketing
Marketing interne	Niveau d'un circuit
Marketing localisé	Notoriété
Marketing management	Nouveau produit
Marketing opérationnel	Objectif publicitaire
Marketing par catalogue	Observation
Marketing personnalisé	Opportunité
Marketing relationnel	Optique du marketing sociétal
Marketing social	Optique production
Marketing sociétal	Optique vente
Marketing viral	Parrainage
Marketing-mix	Part de client

Part de marché globale	Prix de pénétration
Part de marché relative	Prix de référence
Part de marché servi	Prix par lot
Pénétration du marché	Processus d'adoption
Perception	Processus de diffusion
Périssabilité	Produit
Personnalité	Produit de grande consommation
Personnalité de marque	Produit potentiel
Phase de croissance	Produits liés
Phase de déclin	Programme de fréquence
Phase de lancement	Promotion
Phase de maturité	Promotion des ventes
Planification stratégique	Promotion par les prix
Point mort	Proposition de valeur
Portefeuille d'activités	Prospection
Portefeuille de marques	Publicité
Portefeuille de produits	Qualité d'un produit
Positionnement marketing	Qualité de conformité
Pourcentage du chiffre d'affaires	Quota de vente
Préapproche	Recherche d'idées
Présentation	Réduction des activités
Prestataire de services logistiques (3PL, Third-party logistics)	Relations publiques
Prévision des ventes de l'entreprise	Réponse aux objections
Prix	Réseau
Prix à la valeur	Rétention sélective
Prix à la valeur ajoutée	Retour sur investissement marketing
Prix au point mort (ou avec un objectif de bénéfice)	Réunion de groupe
Prix d'écrémage	Rôle
Prix de gamme	Satisfaction
	Satisfaction client

Secteur	Structure par marchés
Secteur global	Structure par produits
Segment de marché	Structure par zones géographiques
Segmentation	Style de vie
Segmentation comportementale	Suivi
Segmentation du marché	Supermarché
Segmentation en fonction de l'âge et du cycle de vie	Support
Segmentation en fonction du revenu	Système d'aide à la décision marketing
Segmentation fondée sur les avantages recherchés	Système d'intelligence marketing
Segmentation géographique	Système de distribution multicircuit
Segmentation intermarchés	Système de données provenant d'une seule source
Segmentation psychographique	Système de franchise
Segmentation selon le sexe	Système marketing horizontal
Segmentation selon les situations de consommation	Système marketing vertical (SMV)
Segmentation sociodémographique	Tableau croisé produit/marché
Service	Télémarketing
Signal	Tendance
SIM (système d'information marketing)	Test de concept
SMV (système marketing vertical) contractuel	Valeur
SMV (système marketing vertical) contrôlé	Valeur à vie d'un client
SMV (système marketing vertical) intégré	Valeur perçue par le client
Sous-culture	Variabilité
Sous-marque	Variation géographique du prix
Spamming	Vendeur
Stratégie	Vente
Stratégie de positionnement	
Stratégie marketing	

Příloha č. 3: Seznam zkoumaných prací

	Příjmení	Jméno	Název práce
1.	ČECHOVÁ	Tereza	<u>Le logo-un élément indispensable de la réussite (cas Škoda Auto a.s.)</u>
2.	ČERBÁKOVÁ	Veronika	<u>La situation des produits bio et des fermes biologiques sur le marché tcheque et francais</u>
3.	DOKOUPILOVÁ	Alžběta	<u>L'analyse marketing de la société ASOPOL s.r.o.</u>
4.	DVORSKÁ	Adéla	<u>Diversification des activités non-agricoles dans les conditions de la ferme familiale - Business plan de la ferme Dvorský statek</u>
5.	FÁBELOVÁ	Jana	<u>Plan d'entreprise fictif: Comment se forme une nouvelle société Fabel SARL et comment se passe l'implantation de son nouveau produit „ENERGY-Fresh Gum!“ sur le marché intérieur tcheque?</u>
6.	HYNEROVÁ	Michaela	<u>La communication commerciale de l'entreprise Easy Meal Concept, SARL</u>
7.	JANOŠKOVÁ	Petra	<u>Comportement du consommateur et strategie de la société Apple</u>
8.	JELÍNKOVÁ	Hana	<u>Changement de la structure de l'organisation pour miuex at(t)eindre ses buts</u>
9.	KEFEROVÁ	Regina	<u>Le rôle de la psychologie dans le marketing modern(e)</u>
10.	KEFEROVÁ	Regina	<u>L'utilisation de différentes stratégies de marketing sur Internet</u>
11.	KŘENKOVÁ	Sylva	<u>Le Marketing et le Financement des Compétitions de Patinage Artistique</u>
12.	KŘENKOVÁ	Sylva	<u>Marketing dans le Domaine de l'Hôtellerie</u>
13.	KYNCL	Jan	<u>Le projet de la distribution des panneaux de porte de cuisine en République tcheque</u>
14.	LUČOVÁ	Michaela	<u>Porcelaine de Limoges et le diagnostic stratégique de l'Entreprise CARPENET</u>
15.	NIKOVÁ	Kateřina	<u>L'analyse et la suggestion de modification de la promotion du Lycée Valašské Klobouky</u>
16.	OSTRČILOVÁ	Kristina	<u>L'étude marketing du marché homéopathique en République tcheque</u>
17.	PADEVĚTOVÁ	Eva	<u>Le domaine de la mode du point de vue du marketing et linguistique</u>
18.	PETCHEZI (KŘIVÁNKOVÁ)	Radka	<u>Les systemes bancaires : France versus République Tcheque</u>
19.	PŠIKALOVÁ	Miroslava	<u>Le marketing local dans un monde global. L'exemple du Groupe Danone</u>
20.	RAKOVÁ	Kateřina	<u>Koto Parfums, du royaume des odeurs aux grands principes de la distribution</u>
21.	RUMANČÍKOVÁ	Anna	<u>Le Marketing international, l'étude de marché français pour l'entreprise VUNO HREUS s.r.o.</u>
22.	ŘEHÁČKOVÁ	Veronika	<u>La lutte concurrentielle dans le secteur du transport de voyageurs en République tcheque et en France</u>
23.	SALAČOVÁ	Eliška	<u>Comparaison des activités touristiques en France et en République tcheque</u>
24.	SEMERÁDOVÁ	Tereza	<u>Stratégies marketing des jeux en ligne avec abonnement : Le cas de „stardoll.com“</u>
25.	ŠTĚPÁNKOVÁ	Sabina	<u>Analyse du marché des compléments alimentaires en France pour la société tcheque Dacom Pharma, s. r. o.</u>
26.	ŠVIDRNOCHOVÁ	Adéla	<u>Versions de langue sur les sites web commerciaux tcheques : Analyse et comparaison de leurs traductions en français</u>
27.	TUČKOVÁ	Markéta	<u>Le projet d'établissement d'une agence de voyages</u>

Příloha č. 4: Konektory

Příčina	Frekvence	Relativní četnost
car	349	33%
grâce à	238	22%
parce que	193	18%
en effet	94	9%
puisque	71	7%
à cause de	64	6%
en raison de	31	3%
étant donné que	9	1%
vu que	9	1%
sous prétexte que	0	0%
à force de	0	0%
de peur de	0	0%
Celkem	1058	100%

Důsledek	Frekvence	Relativní četnost
donc	897	49%
ainsi	454	25%
alors	300	16%
c'est pourquoi	72	4%
aussi	43	2%
tellement (que)	18	1%
du coup	14	1%
par conséquent	14	1%
en conséquence	11	1%
de sorte que	4	0%
si bien que	1	0%
au point que	0	0%
si...que		0%
Celkem	1828	100%

Účel	Frekvence	Relativní četnost
afin de	152	50%
pour que	117	38%
dans le but de	19	6%
en vue de	11	4%
afin que	7	2%
dans l'espoir de	0	0%
dans/avec l'intention de	0	0%
dans la perspective de	0	0%
Celkem	306	100%

Podmínka	Frekvence	Relativní četnost
si	621	88%
en cas de	50	7%
sinon	18	3%
au cas où	7	1%
à condition que	6	1%
comme si	2	0%
à supposer que	1	0%
dans l'hypothèse où	0	0%
Celkem	705	100%

Vylučovací vztah	Frekvence	Relativní četnost
ou	2270	94%
ou bien ou bien	102	4%
sinon	18	1%
soit – soit	14	1%
tantôt – tantôt	2	0%
soit – ou	2	0%
soit que...soit que	0	0%
Celkem	2408	100%

Odporovací a přípustkový vztah	Frekvence	Relativní četnost
mais	1174	46%
seulement	311	12%
par contre	199	8%
néanmoins	154	6%
même si	130	5%
pourtant	115	4%
cependant	82	3%
malgré	71	3%
bien que	53	2%
toutefois	47	2%
tandis que	46	2%
quand même	45	2%
alors que	44	2%
en revanche de	37	1%
au contraire	50	2%
au contraire de	10	0%
à l'inverse de	4	0%
quoique	2	0%
au mépris de	0	0%
à l'inverse	1	0%
Celkem	2575	100%

Vysvětlení	Frekvence	Relativní četnost
c'est-à-dire	104	50%
en fait	39	19%
autrement dit	28	13%
en réalité	24	12%
en d'autres termes	1	0%
à savoir	12	6%
à vrai dire	0	0%
ou plutôt	11	5%
Celkem	219	105%

Slučovací vztah	Frekvence	Relativní četnost
et	12771	91%
de plus	358	3%
ensuite	288	2%
puis	179	1%
enfin	146	1%
(tout) d'abord	97	1%
de même	57	0%
en outre	43	0%
ni...ni	42	0%
premièrement	38	0%
d'une part ... d'autre part	20	0%
par ailleurs	19	0%
pour conclure	17	0%
en premier lieu	14	0%
de la même façon	10	0%
en conclusion	5	0%
en définitive	0	0%
Celkem:	14104	100%

Stupňování	Frekvence	Relativní četnost
non seulement, mais encore	100	27%
non seulement - mais aussi	100	27%
mais aussi samotné	170	46%
celkem	370	100%

Ukazatele topikalizační změny	Frekvence	Relativní četnost
en ce qui cocnerne	242	62%
concernant	40	10%
quant à	84	21%
à propos de	18	5%
au sujet de	7	2%
Celkem	391	100%

